

1984
SALA DE LECTURA

nr. 4. aprilie 1984

Proletari din toate țările, uniți-vă!

(anul XC. nr. 1172)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTA LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867,
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA.

tinerețea perpetuă

Primăvara și-a intrat în drepturi, energiile vitale ale naturii pulsează tinerește, chipurile oamenilor au împrumutat ceva din lumina blândă a zilelor de aprilie. Ceasurile ce ne despart de sărbătoarea primăverii și a muncii sînt numărate. Cine nu s-a scuturat încă de ursuzenia iernii n-are decît să se uite în ochii copiilor, unde primăvara strălucește triumfătoare, ori să-și îmblînzească privirea pe siluetele fetelor ce dau în floare. Dar parcă și bătrînii și-au mai pierdut din povara anilor, umerii le sînt mai drepti și pasul mai elastic. Verdele vegetal trimite în aer efluvii de vigoare. Sîntem mai tineri cu o primăvară!

Căldura de afară, ce schimbă fața pămîntului, îmbrăcîndu-l în multicolora haină a florilor prevestitoare de rod, e geamăna căldurii din sufletele oamenilor. Tinerețea de un anotimp a naturii e metafora tinereții interioare, pe care o dorim fără sfîrșit. Și ce altceva e spiritul revoluționar, ce ne animă gîndurile și faptele, îndemnîndu-ne să îndrăznim și să izbîndim, decît expresia sintetică a tinereții perpetue? Cum am putea numi mai exact entuziasmul și dăruirea pe care fiecare dintre noi le punem în slujba nobilelor idealuri ale societății noastre? Ce alte cuvinte ar acoperi deplin această realitate cotidiană?

„Ar trebui un cîntec încăpător precum
Fosnirea mătăsoasă a mărilor cu sare...”

Și încă... Incordarea creatoare a muncii din uzine și de pe ogoare, din școli și de pe șantiere, din atelierle pictorilor și de la mesele de lucru ale scriitorilor, alchimia prin care munca de zi cu zi se încarcă de atributele eroismului și fapta unică devine sinonimă cu firescul, neodihna gîndului de a fi în pas cu timpul și de a conferi timpului o mărție pe măsura oamenilor, receptivitatea la nou și, deopotrivă, respectul și cultivarea valorilor neîndoielnice ale tradiției, voința de autoprofecare, de înălțare a limitelor condiției umane, toate acestea și încă multe altele se cuprind în sintagma „spirit revoluționar”. Și cum să nu constituie el trăsătura definitorie a epocii pe care o trăim, cum să nu ne fie comună tuturor năzuința de a ne ridica la înălțimea multiplelor și admirabilelor lui exigențe, cînd, în locul unei formule abstracte, avem dinaintea imaginea lui vie, aceea a secretarului general al partidului, al cărui exemplu de viață și activitate revoluționară ne călăuzește pașii? Mîndria de a avea în fruntea partidului și a statului un asemenea bărbat, pildă de clarviziune și cutezanță, de energie și înțelepciune, se conjugă în inimile noastre cu dorința, unanimă, de a fi demni de el, de a răspunde prompt însuflețitoarelor chemări pe care ni le adresează. Un popor și o țară îi sînt alături ca un singur om în această primăvară ale cărei flori de cireș au puritatea timpurilor Precedentului.

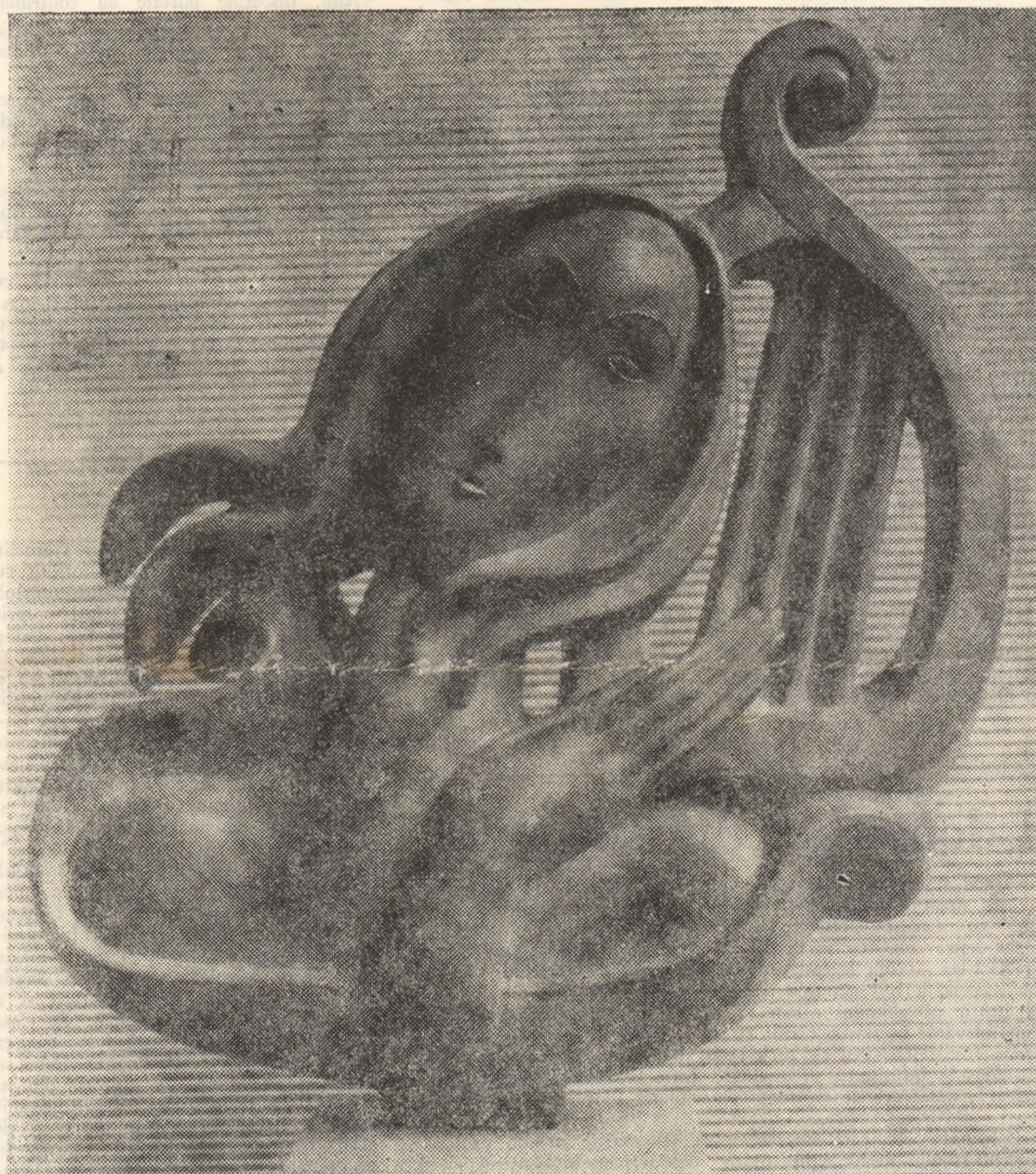
E primăvară și lumina zilei sporește pe ceas ce trece. E primăvara anului cînd se împlinesc nouă lustri de la marea demonstrație antifascistă, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, de la 1 mai 1939 și opt lustri de la crearea, în 1944, tot din inițiativa partidului comunistilor, a Frontului Unic Muncitoresc, al cărui program de acțiune a devenit public la 1 mai al aceluși an. E primăvara unui an cu adînci rezonanțe, cînd vom sărbători patruzeci de ani de viață liberă și demnă, patru decenii de construcție socialistă pe pămîntul românesc. Bilanțul lor, realitatea vie înconjurătoare, ne întărește în credința că acesta e drumul, unicul drum, și ne e imbold pe mai departe. E primăvara anului cînd va avea loc al XIII-lea Congres al partidului, ce va trasa liniile viitoare dezvoltări a patriei în înaintarea ei neabătută spre comunism. Două evenimente pe care am hotărît să le cinstim cum se cuvine, adică raportînd cu fruntea sus că ne-am făcut datoria. Două evenimente a căror apropiere ne înzecește puterile și ne mobilizează resursele. Scriitorii, creatori de valori eterne, martori și părtași la tumultuoasa istorie contemporană a României, toarnă în cuvinte clanul constructiv al poporului, complexa frumusețe a sufletelor oamenilor, cea mai traică izbîndă a socialismului. Este marea lor îndatorire, de care se achită folosind întreaga paletă a artei.

E primăvară și cerul e senin ca perpetua-ne tinerețe.

C.L.

la cealaltă pagini :

- 40 de ani de literatură nouă (articole de ALEX. ȘTEFĂNESCU, IOAN HOLBAN)
- poeme și proză de MARIA BANUȘ, FLORIN MIHAI PETRESCU, IOANA CRĂCIUNESCU, MARIANA CODRUȚ, NICHITA DANILOV, NICOLAE PRELIPCEANU, HORIA ZILIERU
- aniversări : CAMIL PETRESCU, VAL PANAITESCU, LUCIAN VALEA
- confluențe : ION IRIMESCU
- un interviu cu MIRCEA MANCAȘ

Ion IRIMESCU :

„Muzica”

trepte

poeme de lucian valea

inscripție

Pentru toate cuvintele
cîte le-am spus și le-am scris
înt-o viață de om,
ție îți mulțumesc
limbă sfîntă
a străbunilor mei.

Pentru toate cuvintele
cîte le-am spus și le-am scris
înt-o viață de om,
numai în fața ta voi da samă,
la judecata cea mare și necruțătoare,
patrie eternă!

despre „legătura

cu viața“...

„Nu mai cotrobăiți prin cuvinte
ca să descoperiți în ele legătura cu viața —
mai bine vă spun eu nesilit de nimeni :
pînă și iarba de astă vară
am cosit-o toată într-un poem.

Ce-i tot dați zor cu așa și pe dincolo,
voi care știți la ce temperatură se topește metalele
dar niciodată n-ați fost curioși să aflați
la ce temperatură se topește sufletul poetului !
Dar ei sar ca mușcați de șarpe la mine :
Tot te mai jii de goange, bătrîne ?
Bagă de sea nă cum vorbești
romanticule, învechitule...
Uite dom'le cine vrea să ne învețe pe noi
legătura cu viața !”

umanism revoluționar, actualitate

De-a lungul istoriei, nu o singură dată, filosofia s-a constituit în sisteme excesiv abstracte, închise, dominate de iluzia că s-a atins punctul terminus al cunoașterii. Întotdeauna însă viața și-a urmat calea ei înainte, ca drept apodictic, filosofia fiind nevoită s-o urmeze, să-și urmeze în fapt adevăratele ei rațiuni la existență. Fiind incompatibilă cu spiritul reducționist, dogmatic, filosofia materialist-dialectică este deschisă în primul rând generalizării practicii sociale și cunoașterii umane, iar nu speculațiilor sterpe, multe și mărunte — în cele din urmă succesive abandonate. Caracterul activ, dinamizator, al materialismului dialectic și istoric se învederează neîncetat prin generalizarea noilor experiențe, prin noi configurații conceptuale, prin noi puneri de probleme și noi soluții ori prospectivități. Înlăturarea caracterului abstract, contemplativ, speculativ, utopic al vechilor forme de umanism înseamnă numădicit alternativa unui umanism integral, definit în aspectul său real, practic, drept un umanism revoluționar, militant, pe temelii unui spirit elevat de colectivitate.

Direcțiile de acțiune ale umanismului revoluționar în țara noastră vizează, potrivit Programului complex elaborat de partid, dezvoltarea economică națională socialistă, creșterea sistematică a nivelului de trai, material și spiritual, perfecționarea sistemului democratic, perfecționarea relațiilor socioumane, pe baza principiului eticii și echității socialiste, dezvoltarea științei, învățământului, culturii. În acest cadru generos, dezvoltarea multilaterală a personalității este o conștiință logică și în același timp o necesitate. Procesul are loc prin integrarea personalității în numeroasele structuri sociale, dar și prin diferențierea personalității exprimată în originalitate, specializare, capacitate specifică de creație. Noi acționăm, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru formarea unui om de omenie, cu pregătire multilaterală, a unui comunist de omenie. Umanismul creează condițiile celor mai profunde și mai înalte manifestări ale omului în toate domeniile vieții sociale, fiecare cu capacitățile, personalitatea și felul său de a fi, în spiritul comun întregii societăți, al dragostei de dreptate și adevăr, al curajului și cinstei, al simplității, al hotărârii de a lucra împreună cu semenii săi pentru fericirea proprie, pentru fericirea întregii societăți. Omul contemporan se regăsește astfel prezent, în toată complexitatea sa, cu încredere dovedită în perfectibilitatea sa, în legitățile (mai largi) ale materialismului dialectic și istoric. Filosofia revoluționară, smulgându-i iluziile reziduale egoiste (somnolente ori violente), îl îndeamnă la un efort conștient și sistematic de a se construi pe sine, de a construi o nouă societate.

Este necesar, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, referindu-se la sarcinile celor ce lucrează în spiritul și în domeniul vast al formării omului nou, să facem astfel încât întreaga activitate teoretică, ideologică, politico-educativă și cultural-artistică să dezvolte și mai puternic spiritul de răspundere, hotărârea marelui, a întregului popor de a înlăpăta neabătut Programul partidului, politica internă și externă a României socialiste. Să facem astfel încât activitatea ideologică, politico-educativă să se transforme într-o puternică forță care să determine dezvoltarea și mai puternică a societății noastre socialiste, ridicarea pe noi trepte de civilizație a poporului nostru, întărirea și mai puternică a independenței și suveranității României. În diseminarea acestor cuprinzătoare indicații se pune problematica actuală a conștiinței socialiste, a culturii, democrației, responsabilității sociale și individuale, precum și a interrelațiilor dialectice dintre ele, a semnificațiilor și a stadiului lor de evoluție în condițiile actuale ale societății românești, când asistăm la o redimensionare a metodologiilor de modelare a personalității umane în perspectiva multivalenței și complexității acesteia. Întreaga activitate politico-ideologică și cultural-educativă se constituie astfel ca o pișchie importantă a accelerării mersului înainte al întregii societăți. Și lucrul de care trebuie să țină seama toți lucrătorii în domeniul activității educative este acela de a produce și susține accelerarea participării active, susținute, conștiente a tuturor oamenilor muncii la îndeplinirea obiectivelor vitale și totodată mărețe ce partidul și le-a propus pentru etapa actuală. Procesul este posibil prin asigurarea acestor activități o bogăție substanțială de idei, forță de convingere, capacitate de mobilizare. Eficiența muncii propagandistice se află într-o relație nemijlocită cu conectarea sa strânsă la problematica majoră a activității politice, la preocupările prioritare care canalizează în fiecare moment eforturile fiecărui colectiv. Acum se impune cu toată claritatea nevoia concentrării întregii activități politico-educative spre a determina profunde mutații în conștiința oamenilor, spre mobilizarea tuturor resurselor lor creatoare în așa fel încât să-și îndeplinească exemplar îndatoririle directe ce le revin. Rolul literaturii, al întregii creații artistice se impune astfel ca factor de cea mai mare importanță în modelarea omului de azi și de mâine.

Iuliu MOLDOVEANU

tezaur

„hanul domnesc“ din suceava

Intre una din zile am intrat pe poarta „Hanului Domnesc“ din Suceava și după ce am urcat câteva trepte, m-am oprit și am admirat îndelung arhitectura cu specific moldovenesc și zidurile groase din piatră și cărămidă ale uneia dintre cele mai vechi clădiri — parterul datează de la sfârșitul secolului al XVI-lea — din legendarul oraș din Țara de Sus care, timp de mai bine de două secole, a fost capitala bătrâni noastre Moldove.

Din scurtul istoric al ghidului aflăm că denumirea prețiosului monument de arhitectură, un adevărat tezaur, acoperit cu șisă, se păstrează, „prin tradiție“ din clipa în care a fost durat. Nu de prea mult timp, prin restaurare, „Hanul Domnesc“ a fost adus la înfățișarea sa originală. Între blocurile zvelte, clădirca, o „construcție masivă, dăătoare de siguranță“, a căpătat „întreaga sa frumusețe arhitectonică“.

În interiorul Hanului, în care impresionează frumoasele arcade care demonstrează specificul stilului vechi reprezentativ moldovenesc al construcției, se păstrează, cu grijă de artizan, rinduite pe zone de influență, cele mai semnificative și grațioase măturii ale artei populare, materiale și spirituale, care atestă perenitatea și continuitatea poporului român și în această pitorească și mindră parte de țară. O inimoasă specialitate în arta decorativă, cu vervea recunoscută, oferă posibilitatea oricărui vizitator, să pătrundă nemijlocit în tainele bogatului tezaur creat de geniul poporului nostru. Obiecte de o neasemuită frumusețe — veșminte, scoarțe și covorașe, servete și marame, țesături cu cromatica vie a coloritului vegetal, lăzi în care se păstrează zestrea, vase din lut, măști, furci, colinți și butoiașe sculptate și multe, multe alte articole de uz gospodăresc din os, piele și metal create cu mîgălă și măiestrie de mîntea și mîștile de aur ale oamenilor, dau interiorului Hanului o notă intimă, caldă și ospitalieră. Responsabila acestei reprezentative secții a Muzeului județean, o reputată cercetătoare ale cărei simple s-au argintat căutînd și selectînd cele mai vechi și cele mai valoroase opere de artă populară, mă îndeamnă să privesc încă din gangul de intrare panoul pe care este înscris istoricul Hanului și un text care pune în evidență conținutul și specificul culturii populare din partea de nord a țării noastre. Pășind prin celelate încăperi în care sînt expuse piesele de bază, m-am oprit, mai întâi, la vasele din lut. Soclul unei vetre, unelele și câteva oale din ceramică de Marginea mi-au amintit de un bătrîn olar care, atunci cînd l-am întrebat de cînd lucrează în lut, mi-a răspuns firesc, cu siguranță: „De peste 2.000 de ani, din moși, strămoși“. Am aflat astfel că și tatăl și bunicii și stră străbunicii săi au fost meșteri olari, care au îmbinat utiul cu frumosul, au modelat lutul și au realizat obiectele necesare gospodăriilor lor. Vasele — străchini, cești și căni, ulcioare și ucele, platouri și sfernice — și instrumentele care l-au ajutat pe neîntrecutul meșter olar din Rădăuți, Constantin Colibabă, să le decoreze cu motive geometrice și simbolice demonstrează siguranța și fantezia artiștilor și dau strălucire unei vechi și frumoase tradiții ale cărei începuturi vin prin istorie de la daci încoace. Din lemnul pe care l-au avut din belșug la îndemînă, existent în nesfîrșitele păduri ale Țării de Sus, localnicii și-au confecționat o mare parte a obiectelor necesare în gospodărie: linguri, țipare pentru turnat untul și cașul, butoaie și căuce, cutii pentru păstrarea alimentelor, bîte și baltage, vitrine și numeroase alte piese sculptate și împodobite cu fantezie, cu o mare bogăție de ornamente. Fie că sînt din raza Dornelor ori Fălticeniilor, de la Gura-Humorului sau Cimpulung-Moldovenesc, de la Rădăuți, Solca ori Vama, Arbore și Vicov, Bosanci ori Ciocănești, țesăturile de casă din zonele etnografice ale Bucovinei sînt încântătoare prin eleganță, modele și căldura coloritului. Fie că este vorba de ștergere cu aleșături, de scoarțe, de costume femeiești ori bărbătești, de bundițe din blană de oaie cu decor geometric sau floral, cu garnituri din blănțițe de miel sau de dihor, costumele populare și toate țesăturile de casă, lucrate de mîinile îndemînatice și harnice ale țărăncilor din dulce Bucovina, una dintre cele mai strălucite zone etnografice ale țării, au o cromatică discretă și sînt reprezentate din abundență în expoziția de artă deschisă la „Hanul domnesc“ din Suceava.

Lazăr BĂCIUCU

tribuna

la 100 de ani

Apariția, acum un veac, la Sibiu a revistei „Tribuna“ a constituit un moment semnificativ în evoluția culturii din acea epocă. Editarea „foii“ nu exprima atunci doar simpla dorință de afirmare în spațiul cultural românesc a unei noi generații de scriitori de înaltă conștiință civică și talent autentic, ci și o mișcare generală de emulație a tuturor categoriilor de cărturari care luptau pentru înnoirea vechilor structuri social-politice perimate.

Faptul că, încă de la început, *Tribuna* și-a căștigat numeroși cititori în toate provinciile românești s-a datorat muncii neobosite a redacției și colaboratorilor săi, sprijinului și solidarității celor mai prestigioase reviste și ziare care apăreau în acea vreme în Capitală, la Iași, Oradea și în alte centre ale țării. Acestea își manifestau simpatia față de ideile nobile de libertate națională și socială, de afirmare a personalității culturale noastre din articolele, studiile, proza și poezia prestigioasei reviste transilvănene. Dialogul deschis și sincer între cărturarii acelor vremi, discuțiile purtate au contribuit la menținerea unui spirit de emulație și a vînt creator pentru toată suflarea românească.

Ca orice publicație ai cărei reprezentanți de frunte s-au situat încă de la început pe pozițiile apărării și înfloririi culturii românești, „Tribuna“ a trebuit să înfrunte vremuri de vitregie, atacurile forțelor reacționare care încercau în acele decenii să ne pună țara la mezar.

Reaparitia „Tribunei“, împreună cu alte publicații de cultură din țara noastră, în urma insurecției antifasciste și antiimperialiste de la 23 August 1944, condusă de către partidul comunist, a

viața noastră

● La 25 februarie, poezii Corneliu Sturzu și Sterian Vicol s-au întîlnit cu profesorii de limba și literatura română de la liceele municipiului Galați — prilej cu care s-a purtat un fructuos dialog despre receptarea fenomenului literar actual în rîndurile elevilor. Întîlnirea a fost organizată la Casa personalului didactic din localitate. ● Scriitorii Al. Călinescu, Grigore Iliesi și Liviu Leonte au participat la Biblioteca județeană Vaslui la o dezbateră cu tema „Literatura și viața“, Grigore Iliesi acordînd și autografe pe ultimul său roman, „Masa de biliard“. ● În cinstea „Zilei femeii“, la 6 martie, Aura Mușat a fost invitată de onoare a Cenuclului de satiră și umor al ziarului „Flacăra Iașului“. ● Criticul de artă Aurel Leon a vorbit la vernisajele expozițiilor de pictură „Omăgiu zilei de 8 Martie“, a studentei Sanda Sudor, a tinărului Petru Petraru și a profesorului Victor Geangalău. ● Casa de cultură din Pașcani a găzduit întîlnirea scriitorilor Grigore Iliesi, Ion Puha și Corneliu Ștefanache cu cititorii din acest oraș în cadrul unei sezoanice organizate de forurile culturale locale și de Centrul județean de bibliotecă Iași. ● În localitatea Belcești, județul Iași, s-a inaugurat „Clubul de dezbateri literare“ în cadrul căruia vor fi organizate trimestrial lansări de carte, întîlniri cu scriitorii și editori, medaloane literare și conferințe. ● Casa cărții din Iași a organizat, la 14 martie, lansarea volumelor „Metamorfozele lui Hyperion“ (critică) și „Jurnal de noapte“ (proză) de Virgil Cuștaru și, respectiv, Ion Puha, volume apărute în Editura „Junimea“. Au vorbit Al. Huser și Liviu Leonte. ● La liceul de informatică Iași, scriitorii Ioan Holban, Grigore Iliesi și Horia Zilicru s-au întîlnit cu elevii acestei școli în cadrul colocviului „Literatura tinerilor și literatura pentru tineret“. ● În ziua de 22 martie, Casa orașenească de cultură din Pașcani a organizat o complexă manifestare intitulată „Dialogul artelor“, sub auspiciile Comitetului județean de cultură și educație socialistă, la care și-a adus contribuția și poetul Emilian Marcu. ● Cenuclul „Moldavia“ al Centrului universitar Iași a organizat, pe scena Casei de cultură a tineretului și studenților, un spectacol condus de poetul Emilian Marcu. ● În ziua de 3 aprilie, scriitorii Al. Călinescu și Emil Brumaru s-au întîlnit cu elevii ai Liceului Național Iași. ● În aceeași zi, la I.A.C.M. Vaslui a avut loc deschiderea celei de-a XI-a ediții a „Lunii cărții în întreprinderi“. Cu acest prilej, în fața muncitorilor de la această întreprindere vasluiană, scriitorul Ion Alexandru Anghelua a prezentat volumul „Metamorfozele lui Hyperion“ de Virgil Cuștaru, după care autorul a acordat autografe.

însemnat reîntregirea constelației firești a publicațiilor de artă și literatură din patria noastră, una și indivizibilă.

Transformările profund revoluționare ce au avut loc în viața politică, economică, social-culturală din România, sub conducerea partidului nostru comunist, au constituit tot atîtea momente de împliniri publicistice și literare pentru creatorii ce trăiesc și scriu în această parte a țării.

La aniversarea prestigiosului jubileu al „Tribunei“, „Convorbiri literare“ urează colectivului redacțional, tuturor colaboratorilor revistei ce apare la Cluj-Napoca noi și mari succese, o contribuție tot mai mare la „creșterea limbii românești și-a patriei cinstire!“

CONVORBIRI LITERARE

„zburătorul“

Cu mai bine de zece ani în urmă, la Casa pionierilor din municipiul George Gheorghiu-Dej lua ființă cercul de creație literară „Zburătorul“. O inițiativă între altele, firească, am zice, în deplin consens cu menirea unei astfel de instituții educative. Și, totuși, n-a fost vorba de o acțiune oarecare. Ceea ce s-a realizat și împlinit între timp dovedește că inițiativa de acum un deceniu s-a impus ca activitate exemplară, grație entuziasmului și priceperii celor care s-au pus pe treabă atunci și care continuă să facă treabă și azi. Oraș tinăr — și care va rămîne mereu tinăr — Oneștiu a dovedit în atîtea și atîtea împrejurări că are vocația pionieratului, vocația de a lua totul de la început, în industrie și în urbanism, în cultură și sport. Și cînd vine vorba să iei totul de la început te gîndești în primul rînd la copii, la ceea ce vor deveni ei. Acest mod de a vedea lucrurile s-a păstrat, a devenit o tradiție (iată, deci, că orașul are deja tradiții!).

D. D.

„mamei, poezie

scrisă de mine...“

A fost odată ca niciodată o dimineață luminoasă de 31 martie. De la redacție pînă la Școala generală nr. 31 din Iași m-am gîndit că iată, mă duc la o „întîlnire“ cu elevii clasei a II-a C, da, da, clasei a II-a C și nu știu ce o să spun, pentru că a vorbi cu florile nu pot decît buburuzele. Și m-am simțit pe drum atît de adult încît mi-a venit să fug definitiv în copilărie, să mi se pară iarăși roua rouă și fluturile flutur. Iar cînd am ajuns, m-a întîmpinat învățătoarea Tasia Călușanu, m-a condus grijulie într-o dăbrăvă minunată plină de bănci și surisuri, sufletul meu s-a dat de trei ori peste cap și-a devenit o mulțime de pitici și numărate albe ca zăpada. Ca într-un vis, emoționat, am auzit glasuri limpezi în jur. Se ivea de după un penar, sau de după o ciupercă, sau de după un melc trandafiriu, cite o zîmă mică și zicea: „Mamei, poezie scrisă de mine...“ Pavel Irina, Brumaru Andreea-Despina, Pavel Beatrice, Munteanu Simona, Sava Cristina. Și un pitic: *Bubu Marius*. Mai mare cu trei fire de iarbă, *Călușanu Călina* (clasa a V-a B, Liceul Național), a răsunat argintiu „Marea Unire“. Pe urmă, ehehe!, au urmat întrebările. *Frunzetti Franco*, *Moisescu Mihnea*, *Șpaler Hariclea*, *Oiță Tudor*. Să vezi și să nu crezi. Din nou să vezi și, în sfîrșit, să crezi și să răspunzi. Cum m-am descurcat n-o să înțelegă nimeni. Nici măcar prietenul meu, Tom Sawyer, despre care le-am spus. Mi-au mulțumit și-am mulțumit adînc. Cu trei garoafe rozalbe în mînă, m-am întors acasă fericit.

Emil BRUMARU

Și eu am fost

la Rușetu...

Cînd la Moldova nîngea liniștit peste colinele ei, pașii ne-au purtat către Buzău. Un șinț inefabil pentru mine pînă acum și pe care-l știam doar din cărți: „Tezaurul de la Pietrosă“, citeva nume de scriitori născuți în secolul trecut și în secolul nostru pe aceste meleaguri printre care și Vasile Voiculescu, celebra expoziție de sculptură de la Măgura Buzăului... Văzusem filmul lui George Macoveșcu care mă încîntase prin îmbinarea de realism și mit din cadrul acțiunii dar, mai ales, prin peisajele strani fixate pe peliculă.

Întîmplarea a făcut să cobor însă către cîmpie, în Bărăgan, către Rușetu. Așa au crezut de cuviință prietenii mei de

a devenit cu vremea o emblemă a ceea ce numim „spiritul locului“.

Activitatea cercului literar pionieresc „Zburătorul“ se regăsește în acest blazon al orașului, nu e, deci, o excepție de la regulă. E ceea ce spune și o culegere cu același nume (a doua în rîstimpul celor zece ani) ce conturează imaginea unui act cultural și de educație, care ținește cu perseverență calitatea. E ceea ce se desprinde și din statistica premiilor obținute de copii la concursuri de creație, e ceea ce afirmă numeroase aprecieri de presă, unele purtînd prestigioase semnături ale vîștii noastre literare. Însăși editarea acestei culegeri — ca modalitate de valorificare prin cuvîntul tipărit a ceea ce s-a cristalizat în ani de muncă și căutări — e semnul lucrului făcut temeinic. Cu descoperire edificatoare e o antologie cuprinzînd creațiile foștilor „zburători“, ale celor care azi — încă foarte tineri — încearcă zborul de la ucenicia la afirmare.

Sigur că o inițiativă serioasă rîndă talentelor care pot beneficia de ea sînt lucruri foarte importante, dar cel puțin la fel de importante sînt, în cazul de față, pasiunea și consecvența celor care, prin competență îndrumare, au adus la lumină acele talente fragede, învățîndu-le să-și caligrafieze sufletul și gîndul, asta la o vîrstă cînd încă se mai învață caligrafia cuvintelor de fiecare zi. Între acești oameni cu vocația generozității și știința îndrumării pașilor dinții, îl avem pe poetul și profesorul George Labășescu, unul din animatorii vîștii literare din municipiul George Gheorghiu-Dej. Munca lui la „clasa de poezie“ cu sute de premianți de la Casa pionierilor și șoimilor patriei este ea însăși o creație, un reper semnificativ în activitatea culturală de certă reputație a orașului de pe Trotuș. Cel mai important lucru, poate, pe care îl face cercul „zburătorilor“ e tocmai deschiderea, atîtor și atîtor sensibilități tinere către cultură, asigurînd astfel acestei bune reputații continuitatea.

acolo că e mai bine, să vedem ce oameni de la cîmpie, noi scriitorii.

I-am văzut, i-am ascultat. Cooperatori, ingineri, zootehniști, profesori, elevi care se pricepeau la literatură pentru că, nu știu cum să explic, dar cartea le intrase în sînge, parcă de cînd se născuseră. Și tot acolo am întîlnit un om, pe numele lui Emil Tepeșu care știa mai multe amănunte din istoria literaturii române decît subsemnatul.

Peste cîmpiile Buzăului nîngea ca la Moldova. Am fost la un sfat de frumusețe și vis în această iarnă cu oameni pe care nu-i uita niciodată... Și eu am fost la Rușetu...

Corneliu STURZU

În rotunda Comitetului județean de cultură și educație socialistă a avut loc dezbaterea ideologică cu tema: „Concepția P.C.R., a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind rolul și răspunderile artei în formarea și modelarea conștiinței umane“, dezbateră la care au luat parte membri ai Asociației scriitorilor din Iași, ai filialelor ieșene ale Uniunii artiștilor plastici și ale Uniunii compozitorilor. Au fost abordate aspecte referitoare la caracterul angajat al artei, la rolul acesteia în modelarea conștiințelor. S-au adus în prim-plan realizările oamenilor de litere și de artă din această parte a țării, s-a vorbit despre felul în care creațiile lor răspund exigențelor actuale, sarcinilor prezente în documentele de partid, îndeosebi celor cuprinse în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu de la Constituirea de lucru de la Mangalia. La discuții au luat parte compozitorii Vasile Săntărelu, Cristian Mișevici, Sabin Pătruța și scriitorii Mircea Radu Iacoban, Horia Zilicru, Paul Balahur, N. V. Turcu, Dumitru Ieana, Nicolae Barbu, Corneliu Ștefanache, Emil Brumaru, Andi Andries.

Discuția a fost prefătată cu exemplificări din creația vocală a compozitorilor ieșeni, susținute de studenții ai Conservatorului „George Enescu“.

Dezbateră, foarte fructuoasă a fost condusă de tovarășul Alecu Florescu, secretar al Comitetului județean de partid.

cenuclul

„junimea“

În seștița a 127-a din 23 martie a citit Marinela Grigore Rusu (proză). Au vorbit: George Ceausu, Dan Florin Popescu, Lucian Vasiliu, Oana Lazăr, Constantin Parascan.

În seștița a 128-a, din 13 aprilie, au citit poezie Manuela Horopciuc și Marian Costandache. La discuții au luat parte Lucian Vasiliu, Valeriu Stancu, Grăia Novac, Nichita Danilov, Gheodeon Mihalache, Nicu Florea, Oana Lazăr, Marcel Vărlan, Dan Florin Popescu, Ovidiu Nimigean, Radu Andriescu, Leonard Popa.

Ședintele au fost conduse de criticul Daniel Dimitriu.

vitalitatea literaturii române

În multe cazuri, cine se ocupă de critică sau istorie literară o face, la început, dintr-o opțiune ingenioasă, contaminat de exemplul vreunui profesor sau, pur și simplu, fermecat de lectură ca Harun al Rașid de poveștile Șeherezadei. Apoi, vine vremea să se întrebe dacă a ales bine și dacă a meritat să-și consacre întreaga viață studiilor literaturii române. Judecând dintr-o asemenea perspectivă și într-o asemenea stare de spirit, literatura română își dezvoltă, poate, mai bine esența. Pentru că nu mai este vorba de o apreciere de complezență, făcută la o ocazie sărbătorească, ci de un da sau nu care angajează existența celui în cauză.

Concluzia care se impune, chiar și după o dramatică deliberare, este că merită. Înainte de argumentele propriu-zise, există modelul oferit de personalități ale culturii universale ca Titu Maiorescu, Eugen Lovinescu sau G. Călinescu care, devenind de bună voie și chiar cu un fel de frenezie „prizonieri” ai literaturii române, au găsit spațiul de desfășurare necesar pentru excepționala lor înzestrare și nu s-au simțit în nici un fel constrânși la provincialism. Ei au lucrat zeci de ani în domeniul artei cuvântului românesc, au realizat analize minuțioase și sintetice cu mare putere de cuprindere, punând la punct și instrumentele teoretice adecvate, dar nu au epuizat nici pe departe domeniul, astfel încât este aproape sigur că dacă ar fi mai trăit o viață s-ar fi ocupat în continuare tot de literatura noastră. Explicația acestui devotament nu trebuie căutată, cu ipocrizie, doar într-o vocație a așezării, ci și într-un calcul, conform căruia creația literară românească, prin întinderea și diversitatea ei, prin valoare, oferă unui cercetător șansa realizării depline.

Fără a cădea în extrema cealaltă și a susține că noi am anticipat toate curentele artistice din lume, nu se poate să nu observăm că aproape toate curentele artistice din lume au câte un corespondent la noi, marcat de specificul național. Fie că le-am preluat de la alții în mod creator, fie că le-am lansat simultan cu alții intuind pulsul momentului (în condițiile în care nu ne-a dispărut niciodată sentimentul apartenenței la cultura europeană), fie, în sfârșit, că le-am inventat noi înșine și am cedat ulterior altora drepturile de autor, cu o generozitate binecunoscută, toate aceste orientări fac parte integrantă din literatura noastră și compun un peisaj spiritual distinct. În orice caz, nu există năzuință sau revelație dintre cele proprii ființei omenești care să nu fie de răgăsit în vastitatea acestei literaturi. Aceasta nu înseamnă că ne putem izola în luxuria ei, ca Robinson Crusoe pe insulă. O formă sigură de a cunoaște literatura română constă în a cunoaște cât mai multe literaturi străine. Cartografiile (în varianta lor modernă: aerofotogrametriști) au înțeles că pentru a avea o imagine clară a patriei trebuie să vezi și de foarte sus, de acolo de unde se observă genul și diferența specifică. De altfel, și personalitățile pe care deja le-am menționat, ca și toate celelalte din istoria culturii noastre, au înțeles această necesitate și au fost adepții deschiderii. Însă — spiritul vorbind — se poate trăi în interiorul literaturii române cu sentimentul instalării într-un câmp larg de acțiune.

Literatura română înseamnă mult în istoria poporului român. Are, desigur, și valoarea unei arte, dar are și valoarea unui mijloc de supraviețuire. Cronicarii au făcut din scris, în afară de o „plăcută zăbavă”, și o formă de certificare a etnoogenezei. Toți scriitorii noștri mari au fost într-un fel sau altul implicați în politica românească. Au propus reforme, au candidat la domnie (și au și renunțat când altcineva s-a dovedit mai bun), au luptat pe front, cu arma în mână, au făcut revoluții, s-au transformat adeseori în pedagogi ai neamului lor. Cărțile le-au fost păstrate în sumptuoase biblioteci, dar și la piept, de către oameni simpli, ca niște iecane aducătoare de noroc.

Această fuziune între meseria de scriitor și meseria de om conferă literaturii noastre o puritate aparte. Te face să te gândești la o cămășă albă și curată, la mirosul de brad, la o chilie proaspăt văruită. Chiar și cele mai excentrice experimente, chiar și cele mai rafinate subtilități au o candoare de fond, imposibil de escamotat. Așa cum se întâmplă ca o pată să nu iasă cu nici un preț dintr-o țesătură, din literatura română nu poate fi scoasă, în nici un fel, puritatea originară.

Sătuind literatura română te surprinde și neapuzabilă ei vitalitate. Fiecare moment istoric favorabil a fost folosit, de această literatură, cu maximă promptitudine. Epoca marilor clasici se asociază, în mod indiscutabil, cu procesul de emancipare națională și de situare conștientă în Europa datorat revoluției de la 1848. Unirii Moldovei cu Muntenia în 1859, obținerii Independenței în 1877. Simțind vântul înnoirilor, scriitorii din toate părțile țării, s-au grăbit parca să se formeze și să creeze o operă, astfel încât să fie prezenți, cu punctualitate, la trezirea întregii colectivități.

La fel și-a făcut apariția o întreagă pleiadă de artiști ai cuvântului după Marea Unire din 1918, când era nevoie de ei pentru o și mai amplă relansare a spiritului românesc, în contextul unei universalizări a culturii popoarelor. În două decenii, adică într-o perioadă înfrimă la scara istoriei, au consolidat în mod exemplar tradiția, au asimilat și au inițiat direcții moderne, au scris opere monumentale, au făcut o publicistică frenetică.

O adevărată renaștere, la care am avut șansa să participăm cu toții, s-a produs, apoi, după 1965, când venirea la conducerea țării a unui om nou a adus un suflu nou în viața întregii țări.

Vitalitatea literaturii române este dovedită și de caracterul său de fenomen social. La diferite întâlniri cu cititorii constatăm că oameni cu profesii dintre cele mai diferite, unele aparent incompatibile cu literatura, vorbesc despre scriitorii noștri de azi în deplină cunoștință de cauză, își spun cuvântul în complicate probleme de estetică, arată că mizează pe arta cuvântului. Foarte mulți tineri încearcă să facă ei înșiși literatură. Sînt nu zeci, nu sute, ci mii. Ei manifestă un asemenea respect și o asemenea pasiune pentru cultivarea limbii și literaturii române, încît nu există nici o îndoială că în anii care vin vom avea mereu scriitori de valoare și, mai ales, că vom avea cititori de valoare. Cu mai multă grijă în ceea ce privește administrarea acestei bogății naționale am putea deveni mari exportatori de literatură. Ar fi o strădanie rentabilă deoarece literatura se dovedește o marfă miraculoasă care, exportată, rămîne și în țară, fără să se diminueze în vreun fel. Dimpotrivă.

Aceasta sînt numai cîteva dintre considerentele pentru care un critic sau un istoric literar, ajuns la vîrsta maturității și judecîndu-și retrospectiv opțiunea profesională, poate considera că s-a dovedit inspirat atunci cînd s-a hotărît să-și dedice viața literaturii române.

Alex. ȘTEFĂNESCU

viața prozei

Primi ani ai prozei noastre postbelice constituie o etapă pe care istoria și critica literară a ocolit-o pînă acum și nici nu dă semne, cel puțin deocamdată, că ar intenționa să-și schimbe atitudinea. Lăsînd — pare-se — totul pe seama sociologiei. Fără a încerca aici o rezolvare, fie și „schematică” a problemei, aș spune doar că proza acelor ani trebuie abordată întrucît configurația ei poate explica, în bună parte, dezvoltarea ulterioară a epicii noastre. Astfel, dincolo de cărțile unor Mihail Sadoveanu, Marin Preda, Laurențiu Fulga, Camil și Cezar Petrescu — care continuă într-un fel sau altul destinul autorilor lor, ale cărui etape se conturaseră anterior — și dincolo de cele câteva cărți ale contemporanilor noștri, care au rămas punctele de reper ale perioadei — Groapa, Moromeții (vol. I) — deceniul al șaselea reprezintă epoca de creație cea mai fertilă pentru prozatori ca V. Em. Galan sau Al. Jar; și cu toate acestea, cine mai scrie astăzi despre Memoriile agentului electoral Teică Pasăre, Zorii robilor sau Bărăgan ale primului prozator ori despre Sfîrșitul jalbelor și Marcea pregătire ale celui de-al doilea? Și totuși, problema prozatorilor aceluși timp era aceea a relevării adevărului istoric și, mai ales, a adevărului uman; poziția contradictorie, ezitarea, au provocat ceea ce s-a numit „inadecvaza realității din viață la aceea din text”, implicînd și apariția mult incriminatului (după aceea) „tezism sociologic”. Romanul nu are a scrie viața „așa cum a fost”, în detaliu sau istoric (cunoscut de cititor pe alte căi decît cele ale ficțiunii romanesti), dar are a reface, mai cu seamă, dimensiunile reale ale existenței umane confruntate cu evenimentele majore din planul social în care evoluează: „tezismul sociologic” și „inadecvaza realității din viață la aceea din text” sînt efectele încercării de a „înșela” unul din cele două adevăruri, sau pe amîndouă la un loc. O explicație „din interior” a mecanismului literar (creație și receptare), care a caracterizat epoca și cărțile sale, ne-o oferă Dumitru Radu Popescu în nvela Leul albastru. Iată episodul renumerat al unei lucrări la limba română în care elevii aveau de scris „o întâmplare adevărată din timpul vacanței de Paști”, iar pentru păstrarea obiectivității în apreciere li s-a indicat să nu se semneze; peste două zile, profesorul a adus lucrările corectate, declarînd-o ca „cea mai interesantă” pe aceea intitulată Casa arsă în care autorul, anonim deocamdată, povestea un episod dramatic petrecut într-un sat din Oltenia; calificativului „interesantă”, acordat de profesor, i se alătură cel al elevilor care declară în cor că „e bună”; instanța (profesorul) determină judecata „publicului” (elevii) care însă mai are și alte motive să fie prudent: „E bună, au răspuns toți, neștiind a cui e lucrarea. Și dacă nu e cumva o glumă de-a profesorului. El ne mai citise odată o lucrare a unui elev mai mare, cel mai bun din școală, și ei ce te reușiseră s-o facă prof, crezînd că e a unui coleg absent, mai slab, se făcuseră de rușine cînd le spusese a cui e lucrarea. Mai ales se temeau că vor fi luați la bătaie de acel elev. Așa că nu mai riscam”; nu-mai că aflînd cine e autorul, profesorul nu mai repetă judecata dată inițial lucrării anonime, invitînd elevii la discuții: „Ei, ce ziceți băieți, cum e, de ce e bună? S-o să discutăm! Să ne dăm fiecare părerea. Cine vrea să-nceapă?”. Și elevii nu-și dezminț profesorul; unuia nu-i „sînt clare unele lucruri”, altuia i se pare totul „neverosimil”, cineva aruncă un „neinteresantă”, altcineva pronunță cuvîntul „sentimentală”, în fine, povestea autorului deconspirat este „neralistă” și „cam cu religie prin ea”; în fața acestei avalanșe de observații care șterg definitiv promisiunea „interesantă” de la început, autorului nu-i mai rămîne altceva decît o „scribă” provocată nu atît de media șase care „îi iese” în final, ci, mai ales, de cele două serii de judecăți critice care anulează realitățile compunerii: „neralistă” și „neverosimil” contestă adevărul narațiunii, „neinteresantă” și „sentimentală” minimalizează dramatismul evenimentului relatat, iar acel „cam cu religie prin ea” însușează tendința lucrării. Receptarea primei încercări literare a elevului Popescu D. stă sub semnul exigențelor pe care le impune criteriul verosimilității: „Si m-am gîndit la tatăl lui Ghenadie. Parcă l-am văzut iarăși cum stătea lingă gard, pe pămînt, cu miinile împreunate pe piept, negru de supărare, privind cum îi arde casa și cum nu se poate face nimic ca să fie stîns focul. Am văzut a doua zi cenușa casei, neagră ca privirea din ochii lui. Nu mi-a păsă de ce-au spus colegii, mi-a păsă însă că ei n-au vrut să creadă durerea lui, durerea că nu putea face nimic, și că acestei dureri i-au dat nota șase. De ce n-au văzut ei ce era mai grav în casa arsă? Poate n-am scris eu bine, mi-am zis. De asta nu-mi păsă. Dar nu era vorba de scris bine sau rău, ci nu de asta s-au legat. Ei s-au legat de întîmplare, n-au vrut s-o creadă. Fiindcă de fapt așa era moda”; moda din școală reflectă însă, deseori, fidel pe aceea din exteriorul ei. Această semnificație subtextuală a episodului descrie un arc peste timp, căpătînd, prin generalizare, valoarea exemplului; elevul Popescu D. este prozatorul, profesorul de limbă română este criticul, iar elevii sînt cititorii: dinamica evoluției textului de la scriere (trăire, implicare) pînă la cele două „tipuri” de comentariu — „profesionist” (profesorul) și „amator” (elevii) — nu este doar aceea a lecției de limbă română dintr-un gimnaziu orădean de altădată, ci și una a vieții prozei dinafara lui.

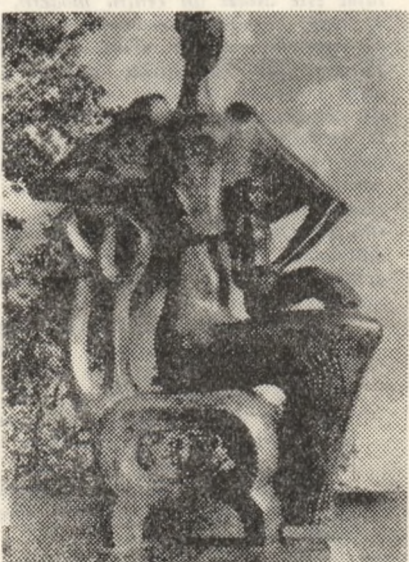
După anii '60, în cu totul alt context, proza noastră reia, în fapt, problemele care au preocupat-o, dar a căror rezolvare fusese uneori „trîșată” anterior: nouă generație de prozatori, afirmată odată cu aceea poetică, vizează, la fel, adevărul istoric și cel uman, încearcă să reconstituie refuzînd ficțiunea. Dar poate cea mai importantă „descoperire” a generației epice a lui Dumitru Radu Popescu, Augustin Buzura, George Bălăiță, Nicolae Breban, Paul Anghel, Constantin Toiu, Paul Georgescu, Ștefan Bănuțescu, Fănuș Neagu, Dumitru Popescu, Al. Ivăsiuc este personajul literar a cărui forță de polarizare se exercită atît în spațiul românesc propriu-zis, cît și în acela corespondent, al vieții cititorului; substanța, construcția și personajul reprezintă cele trei elemente care „fac” acum proza și-i acordă la celălalt pol, al receptării, statutul genului literar „la zi”; pe scriitor îl atrage spre roman mirajul construcției, al edificării unei lumi „concrete”, adevărată, mai aproape de existența lui socială. În timp ce cititorul caută în textul românesc personajul, chipul din oglindă, omul de alături pe care norocul sau nenorocul l-au adus pe scena literaturii. Pentru prozatorii acestei generații, spre deosebire de ceilalți, ai deceniului trecut, nu mai există eroi, ci numai personaje; romancierul descoperă o persoană, o „individualizează” într-un sistem social, îi urmărește un gînd, un cuvînt sau o faptă, făcîndu-l adică „erou”, pentru ca apoi, trecînd în lumea „nouă” a romanului, „narativizîndu-se”, persoana care a făcut (spus, gîndit) „ceva” să dobîndească profilul personajului: persoană-erou-personaj, iată traiectul pe care îl urmează în procesul de creație epică lec-

torul. Cititorul parcurge și el același traseu, dar în sens invers; el „citește” un personaj, îi acordă investitura de „erou”, regăsîndu-l în cele din urmă în imediată sa apropiere: creația este construcție, lectura este deconstrucție, scriitorul și cititorul întîlnindu-se în intenția organizării vieții care constituie, în fond, ținta ultimă a oricărui demers creator. Pactul creației și pactul lecturii își descompun premisa, așadar, în ceea ce aș numi convenția verosimilității care oferă „schema” dezvoltării unei întregi serii de romane (politice, cu problematică socială), aflate (nu întîmplător) la cota cea mai înaltă a interesului cititorilor: cunoaștere și re-cunoaștere — acestea sînt reperele esențiale ale creației și lecturii, demersul cognitiv, conturat astfel, desfășurîndu-se din ideea genezei reciproce a vieții și literaturii: experiența trăită este nucleul generator de textualitate, iar cartea „repetă”, prin intermediul personajului său, existența socială: Grobei, Chiril Merișor, Cristian Ion, Gabriel Dimancea, Milionarul, Manole Suru sînt personaje care își „umbresc” cărțile pentru că, iată, cititorul uita adesea titlul romanului și pe autorul său dar ține bine mîntre viața și identitatea „omului dintre coperti”.

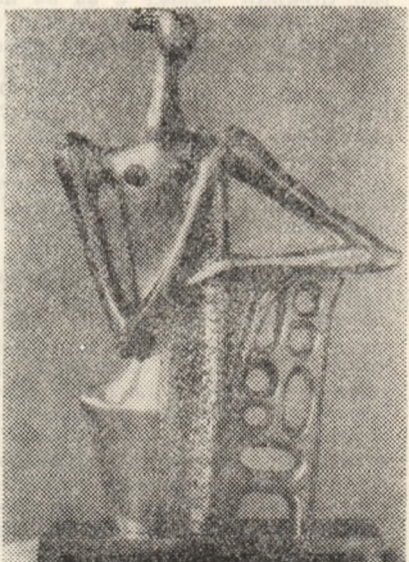
Reperul temporal esențial al evoluției prozei postbelice este, fără îndoială, anul 1970; în jurul acestei date a trecut pragul consacării întreaga generație a anilor '60 și tot acel an constituie punctul afirmării unei noi promoții epice din care aș aminti pe Mircea Ciobanu, Platon Pardău, Dana Dumitriu, Eugen Uricaru, Corneliu Ștefanache, Maria-Luiza Cristescu, Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Norman Manea, Virgil Duda. Să reamintesc cîteva dintre cărțile apărute în jurul aceluși an: Absenții (1970), Despre purpură (1974), Epistole (1969), Moartea lui Orfeu (1970), Coborînd (1968), Animale bolnave (1968), Migrații (1971), Ingerul a strigat (1968), Lumea în două zile (1975), Destinul cuvintelor (1971), F (1969), Ore de dimineață (1972), Caprivi (1870), Matei Ilescu (1970), Ingeniosul bine temperat, Dicționar onomastic (1969) etc. „Inmulțirea” prozatorilor și a cărților lor aduce, mai întîi, necesarul „spor” valoric și la fel de necesara diversitate a formulelor narative; și cei mai „vechi” și cei „noi” scriu roman politic, parabolic și parodic, proză fantastică, realistă, de „notație” și realist-magică sau proză despre proză. În timp însă temele atît de „noi” altădată s-au uzat și a apărut așteptatul „manierism”, însoțit, ca totdeauna, de teme „obsesive” care au devenit destul de repede „obositoare” și pentru prozatori și pentru cititorii lor.

Manierism” și „obsesii” pe care le-au depășit cei mai tineri autori de romane care constituie ceea ce ne-am obișnuit (în sfîrșit) să numim „generația '80”. Aș remarca, mai întîi, la prozatorii acestei promoții „refuzul” topos-urilor, motivelor, temelor și „temerilor” prozatorilor din generații '60 sau '70: în proza lui Mircea Nedelciu, Ioan Dan Nicolescu, Adina Căzner, Alexandru Vlad, Gheorghe Crăciun, Radu Tucleșcu, Ștefan Tănase, Tudor Dumitru Savu, Ion Iovan, Nicolae Ilescu, George Cusnăreanu, Dumitru Radu Popa, Ștefan Agopian, Ion Lilă, Adrian Lustig se renunță la unele teme (satul, autobiografia, raporturile de putere, personajele specifice marilor confruntări sociale ale perioadei istorice respective, urbanizarea și efectele sale asupra satului etc.), pentru ca scrișul să descopere aluz teritorii mai apropiate de „aici” și „acum”: orașul, camera, școala, strada, insul și problemele comunicării între oameni, dar, mai ales, textul, Măria-Sa Textul — iată cîteva dintre noile „topos”-uri, motive și teme ale epicii acestei ultime promoții literare care, rămînd în continuare legate de tradiția prozei interbelice și, în primul rînd, de cea ce E. Lovinescu numea „poezia epică urbană”, s-a dovedit, în același timp, receptivă la înnoirile pe care proza ultimelor patru decenii le-a înregistrat prin experiențele Noului Roman sau ale romanului sud-american. Prozatorii tineri concep scrișul ca pe o aventură existențială, scriu mai puțin „epic” și mult mai mult „analitic”, înainte de a aborda istoria personajelor se îndreaptă spre spațiul devenirii proprii lor ființe, cercetîndu-se pe ei, pe aceia angajați în această aventură a scrișului și a textului însuși, provocînd, implicînd cititorul pînă la a-l „dizolva” în text, a-l face un „obiect”, o „figură” a acestuia, cu conștiința mereu trează a acelei ordini a textului care re-face structura lumii înseși — o proză care se vrea și reușește să fie un document personal al unui narator care spune doar ceea o știe, ceea ce cunoaște, ceea ce vede: vorba lui Gheorghe Crăciun: „eu trebuie să fiu doar atît: verosimil”. Proza tînără recuperează banalul ca spațiu epic și, în același timp, ființa care trăiește în limitele acestuia. Devenit personaj literar, banalul se cere „cîtit” de autor, restructurat în toate compartimentele sale, faptul de viață trecînd în text fără a-și pierde autenticitatea: persoanele de pe stradă sînt personajele textului, ceea ce este efectiv devine fictiv. Distincția „clasică” dintre „bun” și „rău”, dintre personajul „pozitiv” și cel „negativ” este substituită de o altă împărțire, mai aproape de adevărul existenței, mai bogată în semnificații, oricum cu mai multe disponibilități „artistice”, aceea dintre omul „firesc” și cel „nefiresc”; fără a deveni obiectul unui nou manieism (tînărul prozator scrie după ce a citit și înainte de a „trăi”, iar, în general, ocolește „ismele”), personajul din proza nouă oferă, de fapt, alte „formule” existențiale: nu „epicul” (situația, „spectaculoasă” desigur) primează aici, ci „dramaticul”, (starea). Se poate, apoi, recunoaște lesne în scrișul tinerilor prozatori efortul deromantizării textului, care constă în a spune exact ceea ce simți fără a încerca să spui „frumos” sau „artistic” sau „poetic” și fără a căuta cu orice preț „revelatorul”, ci intenționînd să se ridice banalitatea la „înălțimea” faptului revelator; iar deromantizarea mizează, în primul rînd, pe „cartea” ironiei. În sfîrșit, efortul „textualizării” vieții, mult discutatul și disputatul „experiment” este, în fapt, un alt fel de a refuza corsetul „schemei” epice; experiență pe care au trecut-o prozatorii generației '60 și care, iată, se repetă — vorba lui Dumas — după douăzeci de ani: pentru că după douăzeci de ani, o altă pagină poate explica tot „din interior” o altă realitate: „George preferă doar ritmul și felul de a dansa de acum. Pentru el valsul e desuet, caraghios; tangoul frivol. Ei bine, se spune despre cutare: dansînd, trăiește cu toată ființa. Despre el se poate spune mai mult: dansînd, creează. Dansînd, George nu-și trădează spiritul, firea. De ce nu preferă un vals, un tangou? Normal: trebuie să execuți stereotipic cîteva scheme, cîteva figuri pe care le rulezi în funcție de ritm, de partener sau capriciu. George trece peste această limită. Mișcarea la el e greu previzibilă. Asta constată și Delia. Dar extraordinar de adevărată melodie, ritmului. Înțelegi? Dansul, mi-am dat seama, e pentru el o manifestare a independenței. Un prilej de a-și exterioriza spiritul. O eliberare. O eliberare de reguli, de practici obișnuite. Un fel de a mișca prin care te eliberezi de nevoia partenerului, uși de cei din jur. Danșezi de unul singur, nepereche”. Inutil să precizez cine este George și ce este dansul său în romanul Opt zile pentru totdeauna al lui Cornel Cotuțiu...

Ioan HOLBAN

Ion IRIMESCU: „Ocrotirea”

Ion IRIMESCU: „Fată”

Mircea Măncăș

cu mircea măncaș
prin iașul
de-acum
50 de ani

— Stimate Mircea Măncăș, vă știu ca fiind ieșean get-beget, născut și crescut în dulcele țurg al acelor scumpe amintiri literare. Adică, aici, la Iași, v-ați făcut studiile secundare la Liceul Internat „C. Negruzzi”, la Iași v-ați luat licența și apoi doctoratul în Filosofie la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” și tot la Iași ați debutat în cariera universitară.

Ați apucat deci, cum se zice, cea perioadă de înalte ascendenți spirituale și de intense frământări sociale, istorice și literare, despre care pe drept putem spune că au contribuit la crearea României moderne. Vă propun să împărtășiți și cititorilor revistei „Convorbiri literare” câteva din aceste momente, trăite de dumneavoastră la Iași.

● În anii tinereții mele, acum mai bine de o jumătate de veac, atmosfera culturală a Iașului era tulburată de o dispută care antrena intelectualitatea între două tendințe și atitudini antagoniste. Confruntarea avea loc pe cele mai diverse planuri. Ea exprima opoziția dintre spiritualitatea tradițională, progresistă și umanistă a Iașului, colorată încă de generozitatea idealurilor socialismului de sfârșit de secol (al XIX-lea) și încercările agresive de infiltrare a ideologiei fasciste, intolerante și brutale, susținută direct prin mijloace violente de propagandă, inițiate de hitlerism. În această atmosferă de încordare, vechile noțiuni de libertate, demnitate și suveranitate națională căpătuiseră în accepția nazistă — un sens obscur până la deformare, iar conceptele de democrație, umanitate și progres erau călcate în picioare de agenții politici de expansiune, aservire și înfrângere a popoarelor la obiectivele inumane ale Reich-ului.

Impotriva acestei sufocante presiuni se ducea lupta prin presa democratică și acțiunile organizate de partidul comunist aflat în ilegalitate, cu concursul grupurilor și elementelor de stînga din siml partidelor politice burgheze. Cea mai grea era însă situația tineretului care, intrînd în viața publică, era obligat să facă o dublă alegere pentru a-și defini poziția socială. Prima — aceea a orientării de studii în vederea carierei pe care dorea s-o îmbrățișeze; a doua era direcția politică pe care urma să pășească.

Calea către specialitate era intrucitva ușurată prin aceea că elevii cursului superior de liceu obișnuiau să-și pregătească linia specializării prin lecturi adecvate și prin frecventarea anticipată a unor cursuri universitare. În ajara alegerii materiilor care îi interesau direct, cei mai mulți erau adesea prezenți la diferite discipline umaniste. Ei își întregeau astfel aria preocupărilor preferate prin largirea cîmpului de cunoaștere, extins și cuprinzător. Imi amintesc cu emoție de cursurile cele mai atractive în domeniul filosofiei și literaturii. Două nume îmi revin cu insistență în memorie: ale profesorilor Ion Petrovici și G. Ibrăileanu, dar lista lor e mult mai completă, printre cei mai audiați fiind sociologul Petre Andrei, clasicistul I. M. Marinescu, Cezar Pa-pacoste, M. Ralea, Gh. Brătianu ș.a.

Mulți dintre noi frecventam cu oarecare regularitate aceste cursuri la care accesul era liber și care ne deschideau orizonturi noi și largi perspective. Talent excepțional de orator, spirit raționalist cu mari virtuți de claritate și analiză, I. Petrovici era agreeat de un numeros public chiar din ajara incintei universitare: magistrați, literați, militari, profesori de liceu, care trăiau clipe de adevărată delectare intelectuală ascultîndu-i prelegerile în aula Universității. În ceea ce îl privește pe G. Ibrăileanu, acesta exercita o adevărată seducție asu-

pra auditoriului (în genere tineret), prin rafinata argumentare a tezelor susținute, umind, în actul de valorificare critică a literaturii, spiritul de sinteză cu acel de ascuțită analiză, în care aprecierea operei era considerată atît sub raportul calităților estetice, cît și sub acel al condiționării și implicațiilor ei sociale, dar despre marele critic, adevăratul conducător al revistei „Viața Românească” și îndrumător al creației literare a epocii, voi mai avea ocazia să vorbesc pe parcursul acestor amintiri.

Orientarea noastră spre stînga democratică avea la bază conceptele de umanism și umanitate, respectul pentru realizările științei, cultul pentru valorile sociale, încrederea în progresul social. Poate că în acest sens ne îndruma și acea predispoziție pentru fapte deosebite a tineretului, capabilă de sacrificii în vederea celor mai înalte idealuri. Eram în mare măsură „idealști” pe plan social și consideram patriotimul ca o doză de contribuție noastră la ridicarea nivelului de cultură și civilizație a țării.

Paradoxal, o minoritate agresivă, cantonată în limitele Facultății juridice, din care s-a constituit gruparea cizistă și interior peșniera „Gărzii de fier” și a legionarismului, își făcea o intrare zgomotoasă în viața universitară, tulburînd atmosfera de studii și relațiile pașnice de pînă atunci în rîndurile studenției. Marca masă a studenților era însă refractară violențelor și tendinței de subordonare intereselor grupului politic de dreapta, rezistînd curajos provocărilor la cursuri și admirări de alegeri în care — cu toate brutalitățile folosite — nici odată grupările de dreapta nu au avut conducerea. Nucleele studențiste, îndrumate de partid din ilegalitate, secolate de masa studenției cu convingeri democratice au rezistat, combătînd cu fermitate politica aventuristă și obscurantistă a naționalismului soviet, promovă de politicieni irresponsabili, în scopul instaurării fascismului în România. Iar nobletea atitudinii tinerilor intelectuali universitari — studenți și cadre didactice — se vădea din faptul că niciodată ei nu au contestat, în mod tendentios, talentul și valoarea unor oameni de cultură care aveau o altă concepție politică decît ei, mîrgînîndu-se doar a combate ideile pe care le considerau nefaste în viața socială a țării.

Cert, Universitatea era o adevărată citadelă de cultură și realizări științifice, ai căror străluciți exponenți (și citez pe: C. I. Parhon, Horia Hulubei, Șt. Procopiu, ale cărui cercetări în domeniul fizicii au făcut cunoscut fenomenul care îi poartă numele, prof. Al. Slătineanu, dr. Mihai Cincă), nu au acceptat nicînd imixtiunea brutală a politiciii în activitatea academică. Alții, care nutreau simpatii pentru mișcarea democratică și ideologia socialistă (Petre Andrei, M. Ralea, Traian Bratu, P. Bogdan, Radu Cernătescu, dr. Gr. T. Popa sau V. Rîșcanu) își exprimau ideile lor politice democratice pe planul larg al confruntărilor în ajara Universității, sau prin manifestări directe de solidaritate cu mișcarea muncitorească (apelurile pentru stingerea proceselor înscenate sub acuzația de comunism și a anularii condamnărilor pronunțate de instanțele justiției militare în cadrul unei legislații excepționale).

În anii cursurilor urmate la Facultatea de Litere și Filosofie, am avut câteva figuri de fină intelectualitate, printre alții poetul Petre Stati (talentat traducător din poezii latine), prof. Traian Gheorghiu, Profira și Valeria Sadoveanu (pe atunci Valeria Mitru), iar îndrumători tineri, mai apropiați de vîrsta noastră, pe Șt. Bărsănescu, C. Botez, V. Pavelcu (actual academician). Ne înfruntam în seminarii. Mi-au rămas viu imprimate în minte discuțiile noastre în contradictoriu și așa spime chiar complicitatea conducătorilor de seminar, care urmăreau, cei dinți, să surprindă spiritele mai dotate și mințile mai cutrezoătoare. Poate că acestui fapt îi datoriez numirea mea într-un post de asistent creat de Ministerul Muncii pentru studii problemelor psihotehnice, chiar înainte de a-mi fi trecut examenul de licență.

Mai tîrziu, ca asistent și șef de lucrări la Catedra de Psihologie și Estetică, am devenit coleg cu tinerete cadre universitare amintite. N-aș putea uita pe intelectualul de vastă cultură și indiscutabil talent literar Al. Claudiu (ulterior titular al Catedrei de Sociologie rămasă vacantă odată cu tragicul sfîrșit al lui Petre Andrei), de care m-a legat o caldă, singulară și afectuoasă prietenie, pînă la prematura lui dispariție. Iar printre studenții pe care i-am cunoscut la cursurile și seminarile mele, cit timp am funcționat ca șef de lucrări și apoi conferențiar de estetică, sînt dator să amintesc numele lui Ernest Stere și P. Botezatu, ajuși ei înșiși titulari ai unor catedre la Facultatea de Filosofie, al lui N. Barbu, critic literar și istoric de teatru.

— Dar despre atmosfera și despre gruparea de la „Viața Românească” ce ne puteți spune? Știu că ați făcut parte din cercul acestei reviste de mare prestigiu și i-ați fost un colaborator credincios, fiind apreciat de exigentul mentor al său, G. Ibrăileanu.

● O însemnătate deosebită în viața mea a avut întîlnirea cu cercul revistei „Viața Românească”. Începînd din anul 1920, cînd reapare, după scurtul interludiu al publicației „Însemnări literare” (1919), revista și-a redobîndit prestigiul pe care îl avusese în prima ei perioadă de apariție (1906—1914). O citeam încă din cursul superior de liceu, cu pasiune și delectare. Întîlneam aci romanele lui M. Sadoveanu, povestirile lui I. Al. Brătescu-Voinești, schițele lui D. D. Pătrășcanu, sau notele de călătorie ale lui Calistrat Hogăș. Începam să patrim în miezul argumentărilor largi și convingătoare ale lui Ibrăileanu, urmăream cronicile literare, artistice, teatrale ale lui T. Arghezi, M. Sevastos, Octav Botez, M. Carp — și mă incităm la lectura versurilor lui G. Topirceanu, M. Codreanu, I. Minulescu. M-am simțit mult mai apropiat de revista odată cu pătrunderea unui detașament de scriitori tineri: frații Ionel și Păstorel Teodorescu, Demostene Botez, Al. Philippide și îndosebi Mihai Ralea. Acesta din urmă își precedea intrarea la „Viața Românească” printr-o serie de cronici culturale intitulate „Scrieri”, de informare politică, artistică, literară, încă din anii pregătirii doctoratului la Sorbona cu o remarcabilă teză de sociologie: „L'idée de révolution dans les doctrines socialistes”. Revenind în țară și ocupînd în 1925 catedra de psihologie la Facultatea de Litere din Iași, Ralea deveni în același timp principalul sprijin al lui Ibrăileanu la conducerea revistei.

E locul să arăt aici că gruparea „Vieții Românești” nu era propriu-zis un cenzur literar în sensul comun al cuvîntului. Ea nu propunea să se renunțeze în zile precise, pentru a trece timpul în lungi și oțioase discuții sau în confortabile pledoarii. Materialele depuse spre publicare erau triate de secretarii literari (mult timp G. Topirceanu și M. Sevastos) și supuse apoi lui Ibrăileanu sau eventual lui M. Ralea, spre a decide asupra lor. Grupul se întâlnea ocazional, dar Ibrăileanu era găsit aproape zilnic în redacție, în anii cînd nu începuse să-l rețină în casă acuta lui suferință fizică. Lui Ralea îi datoriez contactul direct cu cercul „Vieții Românești” și faptul că am devenit, încă student fiind, colaboratorul prestigioasei reviste. Am cunoscut astfel pe marele tactician M. Sadoveanu, pe fermecătorul povestitor I. I. Mironescu, pe profesorii frați C-tin și Ioan Botez (ultimul autor al unor valoroase studii asupra civilizației engleze), pe Ionel și Păstorel Teodorescu, pe Demostene Botez și Al. Philippide, în timp ce alții: M. Carp, Axinte Frunză (admirabil traducător al romanului lui Kuprin și Goncharov), învîntul biolog I. A. Bădăran, pe care îi avusesem profesori la Liceul Internat „C. Negruzzi” îi reîntîlneam acum aci. La acestia se adăugau: G. Topirceanu, Otilia Cazimir, Lucia Măntu, G. Bărgănanu, George Lesnea. Relațiile noastre erau de perfectă curtoazie, frîște mai apropiate între cei tineri, mai reținute cu cei vîrstnici, dar niciodată cei maturi nu s-au retras într-o atitudine indiferentă, rece sau rezervată. Dimpotrivă, îi interesau opiniile noastre, felul de a gîndi, uneori entuziasmul juvenil în aprecierea evenimentelor politice sau faptului literar. Dar nimic poate nu mi-a arătat atîta încredere ca acel spirt subtil și fecund, scriitor în scris și discuție, gînditor umanist, sociolog, estetician: Mihai Ralea, alături de care am pășit în cariera mea universitară. Și așa fi nedrept dacă nu aș recunoaște că datoriez apropierea de „Viața Românească” întreaga mea orientare progresistă și fermitate convingerilor în viața culturală.

De fapt, caracteristic pentru atmosfera cercului era amestecul de seriozitate, sobrietate, reținere și obiectivitate în discuții și comportare, cu spontaneitatea atitudinilor care nu odată făcea loc ironiei subtile, hazului provocat de cine știe ce remarcă cu tîlc, „Domnul Ibrăileanu”, respectat unanim de toți colaboratorii revistei, nu rămînea retras în solitudine și severitate-i recunoscută. Dintre cei vîrstnici, pot spune că cel mai gustat pentru naturalitatea observațiilor sale, un adevărat „bitru” de esență populară, era I. I. Mironescu. Dar nici „tinerii” nu se lăsau mai prejos. Admiram izbucnirile adolescentine ale lui Ionel Teodorescu, ca și replicile ascuțite, sub aparența indiferenței, ale lui G. Topirceanu. Acesta nu lăsa niciodată ocazia unui moment potrivit pentru a-și desfășura verva satirică.

— Dar de la celelalte publicații ieșene, care apăreau paralel cu „Viața Românească” nu aveți amintiri?

● Într-adevăr, „Viața Românească”, deși cea mai proeminentă publicație periodică, nu era singura revistă locală, în Iașul de la sfîrșitul celui de-al treilea deceniu și începutul celui următor. Imi amintesc de „Gîndul nostru” (1924—1929), seacă cu mari sacrificii și egal entuziasm de către actorul Sandu Teleajen, el însuși dramaturg și autor de romane, cu concursul unui grup de tineri scriitori.

O altă revistă, „Gîndul Vremii”, avînd un caracter politic și social, teoretic, apărută la mijlocul deceniului al patrulea, era editată de un grup de universitari, prin rîvna și energia con-

ferențiarului Mihai Ușă. Publicația era eclectică, dar predomina preocuparea de problemele actualității pe plan cultural și politic, cu o pronunțată coloratură democratică, reîmînd printre colaboratorii pe Al. Claudiu, C. Stănescu, D. Stoepoe, D. Popovici (titlul titular al Catedrei de Istorie literară de la Universitatea din Cluj), D. M. Pippidi, Al. Dimitriu-Păușești, Mircea Măncăș (vezi că nu mă omiț!), Traian Gheorghiu ș.a., avînd un sensibil ecou în rîndurile tineretului academic.

De o deosebită considerație s-a bucurat revista de sinteză culturală „Minerva”, apărută în 1927, — grație inițiativei și cu concursul acordat de profesorii I. Petrovici și P. Andrei —, care aducea contribuții prețioase îndeosebi în domeniul filosofiei. Tînuta ei elevată îi dădea prestigiu, considerată ca fiind cel puțin egală cu „Revista de Filozofie” condusă de C. Rădulescu-Motru în Capita. De altfel, alături de cei doi proeminenți îndrumători deja menționați, se întîlneau în paginile revistei numele unor colaboratori de valoare: C. Rădulescu-Motru, M. Ralea, Dan Bădăran, Tudor Viau, D. I. Suchianu, Eugeniu Speranția, Traian Ionașcu, Șt. Procopiu și alții. Un ciclu lunar de conferințe, foarte frecventate și apreciate în cercurile intelectualității ieșene, completa actul cultural susținut de apariția revistei.

E momentul să amintesc aci și apariția revistei „Manifest” (1935—1937), direct îndrumată de Partidul Comunist aflat în ilegalitate, manifestînd o fermă atitudine antifascistă și susținînd unele revendicări ale clasei muncitoare, revista al cărei ferment dinamic ce-i asigura apariția și difuzarea a fost G. Ivașcu (ajutat de Radu Paul).

— Ce s-a întîmplat cu viața literară ieșeană, după mutarea la București a „Vieții Românești”?

● Mutarea „Vieții Românești” la București în 1933, determinată de condiții economice și explicată cu o rară decență și obiectivitate de G. Ibrăileanu în articolul „După 27 ani”, apărut în primul număr din noul an, crease impresia unui relativ „vacuum” în atmosfera culturală a Iașului. Foștii colaboratori rămași în oraș nu se puteau resemna a înregistra cu indiferență absența vechii tribune publicistice ieșene, deși își continuau ocazional colaborarea. Intenția înfrîntării unei noi publicații la Iași, germină în sufletul lor. Ea a luat ființă concret în 1936, cînd a apărut, din inițiativa lui M. Sadoveanu și G. Topirceanu, secundat de energienții om de știință dr. Gr. T. Popa, revista „Însemnări ieșene”. Nona publicație intrinseca preocuparea literară cu aceea de informare științifică. Colaboratorii ei, de specialități diferite, erau legați prin aceeași dorință de a lupta pentru adevăr și idealurile umanității, împotriva falsurilor ideologiei fasciste. În paginile ei se întîlneau scriitori: Sadoveanu, Topirceanu, I. I. Mironescu, Otilia Cazimir, George Lesnea; istorici și critici literari, esteticieni: prof. N. I. Popa, Dan Bădăran, I. M. Marinescu, Al. Dimitriu-Păușești, G. Ivașcu, M. Măncăș, Tr. Gheorghiu; medici: Gr. T. Popa, Eugen Lucinescu; juriști: G. Băileanu — toți menținîndu-se pe aceeași poziție a culturii, democrației și antifascismului. De altfel, aceasta explică și suprimarea ei în primele zile ale dictaturii legionare.

— Ce ne puteți spune despre prezența Iași a criticului G. Călinescu și despre al său „Jurnal literar”? A constituit un reviriment nu-i așa?

● Un moment excepțional în viața culturală a Iașului a reprezentat și venirea lui G. Călinescu, în 1937, numit conferențiar de Estetică și critică literară, în urma susținerii doctoratului cu o teză despre manuscrisul eminescian „Avanturările jaraonului Tla”. G. Călinescu a intuit imediat situația de moment a culturii ieșene, latența forțelor literare și și-a propus o împropățare a lor într-un ritm alert și constructiv. Amintirea „Jumirii” și a „Convorbirilor literare” din trecut i-a trezit benefica ambiție de a reînvia atmosfera de altă dată, polarizînd în cadrul unei noi grupări elementele capabile a da un nou impuls ideologic și creației literare, în conformitate cu noile cerințe și necesități ale timpului. Astfel, cu concursul unor universitari ca: Iorgu Iordan, Octav Botez, Const. Botez, G. Ivașcu, Gh. Agavrioloie, M. Măncăș și a unor publiciști de talent: muzicianul prof. Mircea Bîrsan, Emil Serghie, Al. Dimitriu-Păușești ș.a., a luat ființă gruparea „Jumimea nouă”, iar la 1 ianuarie 1939 a apărut săptămînalul „Jurnalul literar” (editat de inimosul librar Athanasie Gheorghiu). Era aceasta o inovație, căci datorită originalității spiritului călinescian, revista nu apela numai la scriitori istorici literari, critici consacrați, ci își propunea să deschidă calea unor tinere talente încă neafirmate. În primul rînd oferea un cîmp de afirmare elementelor promițătoare din rîndurile studenției, din care s-au desprins numele lui Adrian Marino, G. Mărgărit și Al. Piru. Dar, nu mai puțin, reînviînd o tradiție mai veche, sollicita colaborarea cititorilor anonimi ai revistei. A făcut senzație, în acest sens, publicarea unor prime capi-

tole dintr-un proiectat roman, ce urma să fie scris în continuare de eventualii colaboratori anonimi ai revistei. Cîm era de așteptat, publicația a succumbat în 1940, odată cu sigurnarea presei democratice, de către dictatura fascistă instaurată în țară.

— Ca profesor al Institutului de Artă Teatrală din Iași nu ați păstrat amintiri? Dar despre artele plastice? Dar despre muzică?

● Un sector deosebit din viața culturală mi-a reținut totdeauna atenția. Acesta era mișcarea artistică. În Iașul care avea un cult pentru artele plastice, muzica și teatrul din trecut, în care se păstra vie amintirea pictorilor C. D. Stăbi, N. Bardasare, reîmnoită de prezența lui N. Toniză, Ștefan Dimirescu și Octav Băncila; în care plana încă figura lui Gavril Musicescu (menținută de prezența Sofiei Teodorescu) și a muzicienilor Al. Zîră și Antonin Ciolan, în care se afirmau valorii noi: sculptorul Ion Trimescu și pictorii Corneliu Bala și Mihăilescu-Craiu, remarcabile talente ce nu s-au dezmințit în neobosită lor creație — teatrul a exercitat o fascinantă atracție asupra mea încă din adolescență. Și azi mi-aduc aminte de jocuri marii arte Aglae Prteanu.

N-aș putea încheia aceste rînduri despre teatrul fără a menționa și prezența unor distinși directori ai „Naționalului” ieșean. Au fost figuri cu totul remarcabile de cărturari și scriitori — după strălucita direcție a lui M. Sadoveanu — printre care amintesc pe Iorgu Iordan (care a avut meritul de a aduce ca director de scenă pe Aurel Ion Maican), Andrei Oțetea, Ionel Teodorescu, G. Topirceanu, Emil Serghie, N. I. Popa. Dintre toți însă — pentru durata, prestigiul și capacitatea selectivă a valorilor dramatice — mă opresc o clipă la Mihai Codreanu. Poet de fină manșare în forma clasică a sonetului, traducător de rară calitate stilistică — în versuri — al pieselor lui Edmond Rostand, „Cyrano de Bergerac”, „Prințesa îndepărtată” și al dramei lui Jean Richepin „Martira”, profesor reputat la Conservator, care a descoperit și contribuit la formația unor autentici oameni de teatru (V. I. Popa, Aurel Ghîbescu, C. Ramadan, Radu Beligan, Brîno și Any Braeschi etc.), Mihai Codreanu, atîns încă din tinerețe de o cercitate progresivă, își construia versurile în șoapta buzelor în permanentă căutare de rime și ritmuri noi. Poetul era totodată și om de spirit, cultiva cu discreție ironia, întrecîndu-se în „tornăturii” —rii cavaleresti cu Cîncinat Paulescu sau Pastorel Teodorescu în mica încercare din dosul mei bacanii din strada Lăpușneanu, special rezervată micului grup și denumită „Academia liberă”. Pușim știu însă că, sub aspectul sever și aparent distant al maestrului se ascundea un suflet cald și generos. O întimplare povestită în anii maturității, de artistul emerit George Popovici e revelatoare.

Era în timpul refugului din primul război mondial (1916—1918), cînd teatrele din București și Craiova, cu efectiv redus, înghebau reprezentanții comune cu trupa teatrală din Iași. La un festival organizat în cinstea misiunii aliate urma să se prezinte un act din „Cyrano de Bergerac”, în care marele Nottara deinea atît rolul principal cît și direcția de scenă a spectacolului. Printre interpreți se afla și tînrul G. Popovici, abia absolvent al Conservatorului, care — de emoție — la repetiție nu reușea să pronunțe clar unul din puținele cuvinte ce avea de rostit. După cîteva încercări nereușite, Nottara care ținea neșpus la dicțiune îi spuse pe un ton ușor enervat: „Muscă-ți buza de jos, băiatule, că nu se aude!” La care, Codreanu, care asista la repetiție, interveni protector: „Iartă-l maestre, că mi-e elev!” Așa era poetul „Statuilor”, îndrăgît profesor la Conservator și îndrumător constant al artei scenice ieșene.

Evocînd cîteva aspecte și momente ale Iașului de acum o jumătate de secol, în care se desfășoară asemenea unui caleidoscop viața noastră de atunci, nu ne putem stăpîni o firească emoție. Dar Iașul este astăzi un centru modern, cu o mare dezvoltare economico-culturală de prestigiu, care i-a schimbat mult înfățișarea, dar i-a păstrat integrală vocația creatoare în noile condiții create de construcția socialismului. De aceea, la pitoreasca diuoasă imagine a trecutului, trăim azi mîndria de a constata marile său rol în peisajul elocvent al realizărilor unei lumi noi, visată, dorită, pregătită în parte și de generațiile anterioare, pentru a fi desăvîrșită în epoca revoluției socialiste a zilelor noastre.

— Vă mulțumesc, stimate Mircea Măncăș, pentru evocarea pe care ați avut bunăvoința s-o faceți și vă urez ca rîndurile de mai sus să constituie îmboldul și — de ce nu? — simburile unui întreg volum de amintiri ieșene, care sînt sigur că va însemna o contribuție binevenită la patrimoniul memorialisticii românești.

Convorbire realizată de A. CIURUNGA

maria banuș —
sau arderea
de sine

„în unu și dublu de proră“

1. Contemplit chipul marelui poet (cel din Antologia poezilor tineri din 1934, datorat pictorului Margareta Sterian — ea însăși o prezenta lirică de-a lungul vremii) și încere să vad ce nu poate fi văzut: provocarea entuziastă și privilegiul transcendenței. Nu ne inspiră Rilke?, cînd zice: „...totul, dorință, regret, durere sau fericire, totul, chiar ceea ce n-are nume, se reduce la o ușoară modificare pe înțusa suprafață a unui chip apropiat“. Ovalul feței dintr-o veche scriere vine. Ochiul își măreste unghiul privirii, în revelația către zenit. Cristalin (parcă) narator vede ieșirea dintr-o ispășire. Reflexele, extrema singurătate. Austerul se împotrivesc ferovarei. Dar cînd angosa își sporește cuprinderea, blindețea pune sigiliul, relativizînd. Fîntează frumusețea stabilă, nu neutră.

2. În iubirea noastră de poezie, Țara Fetelelor ne apare și azi ca misteriosul graal, — vasul din care, cîndva, cinase cineva al cărui verb abandonat „de pe pînă a alungat / „mîinile“ celor din jur, arătîndu-li-se „ca un asfințit“.

Noiea ne învață: crosul e o ilustrare a lui a fi; altineva ne încercîntăză că imnele tragicului Orfeu ne introduce în ordinea cosmică; magul disperat ne vorbește de-o „religiozitate negativă a cărni“. Atunci, Enoh, cel care și-a înmormîntat semînția în vatră de verb, nu e simbolul extazului adăugat traumei cerești? În situații-limită îi visez, într-o altă poziție de aștri, ca frați-dioscuri.

3. Văzuți și nevăzuți legături și încheieturi vor fi fiind între Cîntarea Cîntărilor și Țara Fetelelor, dar fiecare nu încetează, în spații de înstrăinare, să redevină timp. Indrăgostita („timpla-mi științei mai tare ca timplele vremii“) e pe aceeași lungime de undă cu mireasa din Amara, simțurile consună în aur erotic. Una e înăsprire senzuală, amăgind violență; cealaltă, duioasă sălbăticie; intensitatea / toropala. Cea turgă de la paza vici se plînge străjerilor cetății, sora din alt timp trece pe străzi „îndoită de umeri“, hipnotizată de propriul cîntec. „Mi s-au aprins obraji și gura. / Lam dezmiertat carnea sovăielnic pufoasă / Ca un vâl de mireasă“. E-cel în răspunde de dincolo de mit: „Două jumătăți de rodii par obraji tăi sub vîlul cel străveziu“. În balanța blestemului carnal: trupul „cu umbre de stînjenei“ / „trupul — „grădina încu-iată, fîntină acoperită și izvor pecetluit“.

Ca la Argezi, cel din psalmi, strigătul poetei urmează căzînd materia de-a ieși din tiparele destinului minor: „Aș vrea în tine să mă-nec de vie, / tu străvezii ca zîna cea învoaltă / și ca cîrchinii ce s-au copleșit în vie“, pe cînd, într-un echivoc al mirării, gazuza de cîmpie se împacă în mărturisirea voluptății: „voi veni la tine deluț de mîrț“. Și dacă mirele miresei (în atingere de simbol cu regele-poet), are brațe ca niște „drugi de aur cu topaze împodobite“ și pieptul „ca un scut de fildeș cu safire ferecate“, zburătorul (începutat verb recreat) „vine drept pe corso“ și înșafă „într-o privire verde de alumn / un dandy dirz, veston de promoroacă / și-n buzunarul sting cristapatul pumn“ (Corso, 1980), parcă o predestinată rimă la Torso din 1934).

E drama unei raze duble suferind de înălțare. Intensitatea arcului se boltește asupra întregii game: strigăt/soaptă.

4. Toată suita poemelor e o zburare din adolescență. Răpirea pierzaniei însăși. Dar nici o năbuire nu se dizolvă în „saliua sentimentală“ de care avea oroire Argezi (în ale cărui Biote de papagal debuta la numai 14 ani). Nici „tăndări“, nici „surcele“, nici „rumegusuri“. Trupul răzvrătit, traversat de obsesii, trăiește într-un fantasmă al transparenței: demonica în flori / deșărtăciunea rafinatei evadări. În alchimia profanului pulsează surghinul smereniei. Inocența, inefabilul, orgoliul (păgîn) însoțesc suferința ca o debulăre a stării de criză. Peste „arama anilor mari“ nu se-aude chinul vulgarității. Din texte viețuindu-ne în memorie, auzim (aproximativ) tripla întrebare: dar care e arma cea mai bună? tăișul e bărbatul în putere? și latul e femeia mult mai slabă? Rup-tura dintre eul liric și insomnia sfîșierii se pe-trece în punctul pe care Lam putea numi adora-rea dezamăgirii. Prin nebulosa de senzuali, tăiș bate fiorul existențial, sub sturea de veghe a lucidității. Biograficul e cenzurat. Pudoarea (lipsită din todeauna de înfrigurarea istovitoa-re) din lirica feminină de pînă atunci e res-pinsă. Frivolul, falsa beatitudine sînt epurate pe orbita ironiei. „Eternitatea“ poemului începe cu tortura și sfîrșește cu odihna în tipăt (dacă ne este permis să imprimăm această sintagmă a unui confrate). Avînd nu o dată, greutatea plînsului de plumb bacovian.

5. a) Întîmpinînd „cum se cuvine hotarul“, tre-cem repede melancolizînd pe lingă acele „săli închise“ ale muzeului supus atitor seisme, nu fără a promite încercări de revenire, nemarcați de „umblarea în deșert“. Apoi, vom zăbovi în turnurile înalte care se cheamă: La porțile ra-iului, Magnet, Diamantul, Tocmai ieșeam din arenă, Portretul din Fayum.

b) Contemplit o fotografie recentă și iar în-cerc (certare improvizatului hierofant-caligraf!) să vad ce nu poate fi văzut. Dar nu ne inspiră autorul celebrului Mormînt al lui Orfeu? cînd zice: „... omul interior are putere asupra buzelor, asupra ochilor, asupra frunții și a staturii spiri-tuale“. Iar un inspirat om de știință, medînd la emulația dintre om și portret, ne intrerupe clamarea: „... portretul pare că sustrage acțiunii distrugătoare a timpului ceea ce în fiecare din noi merită să stea sub semnul perenității“.

c) Chipul marelui poete este acum o împăcare de blindă, victuță și nerăzgîndită frumusețe.

Horia ZILIERU

un
umanist
modern

Cînd cu an în urmă eminentul profesor N. I. Popa hotărîse ca o anumită lucrare de licență în litere să se păstreze ca mo-del la Biblioteca Facultății, întrevădea el, oare, în Valeriu Stoleriu, autorul ei, un potențial continuator? Sigur e că reputatul maestru al catedrei care a fost N. I. Popa, a reprezentat pentru tînrul cu privire fermă un model; un promotor invitînd la acumulări metodice și ri-goare. Este sigur, iarăși, că raționalismul struc-tural al lui Val. Panăitescu (pseudonimul literar al lui Valeriu Stoleriu) a găsit în frecventarea mai multor culturi moderne tentații pe măsura curiozității lui intelectuale. Personalitatea uma-nistului ieșean, preocupat de evoluția și recep-tarea formelor literare, de structurile poetice ca și de funcționarea tehnicilor narative, se con-solidă tematic prin înaintări minuțioase și re-trageri destinate reflecției. L-a impresionat, po-ate, de timpuriu, stîmă arătată de Montaigne gin-dirii ordonate?, respectul cuvenit unui „cap bine construit“ (une têtes bien faites)! După ce o vreme intelectualii români fuseseră interesați de cul-tura franceză, atenția unor personalități de după primul război mondial se orienta și spre cea germană. Camil Petrescu, Tudor Vianu, Lucian Blaga, Ion Barbu, Al. A. Philippide, Petre Pan-drea, D. Caracostea, — iată cîteva nume. După al doilea război mondial, Val. Panăitescu se ară-tă tentat de ambele domenii; le-a și explorat în mod organizat — patînd face dovada (oficială) cu două licențe și un doctorat —, activînd la începutul carierei sale universitare în postură de germanist, cunoscut apoi și larg apreciat ca dis-tinct francizant. Din contactele cu literatura ger-mană au rezultat, printre altele, două excelente traduceri din contemporanul Hans Erich Nos-sak, — volumele Interviu cu moartea (1967) și Cel mai tîrziu în noembrie (1973). Opere ale unui observator neînșălit și sceptic, apropiat existențialismului sau pribegind în apele absur-dului...

Trei decenii de-a rîndul, eforturile funda-mentale s-au canalizat spre problemele literatu-rii franceze contemporane, acestea abordate nu numai cu instrumentația specialistului dar și cu competența unui foarte serios comparatist. Fost cîțiva ani colaborator al profesorului Al. Dima, Val. Panăitescu practică un comparatism la ni-velul exigențelor actuale, mișcîndu-se pe teri-torii întinse, — ca romanist, germanist sau an-glist. Frapantă în cadrul studiilor franceze e amănătura științifică, ferovarea dialectică vizînd relațiile dintre formele consacrate și cele nova-toare. Izbitoare, de asemenea, la Val. Panăitescu, structură intens reflexivă, polemică și diseret sceptică, e deschiderea spre opere de tip ironi-castic, de unde, ca debat editorial, un substan-țial studiu despre Satira lui Rabelais (1957); era atras, atunci, deopotrivă, de rușii Gogol, Sal-tikov-Șcedrin și Cehov, ca și de unii ironiști ro-mâni. Un studiu sintetic, Asupra semnificației umorului anuța, în 1969, o lucrare definitivă pentru profilul lui Val. Panăitescu. Umorul lui Raymond Queneau. Volumul în cauză (1979), primit cu elogii de autorul lui Zănie în metrou, ar fi meritat o ediție în versiune franceză; el reflectă elocvent calitățile analistului, spiritul a-sociativ, erudiția bine întrecîntă și în special acel spirit de geometrie caracteristic, vizibil în ordonanța construcțiilor sale. Din seria lucrărilor și cercetărilor mai noi, de menționat una despre Gaston Bachelard, De la psihanaliză la fenomenologia imaginărilor, alta despre Jean Cohen și „limbajul înalt“, ambele într-un vo-lum colectiv apărut anul trecut și coordonat de Val. Panăitescu însuși: Direcții în critica și poezia franceză contemporană. Exigent cu sine în grad înalt, — la catedră profesorul de la Uni-versitate, devotat formării noilor generații, e o prezență de real prestigiu. Participant la reuni-uni științifice internaționale, colaborator la publicații științifice din țară și de peste hotare (Franța, Belgia), profesorul și criticul ieșean este o personalitate puternică.

De la umanistul născut în aprilie 1924 și de-plin realizat, sînt de așteptat exegeze noi, în spiritul cunoscutei sale capacități.

Const. CIOPRAGA

poetul
la 60
de ani

Lucian Valea nu numai că nu are tăcerea de munte a neamului său ardelenesc, dar e un vulcan activ. Lava ce țese ciocoti-toare din ființa sa, de o robustețe tranșilvană, omului învîțat cu pîta, slăna și pîlînca, nu aruncă în patru vînturi pietre și cenușă, ci materia fier-binte a sufletului său de ins care nu rabdă să nu zică ce simte. Așadar, omul se che-lnește, trăiește cu ardore elipa, intră în mijlocul cu-rentului. Gesturile nu-i sînt calculate, primejliile îl ispitesc, viața nu-i este și nu i-a fost vreodată monotona, ci amestec de jubilație și mîhnire, adică viață-viață, nici o vale a plîngerii, nici un a-bucuriei, nici o șușea sublimă, dar nici una cu hîrtoape și noroaie. Din tînrutul Năsăudului, că-ruia i-a rămas rob cu inima, el a trecut prin București, apoi la Suceava, la Deurbani și de la o bună bucată de timp la Botoșani, unde-l știm parcă de cînd lumea. Și e firesc să avem această impresie, pentru că tînrutul cu plete în-cendiate de alb s-a pus energiile în slujba pro-pășirii spirituale a acestui județ. Lucian Valea n-a obosit în demersul său neîntrerupt de a con-vinge pe cei ce răspund de destinele culturii să acorde Ipoteștilor locul ce li se cuvin, să înfiin-zeze aici un Institut Eminescu. El s-a zăbătit și a contribuit la afirmarea celor ce scriu la Botoș-ani, și nu-s pușini, iar zăbaterile sale n-au fost zadarnice. Înființarea Cenaclului Uniunii Scri-to-rilor de la Botoșani, prezență activă în viața cul-turală a locului, ca și editarea „Caietelor botoșă-nene“, constituie o dovadă a puterii creatoare existente, azi, în acest Nord de țară.

Prin truda lui de scriitor și activitatea de ani-mator cultural de vocație el a cîștigat respectul oamenilor din această parte a țării pentru breasla scriitorului.

Dar întii și întii Lucian Valea este un poet. Despre acesta depun mărturie cele șapte cărți de versuri, prima, cea din 1941 — „Mătinii pentru fata ardelenă“, ultima „Autoportret în timp“, volum selectiv tocmai ieșit de sub tipar la Edi-tura Junimea, versuri ce s-au strîns nu dintr-un joc, ci dintr-o asumare gravă a poeziei. În fața mesei de scris tumultuosul celorlalte clipe ale existenței „ehinui“ cuvîntul potrivit și dacă pe lume ideea. Poetul e un reflexiv, care, pe măsura trecerii vîrstelor, își găsește tot mai mult albia sa. El nu este cîntărețul patimilor înșin-gerate din primele volume, ci mai degrabă me-ditativul blagian al ultimelor sale cărți. În soli-tudinea creației — în tăcerea nocturnă a casei —, în care dorm Mădălina și copiii Alexandru și Ioana, în fața hirtiei de scris, ca pe pămîntu-rile roșcate, arse de soare ale Iberiei, poetul umblă asemenea lui Don Quijote după fantomele închi-purii sale. „Neliniștea suie prin rădăcini“ De lingă piatră. / Eu, cu urechea ascultam în trun-chiuri, / Sub coajă, vegetații puls. / Parec cîo-cănită / Trezite-n cerurile vîrstelor deodată, / Răneau cu nevăzute plîsuri / Și somn. / Și aște-ptare. Poate că de prea multă feciorie / Copacii erau palizi. / Suferea. / Lumina înclinată spre crepuscul / Și stăruia în aer un cutremur / Ca-n preajma vulcanilor, / ... Noapte potrivită pentru nașteri...“

La cei 60 de ani trecuți de la nașterea sa, poetul nu are a se rușina privînd în urma lui. Se poate uita fără teamă și înaintea. Are încă destul de lucru la „Autoportretul în timp“. Nu-i lipsesc nici culorile, nici puterea de a ține-n mînă pensula, (condeiul), nici știința și nici imaginația și mai ales simțirea. Îl așteptăm, deci, cu interes.

I. GRIGORE

camil
și
editorii

Împlinirea a nouăzeci de ani de la nașterea lui Camil Petrescu a fost marcată de două excelente inițiative editoriale, ambele datorate Floricai Ichim. Una are în vedere activitatea de teoretician și cronicar dramatic a scri-torului, cealaltă se vrea o restituire integrală a gazetarului, adunînd într-un prim volum publi-cistica lui de tînrere (1914—1921). Dacă mai adăugăm și că Seria Operele sale a ajuns, în anul trecut, la volumul al cincilea, mai că am fi dispuși a-l socoti pe autorul *Ultimei nopți...* un răsfațat al editorilor. De fapt, răsfațatul e numai aparent, prin comparație cu ritmul somnoros, de mele pensionat, al altor ediții. E încă de vreme ca să transformăm editarea scrierilor lui Camil în exemplu de urmat. Experiența ne-a învățat că marea dificultate nu constă în pornirea unei lucrări, ci în ducerea ei la capăt. Sîntem maeștri ai inaugurărilor, cu care prilej ne grăbim a pro-mite marea cu sarea, pentru ca odată pusă prima cărămidă, să ne atragă mai tare deslinderea al-tor șantiere editoriale decît continuarea celor exis-tente. Critica a luat în repetate dăruți atitudine în con-tra acestei dureroase stări a lucrurilor, însă fără nici un efect. Intre popasuri orientale, caravana se mișcă lenes către o Mekkă încercînd așifînd o concepție de nemuritori. Poate că n-ar fi rău ca termenile de încheiere a edițiilor să coincidă cu sărbătorile scriitorilor. Poate că, presați de calendar, edito-rii (și editurile) ar dobîndi un ritm mai aproape de condiția omenească. Opera eminesciană ar tre-bui tipărită integral pînă în 1989, iar aceea a lui Camil pînă în 1994. O asemenea procedură ar avea consecințe dintre cele mai variate, dînd — între altele — o reală consistență obșnuitelor sărbători literare. În locul articolelor ocazionale, de aștepta ori anoste, publicațiile ar avea la în-demînă admirabile subiecte de discuție. Ca să nu mai spunem că prețuirea valorilor literare națio-nale ar avea de parte-i și argumente mai pal-pabile.

Iată de ce salutăm cu toată căldura recenta ediție de publicistică inițiată de Florica Ichim, pe care o nădăjduim cit mai repede dusă la bun sfîrșit. Acest prim volum, ce cuprinde începutu-rile gazetarului Camil Petrescu, poate, să pară multora dezamăgitor. Cu deosebire aceluia ce se așteptau la surprize. Este însă jurnalul la tînrere, cînd abia își face mina, cînd, deci, stîngă-ciile nu-l înconjoară. Nu e încă o voce distinctă, ci una în formare, cu destule ecouri din retorica presi momentului. Dar curiozitatea junelui pu-blicist, ce serie de pe acum mult și despre sub-iecte dintre cele mai variate, implicarea lui în toate laturile cotidianului, ferovarea cu care-și dezvoltă și-și apără opiniile politice, voința de independență intelectuală și morală, afirmată cu atîta răsărire, intransigența și superbia sînt deja prezente. Timpul le va cizela doar și le va da o mai justă întrebuintare. Volumul e cu deose-bire interesant întrucît pune în evidență o evo-luție. Cine se va ocupa de devenirea lui Camil Petrescu, de dinamica ideilor sale politice, sociale și literare, de prefacerea mijloacelor de expresie ale ziaristului (și scriitorului) va avea în această primă tranșă a restituirii datorate Floricai Ichim un ajutor dintre cele mai prețioase.

Adrian OPRINA

demnitatea romanului de dragoste

(urmăre din pag. 14)

„joc psihologic“ (O rectificare: Tolstoi nu a murit la Camenca, ci în apartamentul șefului de gară din Astapovo). Ideea că marile iubiri nu pot fi explicate la rece e, în fond, axa ontologică a romanului. „Dragostea e o nebunie, ca și războiul. Trece“... Deși existența lui Berezeni se reglează, un timp, după „ritmul scrisorilor“, — cîțiva ani mai tîrziu partenerii nu mai au ce-și spune. Tandrea, retorica, exaltarea se sting, de îndată ce medicul recunoaște că soția sa are drepturi asupra lui. Sfîrșimarea căminului Patriciei intră și ea în ordinea obșnuitelor documente omenești.

Remarcabile, în contrapunct cu explorările în erotică, sînt fragmentele de aspect reflexiv, medi-tațiile despre „forțele oarbe ale naturii“ (de la în-ceputul părții a doua) sau cele din final despre acaparanta muncă a scriitorului. Cella Serghi recurge ingenios la așa-zisul *mit al scriitorului*, expunînd-

du-și prin intermediul perechii Cita-Berezeni vî-zuți ca scriitori unele opinii estetice (Naratoarea și personajul său feminin, Cita, au frecventat odinioară cercul lui E. Lovinescu). Ca arhitectură, romanul se deschide și se încheie cu cite o scenă de sanatoriu la Mangalia, nu fără analogii cu schița *Femei între ele* de Hortensia Papadat-Ben-gescu. Privînd marea, „Trei femei în vîrstă și toate cu regim dietetic“, — se dedau retrospecției, la sfîrșit, despre Patricia Matak se vorbește ca despre o umbră. Ne întrebăm în treacăt, de ce atîtea nume feminine cu rezonanțe căutat-exotice: Melita, Megi, Patricia, Henrieta, Odette, și al-tele?!

Dincolo de finalul trist, romanul Cellei Serghi respiră un aer de continuă robustețe psihică, lă-sînd ca deasupra viitorului, necunoscut, să se ar-cuiască ademenitoare mereu reluata tînrere. În subtext, romanul e și o parabolă. Nu există iubiri perfecte, nici pasiuni fără sfîrșit, dar fie și pîndite de temeri sau trecătoare, ele compensează prin ten-siune, făcîndu-se părtași marilor revelații ale exis-tenței.

artă

Istoria cu tramvaie
cu cai și fără cai
și Miorița laie
pe gurile de rai.
Sprinceana Nefertitei
trasată pe vecie...
Lumi aburind ca puil
ieșind din burta vie
a lumii.

Lacom sug,
din țigete leoaice,
putere de colatră,
se-ngrășă pruncii diavoli
din agonia noastră...

Ne răzbuună și noi.
Cum ar fi lumea, tată,
fără-acești diavoli goi?

Maria BANUȘ

încercări în naratologie

Format în cadrul „școlii critice” de la Timișoara (unde, pe lângă grupul de semioticieni, s-au afirmat în ultimii ani și câțiva croniciari și esești de deosebită înzestrare), Vasile Popovici debutează, convingător, cu o carte despre Marin Preda. Perspectiva este aceea a poeticii narrative, dar autorul precizează de la început că a înțeles să împingă teoria în planul secund și să acorde prioritate analizei; reduce la strictul necesar, referințele (Barthes, Iser, Kayser, Prince etc.) ne încredințează de temeinicia lecturilor sale și circumscriu foarte exact zona din care au fost luate sugestiile teoretice. A doua limitare privește chiar textele lui Preda: comentatorul se ocupa doar de ceea ce el numește „opera de tinerețe” (în care include și *Moromeții II*, eliminând însă din discuție *Risipitorii*), opțiune care îl pune în fața unor capodopere — povestirile din *Intîlnirea din păminturi* (1948), *Moromeții I* — dar și în fața nuvelei *Desfășurarea*. Deși autorul își ia măsuri de precauție („Cu riscul de a fi suspectați că supraevaluăm nuvela *Desfășurarea*, ne vedem nevoiți să o aducem din nou în discuție”), cred — faptul a fost remarcat și de Eugen Simion — că în acest din urmă caz avem de-a face cu o supralicitare: simpla identificare a unor procedee narative nu poate, în sine, dovedi nimic. E singurul loc unde criticul forțează nota, poate și din excesivă devoțiune față de obiectul studiului său. Altfel, cartea excellează în primul rînd prin **adecvare**: exegetul avansează prudent, răbdător, insistă acolo unde crede că lucrurile nu sînt clare, prelungeste, din aceleași rațiuni, analiza pe porțiuni mici de text, și, mai ales, propune interpretări noi și ingenioase ce pun în lumină marea artă narativă din povestirile de a largi în permanență unghiul de vedere, dublînd adică analiza procedeeelor narative de relevanță semnificațiilor, a „figurilor” și a temelor. Primul capitol, „Imaginea ascunsă”, ține de fapt mai mult de critica tematică iar paginile despre „figura tînrului”, „semiotica eroticii” ori „mitologia apei” sînt de mare finețe. Lucruri substanțiale spune criticul și atunci cînd discută „poetica descrierii”: în povestiri descrierea este metonimică, eliptică, mîndre pe sugesție, descrierile mai masive din roman intră într-un anumit scenariu, sînt un element important al strategiei epice. Capitolul despre „Cosmogonia personajului” este mai stufoasă și mai ezitant. Una din idei (nu tocmai nouă, dar reformulată pregnant) ar fi că *Moromeții* este „o „impletitură” densă de intenții niciodată exprimate pe deplin, dar complet comprehensibile în lumea lor”, „un roman despre zona labilă a intențiilor” (așadar, aș adăuga, un fel de variantă realistă a „tropismelor”). Este adîncită și nuanțată și o altă observație avansată de exegeza anterioară, și anume, teatralitatea lumii moromeților. În fine, „tehnica autointerpretării” formează obiectul capitolului al patrulea, autointerpretarea fiind nivelul la care textul propune propria lui lectură, oferind cititorului „cheile înțelegerii ceremonialului (...) specific” operei și funcționînd totodată ca „element generator al verosimilului”, motivînd retroactiv ficțiunea; păcat că tocmai aici criticul nu insistă, abandonînd prea repede o pistă ce se anunța din cele mai promițătoare și care ar fi subliniat o dată în plus modernitatea prozei lui Preda. Dar, peste toate acestea, exegetul așează spiritul tutelar și emblematic al dialogului, forma fundamentală de existență a lumii moromețiene. În fapt, dialogul e însăși liber, tate, deoarece, scrie Vasile Popovici, „accesul la dialog nu poate fi blocat decît din două motive: prostia sau interdicția...”. E o concluzie care definește nu numai statutul existențial al lui Moromete, ci și pe acela al creatorului lui. Cartea lui Vasile Popovici este în multe privințe remarcabilă, iar tînrul critic se impune dintr-o dată drept unul din cei mai pătrunzători interpreți ai operei lui Preda. Să nădăjduim că o va examina, într-o zi, în totalitatea ei; este printre cei mai îndreptățiți să o facă.

Ion Creangă — spațiul memoriei reprezintă, prin voia editorilor, a doua carte a lui Ioan Holban. Dar fragmente din ea au apărut (spre exemplu în „Dialog” și „Caiete critice”) cu cîțiva ani buni în urmă și, din cîte știu, aceasta trebuia să fie cartea de debut și nu *Proza criticilor* (apărută anul trecut), scrisă după ce studiul despre Creangă era terminat. Cum n-a fost să fie așa, faptul nu mai are importanță și, oricum, „scapă” cititorului neavizat. Chestiunea prezintă însă un alt aspect: *Ion Creangă — spațiul memoriei* reflectă (lucrul se vede cu ochiul liber) căutările criticului aflat la început de drum, în timp ce *Proza criticilor* era o carte mai matură, unde autorul se mișca mai degajat, mai sigur de sine și unde nu simțea atît de prezentă obsesia metodei, criticul preferînd o lectură „duală”, cu rădăcini înfipte adînc în tematism și psihanaliză. În schimb, eseu despre Creangă este pus exclusiv sub semnul naratologiei nuncîndu-și cel mai important de referință fiind Genette, cel din *Figures III*, celelalte nume și titluri citate aparînd sporadic și oarecum în timolator (Barthes, Pareyson, Lubbock, Mendlow, Friedman, Nietzsche, Butor etc.). Cartea se ocupă de *Amințirile din copilărie* și de altfel, primul capitol are în vedere tocmai „re-

iața autobiografică” fructificînd, cum era și firesc, sugestiile specialistului numărul unu în materie la ora aceea, Philippe Lejeune. *Amințirile* sînt, într-adevăr, o autobiografie exemplară, pe care se poate studia retorică genului și care oferă totodată cercetătorului șansa reieșirii a ceea ce este specific, unic, inconfundabil la Creangă. Ioan Holban avansează din start o ipoteză foarte îndrăzneală și anume că *Amințirile*, deși scriere autobiografică, utilizează structuri și procedee specifice discursului românesc. Semnalînd, pe urmele lui Genette, „identitatea de persoană între narator și unul din personajele textului”, el introduce în aceeași categorie *Gil Blas* (dar nu *Lesage* este naratorul-erou din roman!) și *Demonii, Amințiri din copilărie* și *A la recherche du temps perdu!* Tonul e dat încă de la început de această acrobatică alăturare de titluri. Proust este și în continuare invocat, deși mai toată critica modernă, inclusiv Genette, s-a străduit (și, cred eu — și nu numai eu —, a reușit) să demonstreze că *La Recherche* este roman și nu autobiografie. Ca să evit neînțelegerile, eu aș fi formulat problema în felul următor: Proust, în romanul său, se servește (fapt firesc într-o narațiune la persoană înfi) de anumite convenții și proceduri ale scrierilor autobiografice; Creangă, în ceea ce-l privește, își „ficcionalizează”, ca să zic așa, autobiografia, făcînd apel (intuitiv) la anumite procedee (tehnici ar fi prea mult spus) românești. Numai astfel putem admite afirmații ca acestea: „Creangă și eul narator realizează, la un al doilea nivel, structura romanescă tradițională a dublului: pe de o parte, naratorul se confruntă cu dualitatea romanescă esențială (a fi/a părea, real ireal, individ/societate), surprinsă în raporturile sale cu eoul narațiunii și cu spațiul reconstituit, iar ca scriitor (sau, cel puțin, ca persoană care vrea să scrie și construiește un proiect literar), el există în realitatea epocii într-o permanentă stare de separare, de distanțare și de dedublare cerute de însăși elaborarea operei și de ferma sa conștiință artistică”; sau: „În *Amințiri*, portretul nu mai este o reprezentare realistă, ca în proza anterioară scriitorului humuleștean”. Dar tot criticul este acela care, delimitînd exact și oportun între poveste, roman și autobiografie, notează: „...autobiografia nu este nici roman, nici anti-roman. Nașterea acestei specii, care propune un anume pact între autor și cititor, vine să ofere o „compensație” acestuia din urmă, saturată de ficțiune și de capcanele pe care le ascund verosimilul clasic, romantic sau realist”.

Pendularea aceasta între autobiografie și romanesc se menține tot parcursul cărții. Capitolul consacrat structurilor temporale se bazează pe distincția, acum clasică, între eul narator și eul erou (situație în cel mai înalt grad relevantă pentru narațiunea autobiografică) dar și pe categoriile genetice, deduse, știu prea bine, din studiul de unii text romanesc. Nu voi intra în detaliul extrem de minuțioase analize întreprinse de Ioan Holban; e suficient să spun că el inventariază nu mai puțin de 3303 forme verbale (sper că măcar adunarea mea e bună; mărturisesc că nu am avut răgaz să verific pe text exactitatea statisticii). Nu știu, în schimb, ce de adevărat e formula „timpul scriiturii” pentru ceea ce nu e de fapt decît un timp al rememorării („Stau citeodată și-mi aduc aminte”), timpul scriiturii implicînd și o conștientizare a actului scrierii (deși Ioan Holban identifică la Creangă o „agresivă conștiință artistică”, ceea ce mi se pare nițel exagerat); nu văd, apoi, ce rost avea subcapitolul „Discursul epistolar” din moment ce în *Amințiri* aflăm în acest sens un singur exemplu, și acela insignifiant; în fine, a vorbi despre „monolog interior” la Creangă mi se pare de-a dreptul o eroare, o eroare de un sublim donquijotism, căci dacă acest monolog interior ar exista într-adevăr la scriitorul nostru, faptul ar răsturna toate ierarhiile prozei moderne (și apoi, ce înseamnă „monolog interior direct” (p. 89)? există și unul indirect?). Astfel de afirmații rezumă prea trasant, prea abrupt niste situații narative mult mai complexe. Și cu siguranță că această carte îi va deruta atît de specialistii în Creangă (care îl vor vedea de povestitor propulsat — fără intenții protocroniste, ci, mai modest, doar cu bune intenții — în compania lui Proust, Gide, ba chiar a Noului Roman) cît și de poeticieni (sau măcar de aceia dintre ei care se vor fi așteptat la o investigație mai în adîncime a statutului discursului autobiografic, fără imixtiunea atît de insistență a romanescului). Dar tot atît de sigur este — iar aici meritul lui Ioan Holban e incontestabil — că această carte (care și-a asumat, din capul locului, un pariu riscant) nu atrage atenția că autorul *Amințirilor* este un scriitor care așteaptă să fie re-descoperit.

AI. CALINESCU

Vasile Popovici, *Marin Preda — timpul dialogului*, Editura „Cartea românească”, 1983.
Ioan Holban, *Ion Creangă — spațiul memoriei*, Editura „Junimea”, 1984.

viața din cărți

„Dacă moartea mea mă despart de colină și arbore și face vid între mine și mica lor eternitate, în aceeași măsură viața mă apropie de ele. Între spaima de gol și deplina comuniune cu natura, omul trăiește cum poate. Această tensiune, cu fluctuațiile ei imprevizibile, face, dacă se poate spune așa, farmecul existenței și aici, ca și pe un pămînt al nimănui, poate fi întîlnit chiar adevărul ființei noastre omenești. Artele și literatură se fac luntre și punte pentru a ne da să înțelegem asta. Trebuia să ajung aici fiindcă, se știe, mai bine de jumătate din viața noastră se găsește în cărți”. Jumătate din cartea lui G. Bălăiță, *Noptile unui provincial*, e dedicată lecturilor (Bacovia, Gogol, Cehov, Dostoievski, Cervantes, Shakespeare (*Henrik IV*), Th. Mann, Goethe, Melville), muzicii (Mozart, Bach), teatrului (însemnări răzlete, gînduri de spectator), artelor plastice (Picasso, Buffet, Chagall), filmului (Larkovski, Bergman). Cealaltă jumătate — vieții (de noapte — *Rondul de noapte*) intru carte. Viața domestică și viața infernală, obsesia solștițiilor, elogiul vieții mărunte, fără spectacol exterior, al aventurii casnice — din materia aceasta se naște *Lumea în două zile*, larmarocul copilăriei, obsedatul deceniu fără obsesii — iată lutul din care se face *Ucenicul neascultător*. Paginile pe care le-am evocat nu se constituie într-un jurnal de creație (un alt *Journal des „Faux Monnayeurs”*), ci par fragmente rămase în urma cărților, rumegușul cald, mirosind a lemn și rășină, cînd se taie butucii. Totul există ca să sîrșească, așa cum spune Mallarmé, într-o carte. Publicistica lui G. Bălăiță, ca și a lui Preda, Călinescu sau Marquez este literatură, proză de cea mai bună calitate, o proză care nu începe în tipare de proză și se organizează, liber, din aceeași cerneală, în reverii, fantezii, amintiri, cugetări și esuri. Parte din esuri, cugetări, amintiri au intrat în cele două romane. Le putem scoate de acolo și așeza aici, în *Noptile unui provincial*: cine nu cunoaște romanele nu-și va da seama. Stilul, viziunea sînt aceleași. Experiența se poate face și în celălalt sens: să introducem fragmente publicistice în *Lumea în două zile* ori în *Ucenicul neascultător*. Mă tem că nici măcar criticii n-ar fi în stare să descopere „corpul străin”, dacă fragmentul e bine ales. G. Bălăiță are dreptate: „liantul *Noptilor* nu este altul decît acela pe care îl folosește construcția romanului”. Și, cîteva rînduri mai sus: „Nu știu cîtă crezare se poate da ideii de substanță originară, proprie unui autor sau altui, un fel de cod genetic al vocației sale din care s-ar naște oricare rînd scris de el, roman, poemă sau numai o scrisoare familială”. Romanele lui sînt iarmaroc de proze, poeme, esuri, cugetări, amintiri topite în fantasmă. E destul „liantul”: „rumegușul” se face lemn la loc, ca în desenul animat, unde un personaj se sparge în cioburi, de parcă ar fi din sticlă. Îl aduni pe fărâș și-l auzirile pe fereastră. Din grîmadă de cioburi, personajul se „adună” (ce meta-roman au desenele animate de acum treizeci-patruzeci-cîncinci de ani!). Se ridică și intră pe usă. Iată un fragment din *Ucenicul neascultător*, rămas pe din afara romanului: „Lume, lume, ceată aurie, mîscare și zgomot mirosuri, fum, oameni, animale. Un infern caraghios, paradisul cuvîntelor, caii de lemn, și femeia sarpe, înghițitorul de săbii, tigrul din

Bengal, Vasilache și Mărioara, lupta dintre husar și dorobanț, elefantul alb, fiul rajahului, regina Cleopatra, brahmanul și cobra lui, roata norocului, da, roata norocului, milogii, trapezista Matilda, dresorul de soareci albi, lanțurile învîrtindu-se, scaunele deasupra lumii... Soldați, burghezi, servitoare, negustori, meșteșugari... Lumea. Dacă te grăbești, poți ajunge... Dar de ce să te grăbești? Ești singur, timpul nu există”.

Toate aceste pagini sînt proză, din *Lumea în două zile*, din *Ucenicul neascultător*, din „textul Lumii” care, neîncăpînd în romane, s-a adăpostit în rubricile *Rondul de noapte*, *Timbru* din colțuri de ziar (*Ateneu*, *Convorbiri literare*, *România liberă*). Nu înțeleg, însă, rațiunea pentru care G. Bălăiță separă literatura de publicistică: „Unele din prozele adunate în această carte au apărut de-a lungul anilor... răspîndite prin gazete de provincie, mai ales, începînd din anul 1966. Caracterul lor este mai degrabă literar decît publicistic”. Dar publicistica e proză, literatură „en miettes”, nicidecum o Cenușăreasă (dar ce spun eu? condurul se potrivește numai ei, regină a balului, două ceasuri îmbrăcată ca o prințesă — două pagini —, în restul vremii la bucătăria vieții, în scrumul ei). *Gil*, ceva înțeleptului cu lumea arc pașii de proză mai frumoase decît *Scrinul negru*. Publicistica este o Carte a lumii, lumea devenită o carte. În romane, autorul te duce de mină în lumea numai de el cunoscută, visuri, utopii, vagi interiorități în care ești inițiat (ca în lumea de dincolo) de un magician. Prozatorul ca publicist te poartă în mahalaua ta. Aici face proba puterii lui, în lumea de toate zilele, în care tu, biet cititor, treci cu neapăsare pe lângă poezie și proză, eseu și memorialistică: indiferent la viața ca literatură. O redescoperi în carte și îți se pare că tu însuți ai scris-o, trăind-o dinainte. Autorul îți „fură” amintirile (te simți ca un sălbatec, însoțimîntat ca pictorul în „fură”, cînd îl face portretul, imaginea). Dacă as ști că voi fi bine înțeles, as spune că marea literatură e publicistică intrată în mit, Rumerus redevenit, ca prin miracol, trunchi de copac.

Viața și opiniile personajelor, cartea de debut a lui Radu G. Teșosu, e o schiță ambițioasă de istorie a romanului românesc, dublată, ca și la N. Manolescu, de o „retorică” — a naratorului, în *Arca lui Noe*, — a personajului, în *Viața și opiniile personajelor*. „Retorică diferită a acestor romane, scrie, în rezumat, Radu G. Teșosu, semnifică, în alt plan, și o metamorfoză metafizică: supunerea (a) de transcendență (romanul tranzitiv), subminarea acesteia (romanul reflexiv) și conștiința transcendenței goale (metaromanul). Imi pare că, trimîndul emancipării tragice a personajului are loc abia odată cu refuzul deplin al transcendenței, cînd nemi-avînd criteriul, acesta a trebuit să se lăzască. Dumnezeu fiind mort, personajul a devenit o „ființă de hirtie”, fiindcă acum conflictul nu mai este existențial (decît prin reflex), ci artistic”. Nu mai reiau argumentele folosite în comentariul la *Arca lui Noe*, unde comparăm cele două puncte de vedere. Voi spune atît: clasificarea lui Radu G. Teșosu pune accentul pe *historie*, în vreme ce la N. Manolescu interesul se deplasează pe rînd. Faptul în sine nu e hotărîtor.

decît în măsura în care determină calea de acces la opera literară, precum și menținerea analizei critice în planul diegetice ori al povestirii. Sub acest raport, *Viața și opiniile personajelor* nu are coerența din *Arca lui Noe*, unde observația comportamentului naratorului conduce la stabilirea unei tipologii operatorii. Nu numai atît: în generalizările finale, N. Manolescu izbutise (un tur de forță!) să lege studiul retoric de evoluția romanului și de cercetarea psiho-socială. Ipoteza lui Radu G. Teșosu m-a sedus prin cîmpul mai larg pe care îl deschide speculației. Nu știu, însă, dacă triada lui nu ar fi fost mai eficientă în studiul epocilor, mentalităților, în ultimă instanță al „viziunilor auctoriale”. Izgonit din ficțiune, Autorul se întoarce pe usa din dos, atot-stăpînitor (demurg, în copilăria romanului, un demon, la vîrstă matură). Romancierul nu a încetat, în nici o ipostază, să-și revendice dreptul de Creator: cu atît mai mult în romanul corintic (romanul transcendenței goale), unde nu mai creează „la concurență” cu starea civilă, cu psiho-analiza, cu natura umană și cu societatea, ci în independență de ele, artistic.

Metoda lui Radu G. Teșosu duce, în mod nefericit, la alegerea aceluiași esanțioane de roman (Cicoii vechi și noi, *Mara, Tănase Scăliu, Ion, Craii de Curtea Veche, Ultima noapte de dragoste...*, din Sadoveanu — *Creanga de aur*, *Adela*, ș.a.m.d. pînă în zilele noastre), omîtîndu-se, de neînțeles, căci sînt semnificative pentru ilustrația premisei, *Concert din muzică de Bach*, romanele lui Anton Holban. Retorică (istoria) lui pare coplesită de modelul care l-a stat în față și față de care se scrie în replică. Dar tocmai de aceea își conține, fără să-și numească, modelul, îl contestă (iată: un alt scenariu paideic!), afirmîndu-și autoritatea. Iată de ce socotesc această carte o „Despărtire de Manolescu” — numai pe jumătate realizată, căci noua autoritate nu o acoperă decît pe jumătate pe cea a „părintelui spiritual”. Eroarea e strategică. Lecturile critice, în sine, afirmă un cititor original și profund, un analist și-un diagnostician redutabil. Radu G. Teșosu citește cu istoria romanului în mină: fiecare carte e situată precis pe harta romanului european, filiațiile sînt determinate cu simțul măsurii (poate cu prea multă exactitate, ironsîndu-se șansa metaforicului critic). Demonstrația premiselor retorice îl constrînge pe tînrul critic la manipulare de texte (cazul lui Blecher), mult mai convingător analizat în spiritul tematismului, pe parcurs — tras înspre teză, în finalul eseului.

Viața și opiniile personajelor conține două cărți în una singură: o retorică a personajului, convingătoare în eseu final, *Emanciparea personajului*, difuză, dacă nu inoportună în comentariile de texte; și-o carte de esuri asupra romanului, originală, densă, mai ales în lecturile din prozatori contemporani (G. Bălăiță — comentariul la *Ucenicul neascultător* e cel mai exact din cîte s-au scris — relevant pentru raportul formă-idee, N. Breban, Șt. Bănuțescu, E. un debut demn de toată atenția, remarcabil, demotivativ, prin realismul criticii și utopismul fanteziei).

Val CONDURACHE

George Bălăiță, *Noptile unui provincial*, Ed. Junimea, 1983.
Radu G. Teșosu, *Viața și opiniile personajelor*, Ed. Cartea românească, 1983.

Vasile Popovici <i>Marin Preda — timpul dialogului</i> Cartea românească	Ioan Holban <i>Ion Creangă — spațiul memoriei</i> Junimea	George Bălăiță <i>Noptile unui provincial</i> Junimea	Radu G. Teșosu <i>Viața și opiniile personajelor</i> Cartea românească

critica profesională

Să tot fie vreo zece ani de când Albert Thibaudet subscria o idee devenită curentă în critica artiștilor, anume că e în obiceiul criticii profesionale de a fi cu o generație în urma creației, victuind într-o continuă stare de luptă cu ceea ce e într-adevăr nou în literatură. Și amintea de Sainte-Beuve și de sublimul cecitatei, demne de un părinte al disciplinei, al cărui exemplu l-au urmat cam toți fiii săi spiritali. Ar fi însă nedrept să trecem sub tăcere eforturile de sincronizare ale criticii, de pe urma cărora decalajul pare să se fi diminuat simțitor, ultima jumătate de secol înregistrând trecerea actualității imediate în aerea criticii profesionale. Lovinescu e, la noi, primul care s-a străduit să privească schimbătoarea realitate cu ochii de istoric, depășindu-i numai el a știut cu ce preț, lămurile receptivității proprii. Că n-a mers până la a îmbrățișa experiențele extremiste din poezie, e sigur. Mai important e totuși că nu le-a respins fără discuție, înțelegerea lor valorilor în acest caz mai mult decât solidarizarea. Călinescu, e drept, le-a tratat drept elucubrații, semn că gustul personal era prea tiranic spre a îngădui eventuale concesiuni. Dar Călinescu n-are opțiunea de istoric, el vede literatura în simultaneitate, nu în devenire, de unde puțină judecări absolute. „Istoria” lui e un ospăț la care a pofit tot scriitorii, dezbrăcați de contingente. Ca să regăsim firul criticii echilibrate și cu simț istoric, capabilă să tolereze și ceea ce nu o satisfacă, năzuindu-se a instaura o ordine în haosul fierbinte al momentului, trebuie să ne adresăm lui Pompiliu Constantinescu și lui Vladimir Streinu, îndeobște considerati ostili inovațiilor literare. Revăzând studiile și articolele acestora, am constatat că ostilitatea în cauză e doar aparentă, nu gustul întuziat împiedicându-i să le prețuiască, ci altceva, a-nume banalizarea insurgenței. Cînd scrie, în 1936, despre *Drumețul incendiar* de Gellu Naum, Streinu, departe de a fi scandalizat, atrage atenția că asemenea excentricități nu mai umesc pe nimeni. Iar patru ani mai târziu, cînd recenzează *Vasco da Gama* de același și *Munții noaptea neliniște* de Sasa Pană, nu ezită să le socotească „teribil de anacronice”. Avangardismul poetic s-a „clasicizat” repede, oricum mai repede decât au sperat promotorii săi, și recunoașterea fenomenului trădează la Streinu o perspectivă de istoric. Inutil să insist, invocînd în alte pilde din care se poate trage încheierea că atitudinea rezervată nu presupune neapărat o întîrziere a gustului critic. Uneori, acceptarea necondiționată ascunde mai degrabă un gust vechi decât o fericită sincronizare. Am amintit toate acestea și pentru că m-au intrigat repetatele în ultimul timp ieșiri ale unor tineri scriitori împotriva „conservatorismului” criticii. Însă nimeni (nici măcar criticii înșiși) nu se mai poate prevala de afirmația lui Thibaudet. Critica profesională nu e în avangarda literaturii, și asta spre binele literaturii, nici în ariergarda ei, ci exact acolo unde îi e locul. Seria de *Scriitori români de azi*, datorată lui Eugen Simion, îmi oferă un copios argument al receptivității criticii profesionale și al posibilităților ei de a încorpora prezentul în istorie.

Spiritul metodei, înclinat spre ordine și cu incontestabile aptitudini de analist, neimplicat, pe cit e omenesc posibil, în disputele momentane, nici devotat fanatic vreunei metode, verificîndu-și uneltele în studii cu subiecte dintre cele mai variate, Eugen Simion avea toate datele necesare unei asemenea întreprinderi. Îi lipsa, pînă acum un deceniu, un singur lucru, e drept și indispensabil, fraza limpede și elegantă, expresivă prin însăși simplitatea ei, formularea rapidă și exactă. Redactarea jurnalului parizian pare să fi avut în cariera criticului un rol decisiv, el conținînd tiparul stilului său de maturitate. Vocea lui Eugen Simion s-a așezat, e calmă, înțelegătoare, ușor amuzată, de instanță postumă. Dacă nu abundă în formulări strălucitoare, paginile sînt, în schimb, compănite, juste și, deci, eficiente. Voit detașată, degajînd o seninătate rece, critica lui Eugen Simion are pulsul neoscitant și cînd se ocupă de mari valori și cînd consențează gloriile de o clipă. Acestei egalități de umoare, pe care în sinea mea o pizmuiesc și pe care unii au interpretat-o ca neparticipare, lășînd să se înțeleagă că interesul criticului pentru literatură ar fi emanant intelectual, lipsindu-i acel simț (al cîtelea?) ce vibrează dinaintea frumosului, îi datorează Eugen Simion neglijabilul procent al erorilor de diagnostic. Este criticul care a greșit cel mai puțin, receptivitatea sa fiind dintre cele mai întinse din critica noastră de azi. Nu e capabil nici de flagrante injustiții, nici de nemăsurate entuziasme. Judecățiile cele mai favorabile conțin o rezervă de principiu, ce temperează și relativizează. Chiar iubirile așa-zicînd declarate se exprimă cu precauție. Superlativul sînt, la el, rare ca florile de colț și ori de cîte ori îi scapă vreunul se grăbește să nuanțeze. „Discursul în-

drăgostit” e reticent, iar execuția — temperată. Dacă nu e peste măsură de darnic, nu suferă nici de avaricie. Cumpăna balanței stă în echilibru indiferent ce se află pe talere. Cine are trebuință de un ghid pe întortocheatele cărări ale literaturii contemporane poate apela cu încredere la competențele serviciului ale criticului, din ale cărui volume se desprinde o imagine ponderată, în care luminile și umbrele se îmbină armonios. Însușire cu atât mai vrednică de laudă cu cît sînt unanim recunoscute dificultățile celui ce se încumută a-și judeca fără prejudecăți contemporanii. Edmond Jaloux se amuza să citeze cazul lui Webster, care, cu trei ani înainte de moartea lui Shakespeare, era convins că principalii autori ai momentului erau, în ordine, Chapman, traducătorul lui Homer, Ben Jonson, Beaumont, Fletcher, iar la urmă — „pentru fericita lor fecunditate” — Dekker, Shakespeare și Heywood. Păstrînd proporțiile, cu Eugen Simion asemenea noștre surprize sînt de neînchipuit. Chiar și în epoca elisabetană, scara lui de valori ar fi fost cu siguranță mai elastică, dacă nu dintr-o mai fină intuiție, măcar din prudență.

În postfața celui de al treilea tom al *Scriitorilor români de azi*, criticul rezumă, de fapt, calitățile indispensabile încorporării actualității în istorie: răbdare, atenție încordată, calm, lectură înecată, care să treacă de aparențe, judecată cumpănită și neinfluențabilă. Fără să-i pronunțe numele, prudența e subînțeleasă și omniprezentă. Grație ei, înaintarea e lentă, din aproape în aproape, cîntărind cu grijă căile ce se deschid în față, pipăind împrejurimile spre a preîntîmpina eventualele capcane. Ca un general ce-și ocrotește trupule, Eugen Simion preferă să încheie marșul cu un ceas mai târziu decât să fie surprins nepregătit. Ceea ce lămurăște pînă la un punct înfățișarea studiilor, uriașe descrieri de opere, într-o ordine care este a cronologiei, cu semnalaarea nuanțată a izbînzirii și scîderilor. Majoritatea analizelor sînt exhaustive, sprijinindu-se pe întreaga bibliografie. Minuțios, criticul notează cea mai palidă modificare de registru, fișează toate amănuntele. Bineînțeles că portretul sintetic ar fi mai expresiv, dar și simplificator. Or, teama de simplificare e, la Eugen Simion, neadormită și ei se cade a-i mulțumi pentru faptul că descrierile sale sînt cele mai fidele din cite avem la îndemînă. Cititor serios și devotat, autorul *Scriitorilor români de azi* acceptă cu orgoliu să cedeze operii fotoliul de orchestră. Însă acest program de maximă fidelitate are consecințe contradictorii. Voința cuprinderii imparțiale și integrale nu se împacă deloc cu fatala parțialitate a interpretărilor. Studiile suferă din această pricină de inegalitate și oarecum de risipire, paginile consacrate detectării și detaliilor „figurilor” spiritului creator (rotundul la Leonid Dimov, străvezul, purpura, turnul gotic — la Baconsky, pasărea tăiată la Ileana Mălăncioiu etc., etc.), în care direcție contribuția lui Eugen Simion e decisivă, coexistînd cu altele, dacă nu neinteresante, în orice caz orientate în sensuri complet diferite. Este riscul oricărei tentative de scrutare a literaturii cu nepărtinire de istoric, a cărei originalitate contonează mai puțin la nivelul fragmentelor și mai mult la acela al întregului. Introducerea unui sens în haosul faptelor atîrnă mai greu decât originala pătrundere a fiecăruia în parte. Continua schimbare a unghiului de vedere, alternarea imparțialității cu parțialitatea, a perspectivei istorice și a celei critice strică armonia ansamblului. Avînd de ales între „mortificarea” subiectivității și afișarea ei, între a spune totul și a spune numai lucruri noi, criticul alegează indecis de la o extremă la cealaltă, de unde variabila altitudine a analizelor.

Năzuința exhaustivității merge la Eugen Simion mîna în mîna cu aceea a înțelgerii. El caută pretutindeni, pînă și în scrierile cele mai extravagante, un sens, dovadă că încrederea sa în puterile inteligenței e nemărginită. „Caut totuși un sens în această curgere de cuvinte” — scrie în legătură cu poezia lui Gellu Naum. La Florența Albu remarcă un „lirism discret, serios, nu o dată grav și semnificativ”, la Virgil Mazilescu descoperă poeme „simple, inteligibile”, însă și altele mai enigmatice, convenind că talentul autorului se dezvăluie în „această provocare a enigmaticului, printr-o excesivă concentrare a poemului și o strategică suspendare a comunicării”. Un înțeles caută Eugen Simion și în teatrul lui Mazilu și în poezia lui Mircea Dinescu. Critica sa este o bine pregătită vînătoare a sensului ascuns, iar *Scriitorii români de azi* — jurnalul detaliat al acestei prelungite expediții cinegetice. În ultimă instanță, Eugen Simion aparține stîrpei criticilor raționaliști, bogat reprezentată în cultura noastră, cu precizarea nămaidecît necesară că a găsit resurse pentru a-și pune de acord rigorile și instrumentele cu sensibilitatea artistică a modernității, ajungînd astfel să illustreze limita de sus a comprehen-

sivității în critica profesională românească. Am spus a comprehensivității, nu a parțianității, care e orb și intolerant. Dincolo însă de această atitudine intelectuală, ce este o formă de autodepășire și din care ar fi de învățat cite ceva, distingem chipul „de taină” al criticului, oglîndit în apele cîtorva faze parca scăpate de sub control. Să li-oare, întîmplătoare calificarea drept „excesivă” a concentrării poemelor lui Mazilescu? Și tot întîmplare să fie împrejurarea că din întreaga operă a lui Virgil Teodorescu el crede mai împlinite poeziile ce respiră o „dulce clasicitate”? Întîmplare: să fie dacă admiră la Cezar Baltag rigurozitatea, ce „se manifestă tot mai rar în poezia de azi”, ori dacă subliniază la Daniel Turcea „respectul legii simetriei”? O lectură concentrată asupra unor asemenea indicii ar fi, cred, dintre cele mai profitabile, complicînd profilul acestui critic important, ce a dobîndit, prin sacrificiul de sine, o invidiabilă receptivitate.

Cum nu mi-a fost în intenție rezumarea părerilor criticului, am ocolit citatele, deși în destule rînduri eram gata să cedez tentației. Am evitat, din același motiv, a semnala și inerențele dezacorduri într-o privință ori alta, pe care parcurgerea *Scriitorilor români de azi* mi le-a trezit. Am socotit însă că spiritul în care poartă Eugen Simion discuția merită mai multă atenție decât amănuntele. Și, totuși, n-aș vrea să închei fără a transcrie măcar un scurt pasaj, portretul lui N. Steinhart, în linia mai vechilor portrete din volumul al doilea și, bineînțeles, a admirabilului jurnal parizian. Cînd se liberează de serviciile analizei, bizuindu-se doar pe simțul său de observație, cînd contemplă pur și simplu obiectul, fraza lui Eugen Simion brînde culoare și se încarcă de sugestii: „Pe moralistul acesta cu fața uscată de sfînt bizantin și barba rebelă de rabin din nordul Moldovei îl zăresc uneori pe stradă: singur, puțin adus de spate, mereu zornit, preocupat mereu de ceva ce scapă înțelegerii mele. L-ai crede coborît dintr-o pravară veche, aceea, de exemplu, ce înfățișează un exget de texte sacre strecurîndu-se pe linia zidurilor cetății, într-un ev mediu mistic”.

AL. DOBRESCU

Eugen Simion: Scriitorii români de azi, III, Editura Cartea Românească, 1984.

doi poeți

Nici neglijat de critică, nici intrat prea mult în grațiile ei, Ion Cocora aparține acelei categorii de poeți care trasează o linie mediană în peisajul liricii zilelor noastre. Acești autori, care nu sînt lipsiți de reale calități, nu și-au cîștigat încă un rol de prim plan în trecerile în revistă asupra literaturii de azi. Ei nu constituie exemple nici pentru minime, nici pentru maxime, dar creația lor spune multe despre nivelul actualității noastre poetice. *Plante de dincolo*, ultima carte a lui Ion Cocora, este reprezentativă în acest sens și constituie, trebuie s-o spun de la început, una din reușitele sale. Găsim aici trăsături deja cunoscute ale scrisului său dar și un nivel superior de organizare, o mai bună cunoaștere a posibilităților și a limitelor. O disponibilitate certă pentru „descrierea lirică” („este de ajuns să ai puțină imaginație și harul descrierii” — spune undeva autorul), dar și pentru tot ce decurge în linia jocului din folosirea acesteia produce piese înscrinute de între notația evasi sentimentală („Nu mai ești copil / pe fragede coline / o verdeță răcoasă / te bucură ca un somn după petrecere // ochii ridicăți la steaua palidă / sînt ai unui om bătrîn // «cu voi muri la marginea mării și fără iluzii» // nu-ți mai amintești / într-adevăr dragul meu cavaler / dacă tu ai scris versul acesta // orgoliosul poet tînr // demult și-a pus semnătura sub el”) și poezia ludic-abstractă proprie avangardiștilor („Ierburii roșii pline de arome ce turtmează // cresc în paginile gramaticii // doctrinele muzelor sînt aici șapte burți / de cai pur sînge sau șapte mîșini neguroși / naufragiați pe ceafa centaurului...”). E drept că autorul se mulțumește rareori cu tonul confesiunilor și nu scapă prilejul de a le asozona, din pudoare sau din credința că o astfel de poezie nu mai poate fi de actualitate, cu procedee tehnice în stare să discrediteze sentimentalul. De aici impresia că poetul nu descoperă enigme în ceea ce-l înconjoară, ci le inventează, aplicîndu-le apoi cotidianului („Fiul meu ține în mîna un ou / despre care își închipuie / că e capul lui Napoleon // dar eu mă întreb / cum să vă descriu viața mea / cum să vă ghicesc cuvîntul / nerostit printre atîtea petale / orbitoare de trandafiri...”). Căutarea surprizei capabile să răstoarne indiferența cititorului e o constantă, iar mijloacele puse în mișcare variază. Iată un poem în proză din care au fost eliminate semnele de punctuație și a fost așezat în pagină sub formă de versuri: „Piatra e liniștită acum inactivă Pe buze / poartă un zîmbet inventat O plămuire a / anilor fără cuvinte Lumina ei iartă dru- / murile în numele zăpezii Alină rana supra- / viețitorului Piatra este străină de va-

ni- / tatea fierului pe înaltele culmi ale focu- / lui...” (*Piatra iarna*). Ion Cocora este un bun cunoscător al experiențelor poetice moderne și nu pierde de prea multe ori ocazia de a-și face vizibile cunoștințele. Spre deosebire însă de alți scriitori (mulți dintre ei foarte tineri) care găsesc în această supunere la diverse maniere mai puțin obișnuite mijlocul de a ascunde lipsa unei adevărate personalități poetice, la Ion Cocora este vorba de mijlocul de manifestare al unei instabilități funciare. O anume efervescență îl face pe autor să caute neconștient, să nu se fixeze niciodată într-o formulă pe care s-o epuizeze. Motiv pentru care nota sa fundamentală este dată de o lipsă de unitate, de o trecere de la poemul amplu, dezvoltat după legile retorice, la poezia scurtă, eliptică, în stare să sugereze prin spațiile dintre cuvinte mai mult decât prin elocința lor; de la libertatea cu aspect suprarealist a asociațiilor, la simbolul construit cu grijă; în fine, de la construcția unitară a unor cicluri (*Odă caligrafului sau ficțiunile artistului la maturitate* și *Poeme cu gura deschisă* sînt concepute ca texte coerente în care fragmentele sînt subordonate întregului) la compoziția eterogenă a celorlalte secțiuni. Propensiunea pentru artele poetice e și ea simptomată și ea apare nu numai în textul omonim ci și în numeroase alte piese în care preocuparea pentru explicitarea unui crez estetic este evidentă (*Singur îți numești încăruntirea, Acelei științe a visului* etc.). Numeroase referiri la autori contemporani (Petre Stoica, Bacovia, Eugen Jebeleanu, A. E. Baconsky, Geo Bogza, Romulus Guga, Daniel Turcea) sînt și ele nu numai un mod de a arăta afecțiunea autorului ci și atenția poetului la alte moduri lirice. Dacă ar fi să aleg din varietatea pe care Ion Cocora o propune cititorului *Plantelor de dincolo* m-aș opri la acele piese în care sentimentul grav rămîne intact de exuberanțele ludice („Ar fi trebuit să vă previn că noaptea va fi o groapă comună / ar fi trebuit să vă previn că se va muri la fel de ușor / ca și cum demarează un automobil din fața casei / ar fi trebuit să vă previn că autobiografia nu va fi o glumă / ar fi trebuit să vă previn că măștile vor fi mai inutile / chiar decât busolele din virfurile degetelor / asta cu prețul de a fi fost întîmpinat cu hohotele voastre de ris // asta riscînd să mi se spună rețele sau nebunul tîrului / asta riscînd să mi se spună...” — *Către supra-viețitorii nopții Sfințului Bartolomeu*), texte în care poetul reușește să rămîna „complicele” „acelei științe a visului”, păstrîndu-și întreaga capacitate de a auzi „cum cresc unghiile pitecantropului / la capătul procesiunii” și trăind momentele „cînd poezia era însăși memoria mea / încapățînată și rezistentă la cele trecătoare / precum carapacea broaștei țestoase”.

Făcînd dovada capacităților sale de sinteză metaforică în fragmente din mai ficcare din textele acestui volum, amestecînd simularea unor trăiri („vă proclam ficțiunile care dau speranțe / în sufletul meu de clovn / epoca de aur a comediei poate să înceapă”) cu trăirile autentice, virtuos al instrumentelor sale pînă la a cădea uneori în capcana propriei virtuozități, Ion Cocora refuză și cu această carte să se fixeze în limite stilistice care să-i aparțină într-un totul lășîndu-ne parcă să conchidem că unitatea poeziei sale nu poate fi decât această dispersare, acest du-te-vino între măștile pe care le încearcă pe rînd, cu o constantă abilitate.

Prezența discretă în toate aparițiile sale din presă, fie acestea versuri, fie prezentări ale cîrților confracților, Emil Nicolae își precizează în *Studii, confesiuni, capricii* vocea poetică delicată, încercată în structuri formale autoimpuse — și asta într-un context în care asemenea trăsături par a nu mai fi la ordinea zilei. Poetul aparține primei perioade a revistei studentești „Alma Mater” și a rămas credincios formulei lirice cultivate încă de pe-atunci (un moment semnificativ în limpezirea acesteia l-a constituit primul său volum, *Rotirea unui fluture-n lumină*, apărut tot la Junimea, în 1979) imperturbabil în fața masivelor resuscitari din avangardismul interbelic aduse de „generația '80”. Afinitățile sale merg către poezia „Echinoului” din perioada colaborării sale la „Alma Mater”: Ion Mircea, Adrian Popescu. O puritate originară, tradusă într-un discurs liric de o superioară calofilie marchează poezia autorului nostru încă de la începuturile ei. Emil Ni-

colae nu descoperă în existențial drame, ci elementele constitutive ale unei poezii fragile, asemeni florilor de cristal care cresc din două săruri puse în același recipient, gata să se destrame în momentul în care condițiile de mediu n-ar mai fi prielnice: „În dimineața limpede / pregătită astfel îndeung / prin șlefuituri repetate / tristețea de pe chipu-i / spulberată fiind cum / în deșerturi nisipul / pe terasă deodată / am simțit vidrele reci / răscolindu-mi singele către / izvoare”. (*Studiu* / 4). O sensibilitate impresionabilă înaintea de toate la nuanțe, o privire obișnuită înainte de toate cu clar-obscurul și care deslușește cu predilecție gestul incipient, sentimentul pe cale de a se naște: „De ce să mai așez un idol / nevinovat în locul ei / din adorație-n trădare / se mai rostogolește cercei / mai bine forma ideală / a trupului însingurat / să poarte aerul înșins / de ochiul care-a căutat”. (*Studiu* / 7). Tonul minor pare nu afit o limită cît o deliberată eliberare de tentațiile violentei, ale brutalității, într-un cuvînt o evadare din fața forțelor capabile să tulbure echilibrul, să distrugă caligrafia pură a desenului. Între poet și lume există o surdina, un strat izolator care nu lasă să străbată sunetele prea stridente. Emil Nicolae este adeptul unei poezii aflate la antipodul „frumuseții convulsive” a unei mari părți a poeziei moderne. Proporțiile clasice domină și se păstrează linearitatea „lucrurilor mișcate pe firul gîndului”, netulburată vreo clipă de izbucniri intempestive. Evenimentulului i se „spajiază” etapele, parcă pe o scară gradată, pînă la uniformizarea compactă a tensiunilor. „Despre cum se moare dedesubt / despre cum deasupra se visează / lumca uită-n partea ei de somn / dar își amintește-n partea trează / vremea trecut — vîiet prin fereastră / răsădînd a literelor soartă / întîmplări există doar în gîndul / celui izgonit din carnea moartă”. (*Confesiune* / 11). Aparentele „îndrăznești” formale nu surprind. Ele doar reliefează, pun ici și colo o pată de culoare — nu au însă nimic în comun cu dizlocările mai tinerilor săi contemporani. Sonoritățile cu surdina îi sînt de-ajuns autorului, iar textele pe două coloane nu sînt altceva decât configurații grafice mai puțin obișnuite pentru discursuri perfect coerente: „Respiu aerul / nopții / de / la / fereastră / adînc / respir / de / mi / se pare / că / un / milion / de / molecule / negre / îmi / inundă / plămînul / și / continui / să respir / să repet / deci / o / etapă / din / această / experiență / la / sfîrșitul / căreia / noaptea / va trebui / să dispară / în / plămînul / meu”. (*Capriciu* / 7). Modern e Emil Nicolae în „decupajul” esențelor, în găsirea elementelor poetice, mai întodeauna bine alese. Sugestia e nota dominantă a poeziei sale și deliberata cantonare în limitele acesteia, spaima evidentă în fața stridentelor, estomparea cultivată cu grijă fac din ea o adevărată lege căreia autorul i se supune. Grijă unității de ton determină simplificări, nu întodeauna favorabile pentru că pun în pagină naivități de genul „Sufletul se compune / din cîteva / piese / esențiale / îmbinate / cu / grijă / și / fără / adaosuri / inutile / o / morișcă / simplă / dar / perfectă / pe / care / origine / o / poate / învîrti / deasupra...”. (*Capriciu* / 8), iar alții duc la prozaism din care este excomunicat firul poetic („La capătul străzii apare / ca o iluzie gravă / tancul din cristal / mare / cît o epavă / ...” — *Studiu* / 8). De cele mai multe ori însă efectul liric al „înfișării lucrurilor” e transmis integral cititorului: „De cite ori am încercat să urpînd / înfișarea lucrurilor la trecerea ei / tremurul suprafețelor întodeauna / prea calme / cu grijă pîncam palma deschisă / teama că se va stînge astrul abia vîpînd / în urma ei lucrurile umpleau / forma eliberată a îmbrășării”. (*Confesiune* / 24). Iar sensul dominant al crezului poetic al autorului se desprinde cu claritate, așa cum poate fi el citit în ultima piesă a volumului: „veci înțelege / că frumusețea sufletului rezultă din / poezia îmbinate a părților sale”. (*Confesiune* / 26). Emil Nicolae este un poet cu o voce a sa și asta e, cred, important într-un moment în care există promoții al căror principiu pare a fi uniformizarea.

Constantin PRICOP

Ion Cocora: *Plante de dincolo*, Ed. Dacia, 1983.
Emil Nicolae: *Studii, confesiuni, capricii*, Ed. Junimea, 1983

Eugen Simion	Ion Cocora	Emil Nicolae
<i>Scriitorii români de azi</i>	<i>Plante de dincolo</i>	<i>Studii, confesiuni, capricii</i>
Cartea românească	Dacia	Junimea

femeia în mov

Păreau doi vagabonzi care bat străzile, dar erau în fond niște tipi cîți se poate de sobri. Unul purta barbă brună tunsă scurt și părul cărunt, celălalt, ceva mai tînăr, era blond și abia îi înflorea tullele. Într-adevăr, obișnuiau să bată străzile. Pteaua fi văzuți la ora 9 pe Lăpușneanu, pe la 9 și un stert în Copou, pe la 10 în Podu Roș etc. Mai mult nu vorbeau decît vorbeau între ei: fiecare mergea concentrat în sine, cu o oarecare ciudă pe celălalt. Aveau în fiecare clipa să-și reproșeze ceva unul altuia. Manifestările lor de reproș sau de minie se rezumau cam la asta: niște izbucniri scurte de orgoliu, apoi tăceri ostile, prelungite pînă la penibil. Cîteodată, scrișnete și mîrșituri.

Ajunghind în fața unei femei tînere, cu un aer primăvărat, se dispuseră pe loc. Trecuă unul de o parte, celălalt de cealaltă parte a ei și o însoțiră așa fîră să scoată un cuvînt. În cele din urmă, cel ce părea ceva mai matur, adică cel cu barba brună, îndrăzni pe un ton ușor doct: „Aveți un aer cumva primăvărat”, îi spuse. Iar celălalt imediat îi preluă tonul: „Da, într-adevăr, aveți cumva un aer primăvărat”. Și cel cu barba brun-roșcată: „Asta ne face să fim aproape veseli”. „Strada aceasta am visat-o”, mai spuse cel ce părea de 27 de ani și care, de fapt, era mai în vîrstă. Și cel ceva mai tînăr: „În vis, strada aceasta avea culoarea mov”. „O, dar n-am observat că părul dumneavoastră e mov”, spuse cel brun. „Dar părul dumneavoastră e chiar mov, preluă iar cel tînăr. Și rochia dumneavoastră e mov. Și ochii, o, ochii dumneavoastră sînt mov”. Și fără a-l mai lăsa pe celălalt, își continuă pe un ton ascuțit perorația: „Am să mă îndrăgostesc de părul dumneavoastră mov. Sînt îndrăgostit de părul dumneavoastră mov. Sînt înnebunit de părul dumneavoastră mov. Îmi plac la nebunie ochii dumneavoastră mov. Rochia dumneavoastră mov mă înnebunește. Aveți un aer cumva primăvărat, domnișoară”.

Atunci celălalt, cel cu barba brun-roșcată, se întristă puțin, și asta fiindcă simțea că prietenul lui e mai tînăr și mai frumos decît el. Urmău din partea lui o tăcere lungă sau niște fraze prin care, de obicei, își arăta sau căuta să-și arate superioritatea spirituală. Întreba, de pildă: „Cum se numește pasărea aceasta care este copac?” și arăta copacul. Atunci celălalt, tînărul femeie și tînărul său amic, ce păreau că se simt bine unul cu altul, se întorceau să privească în direcția indicată de degetul lui. Ca să-i deruteze și mai mult, adăuga trist: „Ce înseamnă cînd visezi niște păsări albe deasupra unui puț roșu?” Și tot el: „Azi am visat o piatră crăpată lîngă un puț roșu, din interiorul căreia se prelingea un lichid verzui. Cînd m-am apropiat mai bine de puț, am constatat că erau, de fapt, o groază de găini roșii ce scormoneau în praf. Găini roșii și foarte mici, cam de mărimea unui pumn de copil. Luînd una în mînă, am văzut că este neobișnuit de grea. Cîntărind-o imediat pe o balanță ce se afla prin apropiere, am văzut că are 10 kg și 150 de grame. Oare ce-nseamnă cînd visezi găini roșii?” Fără a mai aștepta răspunsul celorlalți doi, continuă: „De la o vreme visez numai umbre. Numai umbrele obiectelor ce-mi apar în vis. Aceste umbre îmi apar în vis foarte clar, mai ales spre dimineață. Au o linie cit se poate de precisă, nu le poți deosebi de un lucru adevărat”. „Nu poți să visezi umbre”, spuse cel tînăr și asta ca să abată atenția doamnei sau domnișoarei, ai cărei ochi erau ațintiți acum spre cel brun. „Eu visez numai umbre, spuse parcă fără să-l audă cel matur. De la un timp, într-adevăr, visez numai umbre, umbrele obiectelor ce-mi apar în vis. Ceea ce mă cam pune pe gînduri...”

Ajunseră acum într-un cartier mîrginaș și doamna sau poate că domnișoara, ei nu-și putură da prea bine seama ce anume este, fapt care-i făcu

să se contrazică ceva mai tîrziu mult timp pentru asta, deci, doamna sau domnișoara care pînă atunci nu le adresase nici un cuvînt, ci doar cite o privire, cînd de reproș, cînd de minie, întinse acum o mînă în mînșură mov spre cel cu fața socratică, adică spre cel brun, în timp ce totuși zîmbetul și ochii îi erau pentru cel tînăr și le spuse: „Domnilor, mi-a făcut, ca să spun așa, plăcere compania voastră, dar casa mea e la cîțiva pași de aici și, cum isă vă spun, am vîncîț se poate de curios și părinți și mai curios, de asemenea, s-ar putea să mai am pe cineva și mai curios, așa că v-aș ruga să mă însoțiți doar pînă aici. Mi-a părut foarte bine. Sînteți niște domni cit se poate de spirituali, mi-am putut ușor da seama, deși nu ați vrut nici pe departe să-mi demonstrați asta, deci vă rog să mă lăsați aici...” Și în timp ce ei îi sărutau pe rînd mîna, mai spuse: „La revedere, domnilor, și... și pe curînd”. „Pe curînd, pe curînd”, se grăbi cel tînăr. „Să mergem, spuse cel brun. Ziua noastră de astăzi s-a terminat”. „Să mai stăm, să mai stăm puțin”, răspuse cel blond. Și stătu așa pierdut pînă doamna sau domnișoara dispăru după o porțiță mov, apoi își răsuci călcîiele și porni cu capul în piept în urma celui brun, al cărui cap se lăsa acum după dîmb.

cerul de jos și cerul de sus

Cerul de dedesubt se afla la cinci centimetri în pămînt, iar cel de deasupra se boltea la o înălțime de cel mult doi metri, astfel că un om ce trecea de această statură sau un animal cu gîtul ceva mai lung precum girafa sau calul de călărie trebuiau să umble cu capul plecat sau cu genunchii puțin îndoiți, ca și cum s-ar fi aflat într-o locuință scundă, cum se mai poate întîlni și astăzi la țară, sau într-un grajd ceva mai miser, și nicidecum sub cupola unui cer liber ce trebuia să le fie mult deasupra.

Înălțindu-te pe vîrfuri sau sîndu-te pe un scaunel să înșurubezi un bec sau să bați un cui în perete, exista apoi pericolul de-a te asfixia, tocmai din pricina vidului care după cum prea bine se știe mărginește atmosfera. Tot din acest motiv, călărășii din țînt sunt nevoiți să călărească mai mult sub burta calului, prinzîndu-și într-un mod ingenios șeaua, decît pe crupa lui, iar întrecerile de pe hipodrom și turnirurile — tot din aceeași pricină — sînt mult deosebite de cele de la noi.

Există și multe ciudățenii privind cerul de jos. Astfel, la o săpătură de hîrleț în pămînt dai direct de nori, iar în locurile proaspăt arate sau în preajma gurilor de canal de pe străzi, odată cu brazda sau cu rîmele, odată cu melcii sau odată cu sobolanii ies la suprafață și norii, și odată cu ei vestigiile primului război mondial. De asemenea, din gropile făcute în pămînt se arată deseori pești cu copite de cal și aripi de pasăre și chiar făpturi ce aduc mult cu omul, doar că au mai mulți ochi și mai multe mîini.

Locuitorii de jos și cei de sus comunică între ei prin niște tuburi de metal, în care bat după cină cu linguri de lemn sau vîrîndu-și gura prin deschizătura acestor tuburi, behăie de mai multe ori, pînă se fac auziți. Vorbînd două limbi total diferite, nu se pot înțelege decît în acest fel. Au în schimb o mare simpatie unii pentru alții și, deseori, pot fi văzuți umblînd sub pămînt împreună. Schimburile lor comerciale se mărginesc la cîteva produse: orz, mîci, grîu, orez, mîere, vin, struguri, pîci de animale și, desigur, oglinzi. Cei de jos mai sînt interesați cîteodată de lemn, de fîldeș, și aramă, din care execută diferite obiecte de uz casnic precum cuțite, linguri, furculițe, polonice, po-

cale, cazane sau strachini de tot felul, obiecte pe care, nu se știe din ce cauză, nu le vînd celor de sus, ci le țîn acolo la ei, în pămînt. La fiecare o sută de locuitori de jos este repartizat un locuitor de sus, care nu face altceva decît să cînte de dimineață pînă seară la trompetă. De asemenea, fiecare familie de sus țîne într-o cutiuță de lemn frumos sculptată un locuitor de jos, căruia îi aduce zilnic jertfe. La apusul soarelui, acesta este scos din cutiuță și lăsat să se preumbe prin cameră, iar la ora 11 noaptea vîrit înapoi, nu înainte însă de-a i se fi servit o cină frugală și a i se fi dat un pahar de vin îndoit cu apă. Înainte de-a fi închis iarăși în cutiuță, i se dă, de asemenea, voie să fumeze o țigară și să tragă cîteva înghițituri de cafea.

Dar despre obiceiurile și ciudățeniile acestor două lumi, mai pe larg altădată. Acum, nu știu de ce, mă simt foarte obosit și-apoi mă dor și tare dinții...

conul de umbră

Ei își făceau simțită prezența în umbră: în fața nu i se arătasera niciodată. Probabil că trebuiau să fie mulți, foarte mulți, căci vorba șoptită și rîsul abia stăpînit, după cum i se părea, veneau din mai multe guri, iar ochii care-l pîndeau de-acolo erau de ordinul sutelor, dacă nu chiar al miilor.

Conul de umbră unde se ascundea ei se afla în partea de răsărit a camerei, sub un vechi crucifix de lemn pe care-l moștenise de la străbunul lui, luminat permanent de flacăra tăcută a unei candelă masive de argint. Răzbătea cîteodată de-acolo o larmă îngrozitoare. Părea că se bat sau se ceartă foarte tare. Alteori, se lăsa o liniște cumplită. Și-i era mai mult teamă de această liniște nefirească decît de acele risete, șușoteli, fluierături, și pîete, căci liniștea aceasta avea în ea ceva bestial.

După cum i se părea, în colțul acela se opoșise o întreagă populație de suflete, cu cățel și purcel, și acolo își ducea veacul. După impresia lui, viețuiau acolo familii numeroase: bărbați și femei, copii mici și oameni foarte bătrîni, cărora noaptea le auzea horcăitul și tusea.

Exercitau diverse ocupații, de la fierar la frizer, de la actor la păstor și profesor de matematică. Deseori, noaptea sau la vremea serii, se auzeau lovituri de ciocan pe nicovală, apoi nechezat de cal și bătăi de picior potcovit în pod. Se auzeau apoi: țacănitul unei mașini de cusut Singer, un acordeon și o muzicuță. Era cineva, probabil vreun fost ofițer, care cînta cîntece ostășești și marșuri de război, iar un altul execută, tot în acest timp, niște pași repezi de dans, bocîndu-și pe parchet tocurele înalte, în timp ce un altul cînta tărăgănat ceva fără cap și fără coadă. Urmău apoi zbieretele isterice ale profesorului de matematică care prepara tocmai un elev cam tare de cap, căci se auzeau la urmă zgomotul unor urechi răsucite și lovituri de nuia pe palmă. Se simțea miros de copită arsă amestecat cu cel de bucătărie. Cineva prăjea ceapă, iar un altul răgea *Rigoletto*.

Apoi brusc se lăsa liniște, ce dura cîteodată ore întregi, cîteodată chiar zile. Nu se auzea nici un sunet. Era o liniște atît de intensă, încît zbîrniiau pereții și geamurile.

Cel ce locuia aici își vîra degetele în urechi și umbla cu pași neliniștiți prin cameră. Zbîrniitul se amplifică însă și mai mult, din pricina aceluși zgomot surd pe care-l percep urechile dacă le astupi cu ceva. În aceste momente, el nu-și găsea locul. Umbla cu mîinile la temple și, din cînd în cînd, cu multă precauție se apropia de acel colț. Acesta era umbrît permanent de un con de umbră, avînd la bază un cerc cu diametrul de 13,4 cm, și o înălțime de trei ori pe atîta. Era un con perfect, foarte bine rotunjit și parcă lustruit

nichita danilov

proze

la exterior, în interiorul căruia, oricît de mult țai ai fi adîncit ochii, nu puteai vedea nimic. Dacă-l luminau pe dinăuntru cu o lanternă, în afara unor minuscule firicele de praf nu puteai desluși nimic altceva. Bijbînd chiar cu mîna prin acel spațiu, nu dădeai iarăși peste nimic. Avu totuși de cîteva ori impresia că pune mîna pe ceva umed și lipicios, care-i scăpa însă repede printre degete.

Apropiindu-se de acel colț, o teamă ciudată punea stăpînire pe simțurile lui și se retrăgea speriat, cu fiori reci și furnicături în tot corpul. Retrăgîndu-se, auzea în spatele său risete, și cotcodăceli. Dacă se oprea în loc, risetele și cotcodăcelile încetau, pînă-și relua iar plimbarea. Aruncînd o privire acolo sau întorcîndu-și brusce capul, se făcea din nou liniște. Nu făcea însă nici doi pași și auzea iarăși șușoteli, mici șuierături și aplauze, apoi, parcă, și un glas șoptit: „Nichita, Nichita!”.

Răscîndu-se din nou pe călcîie, șușotile se stingeau, rîsul înceta și totul pierdea în umbră, astfel că se îndoaia totdeauna dacă auzise ceva aievea sau i se pîruse doar.

„Nichita, Nichita”, se auzi iarăși. „Vezi că-ți dă cafeaua-n foc!” Sau: „N-auzi că sună cineva la ușă? Ce, este surd!? De ce nu răspunzi?” La început, toate acestea îl puseră pe gînduri. Acum însă nu-i mai păsa: după atîta timp de conviețuire sub aripa aceluiași acoperiș se obișnuise cu ei.

Nu-i mai păsa, într-adevăr, după atîta timp de conviețuire sub aripa aceluiași acoperiș se obișnuise cu ei. Dacă-l strigau: „Nichita, Nichita”, le răspundea pe același ton, ca să-i strîmbe: „Nichita, Nichita!” sau scoțea spre colț limba.

fragment dintr-o stellă votivă

[.] vom intra în e-sagila templul jmanic e-sagila ghid e corbul josef kafka sceptic într-un batiscaf ca melcul ludic nauțilus lui prin singe cu lentila

de scafandru în magie hieroglifa și simbolul patruzeci de nopți striga-vom spre oglinzile convexe cum un substantiv exprimă diferența dintre sexe: zeu/dingir + ama/mamă = zeiță iar sobolul

arta de-a grava sigiliu ne invață-n dezlegare de-acel embrion de aur vestind nașteri viriginale — tu : un semn lingvistic arca peste-a mării respirare — eu : oracular limbajul obosit de rituale

visla velele și cirna, forma ta nu e etherul ? cine ține roza-ascunsă sub orgia de iluzii ? lucrătorul în metale cu secretele transfuzii va atinge treapta sfinții ? poligon de trageri — cerul

își aprinde noi grafome : nu se-aude în cetate sunet de statui spălate pînă bronzul cîntă iară coborîrea împărătesei ? dirijor o la fanfară păsărilor-lăți-lungilă setea de divinitate

în dictee-automate stringe-n rînduri suflătorii zeului măreț mîrîndu-i vocea rădăcina nimbul să fim muți cit cere timpul verbului fără sufixe ! nu mai sîntem în love story

post-pozițiune viața mi-a trecut de jumătate steaua către judecată viața acordînd cu moartea prin morminte divizate pielea taurului tobă cine o va face-odată ?

sul de pergament ? nagaică ? surdomușii-n blasfemie schioapătă prin ablativ ce gvadriga de salvare o ! femeie zburătoare amăgire cu multiple arme de melancolie

la sfîrșitul de mileniu ce buldozer limba calcă ? ceara pînza și cartonul — masca umilintei mele sibilantele rebele tronul zeilor și-o arcă

învîrt aripile morții sale, fumul morții mă împinge spre-un mormînt de gradul zero și-n memorie apare seceră științeteoare retezînd din ceruri spicul : apărarea ta de singe

tînăr în bătrînu-mi singe c-un stylet îmi fac incizii cum cei vechi chemau cu singe cerul focul să-l coboare și pe table migratoare moartea și-o scriau cu singe. să fugim ! lăsînd acizii

peste-arama întreruptă de barbare intervale literele primitive plîng pe frescele votive leagănu/etherna vale

subt copac ivînd perechea (sîntem noi acele semne ?) — o pereche el bărbatul : trup din lut / din piatră oase/ singe din sudoarea mării / vîz din stele / fumegoase oscilări de nori în cuget ca nînsorile solemne — ea femeia : răstîgnire galaxie și armură

tropi măsură și cezură (pe cînd șarpele cu ură ca alt scrib secundus scrie varianta mai obscură : tema izgonirii noastre)

tu prin somn cu miini livide limba fiarei zmulgi și focul îl aprinzî între extaze focul sacru cu 5 raze pînă carnea verb se face verbul gura mea închide

niciodată să-ți blesteme mina ce-a ucis odată mina ce-o cuprînd c-o mină interpretă și bătrînă cînd incert în geniul nopții yahweh semnele arată :

iod e schiptrul ha e cupa waf e spada ce desparte sufletul de trup femeie ! vom ieși prin loka-dvara poarta lumii din durere divizînd în morți povara exercițiul castității. ce rămînem după moarte ?

textul și fidelitatea o ! femeie zburătoare amăgire cu multiple arme de melancolie corbul (josef k.) învie forma arcei legendare navigînd pe moarta-mare

unde-un stilp de-argint străluce verbul în amenințare mintuire și agapă — să-i înconjurăm o față vom lovi cu vîsla-n apă în o dublă despicare și-n a opta încordare

cea de-a opta față trecem : aura în laurire și prin ea bătrînul cranju iumină cu uraniu verbul stînd pe tron de aur orga mării să-l respire

spumă sare pleavă spasme atrăgînd sinucigașii depunîndu-i în tăcere în baraje împotriva frigului din alte ere cu povești sporînd în basme

tot ce am jucat pe-o carte inocență și sfidare transparență și candoare gravitația ecoul bornele imaginare singele golit de aramă faza de astralizare

numai umbra muritoare crește peste e-sagila templul în cutremurare cerului se dă și cerul în divina lui surpare cu pămîntul alternează psalmul plîngere/cîntare.

Horia ZILIERU

■ DIN MANUSCRISUL «MOARTEA, VIAȚA ȘI SPAȚIUL DINTRE ELE»

**mariana
codruț**

plimbare pe faleză

A trecut de la stînga la dreapta prin fața orizontului meu, cu lentoare exasperantă. Pe sub marginea pălăriei trase pe ochi, i-am văzut întîi picioarele pășind sacadat, cu pași foarte mici, rigizi, imitînd mișcarea celui care ar avea gleznela împiedicată într-un laț. Avea coapse înalte, albe-vișneii, cu noduri și dungi mișcătoare sub epidermă, cu pungi alunecînd imprezvizibil în jos. Genunchii osoși erau virful unui triunghi format din coapse, gambe și linia imaginată unindu-le în spate. Mi-am smucit pălăria spre ceafă și i-am privit figura. Nu se uita nici în stînga, spre mare, nici în dreapta, spre plajă, nici în cer, nici în pămînt. Părul alb, tuns scurt, încadra artificial un obraz alb și el, împietrit, și-am bănuț cu un fior înghețat, că în locul ochilor săi erau două goluri sau două globuri înmărmurite. Maxilarul inferior îi trepida cu gravitate, îi palpita în căderi parcă fără speranță de oprire, strunit brusc spre întîlnirea cu cel superior de vreo sfoară nevăzută. Și! sutienu, albastru lucios, îi contura niște sini agresivi, țepeni... Cu un pas în urmă, tovarășa ei de mauvais jours, la fel de bătrînă, îi tot spunea ceva, smucînd dintr-un umăr să oprească o mare geantă de vinilin negru. Iși ținea, cu o grație grotescă, rochia mult ridicată deasupra genunchilor, să nu i se ude. De sub rochie, aceleași coapse ca un teren îndelung măcinat de furtuni...
 Probabil din neatenție, cele două femei bătrîne, doi elefanți inuți, au agățat în unghiile lor întărite de la picioare un colț al peisajului, dezlipindu-l, rulindu-l după ele, în locul mării divine și-al văzduhului științietor lăsînd o schelărie întunecată, pustie, prin care vîntul, bătut cu disperare...

piersica de pe plajă

Văzduh strălucitor, proaspăt smuls din noapte. Din cînd în cînd, ca o stea vestitoare, un turboreactor escaladează orizontul, parcă doar pentru a uimi și înspăimînta cu fabuloasa lui coadă. Pe suprafața mării, joc de cușite de aur. Dinspre adîncuri, o boare cuprinde trupurile într-o mingiere nesfîrșit de pură, lăsîndu-le cu iluzia deșartă a desăvîrșirii alcătuirii lor. Închid ochii pentru a simți total perfecțiunea clipei...
 O pală de vînt de aiurea — și dintre mirosurile cunoscute, de alge macerate în sare, soare și vînt, de scoici putrede, extrag unul atunci eliberat dintr-o formă, umed încă, roz-transparent, ba nu, verde bătînd spre galben decolorat de soare pînă la incandescență. Mă răsucesc și privesc în toate părțile. Ceva mai sus de mine, pe plaja înclinată, descopăr o piersică mare, mușcată, pusă pe-o hîrtie direct pe nisip. În miezul ei, singera vișiniu simburile. Alături de piersică, o femeie tocmai îi sfîrmă între masele carnea parfumată, stînd aplecată deasupra unui lucru de mină. De pe capul ei, un baticel galben, privește melancolic dîncolo de toți, peste mare și mai departe. Fără voce, îi descopăr cu spaimă sinii imenși, turțiți de sutienu de plastic, și picioarele: scurte, groase, umflate, cu adînci defileuri de celulită, cu rîurile albastre ale varicelor, cu genunchii mari și cu tălpile — terminații prea bruste ale membrilor. Picioare de elefant bătrîn, poate ale elefantului răpus, întins pe pămînt, sfîșietor, văzut într-o revistă. Iar pîntecul, guvernat de o amuletă rotundă, precum pămîntul de lună, lasă prea puțin din coapse la vedere: marea respirației îl avansează primejdios către genunchi. Așa așezată, pază: un cartof bont.
 Femeia a ridicat capul, și, înaintea privirii terne de după ochelarii din plastic, i-am văzut mustăcioara de adolescent, umezită de sucul fructului mușcat cu poftă.
 Un vînt rece, probabil dinspre mare, mi-a înghețat șira spinării și a învelit în nisip miezul dezvelit, virginal, al piersicii.

pe terasă

Eram noi doi și ea. Noi doi — cu cei trei ani în care marea avea aproape aceeași culoare pentru amîndoi, soarele trecea întordeauna de la est la vest aproximativ la fel pentru amîndoi, salcîmul din fața ferestrei arunca veșnic pentru amîndoi cîteva păștiți în cada de baie. Trei ani în care strigătul lui de ajutor ajungea cu precizie la mine iar dispararea mea îi întuneca fața...
 Acum eram noi doi și ea. Celula transparentă în care eram închiși eu și el părea foarte vizibilă, dar femeia avea părul blond, lung și drept, brațe lungi și subțiri, buze senzuale și aer de înger izgonit pe terasa din fața mării. Înger izgonit. Melancolie deschisă, generos habitacul... Mîinile mele zăceau în poală, iar părul și brațele și buzele și ochii femeii știau să privească în așa fel încît o spaimă subită a făcut fluxul secret care trecea de la mine la el și de la el spre mine să înghețe și să cadă în bucați inerte pe ciment, sub soarele dezgustător. El se uita la mare amnezic și marea avea un corp fragil, buze senzuale și un milion de ochi ce știau să îl fixeze în așa fel încît el nu putea să-și ferească privirea. Părea și inutil... Umărul femeii se expunea fotografic la soare de sub tricoul albastru tras înapoi cot, iar în mica scobitură a claviculei o amuletă de aur știa să se uite în așa fel încît terasa dispărea într-un nor de ceață roșie, mîinile mele dispăreau într-un nor de ceață roșie, însuși capul meu dispărea într-o ceață roșie iar bărbatul devenea un ce oarecare privînd hipnotizat marea a cărei amuletă de aur scilpea orbitor în scobiturile înduioșătoare ale claviculelor...
 L-am strigat pe nume, strigătul i s-a încolăcit în jurul mîinii drepte, care zăcea pe masă, peste pachetul de țigări, degetele lui l-au respins leneșe, și strigătul s-a întors la mine, înfășurîndu-mi-se în jurul gîtului...

**poveste înspăimîntătoare
cu o rîndunică de mare**

De o greutate nemaivăzută trăgeam !
 (să fi fost foarte devreme și eu foarte tînăr copil cu puteri neîncepute).

Vroiam să o stăpînesc, să o înlănțui să o smulg din adine.

Și uite ea singură urcă din apă, se suie, sfarmă vislele, se cațără pe mine, se așează blind.

Colți sfîșietori. Zeiță ! Co ochi... ce privire... prinsă pătimaș în harpon cu mine-n rostogolire.

Cum mușcă drăgăstoasă degetele mele ude, mușchii, pieptul îl sfîrtecă, îl taie, greoi de singe în barca odaie.

Și mă privește dumnezeiește, Triumfătoare.

Mutilat de iubire.
 Oh, Rîndunica mea rară de mare.

iubită model

Cu cită dragoste m-a cuprins în brațe...

Transpiră odată cu mine mă sufocă e a mea și nu mă părăsește.

Cerceii ei roșii îi găsesc dimineața sfîșind perna.

Iubită model sare peste garduri cu sufletul meu la gît. Imi întinde paloarea peste finul dospit.

Intre piele și mușchi deschide sere. Prințesă a singelui risul mi-l spintecă.

Mă scoate din minți. În mijlocul unui cîmp de formol mă trîntește în patul ei imaculat.

Nomazi în melancolie.

cimitir pe un deal

Sub crucile de cretă soldații cei tineri îngropați cite trei.

Fuga zornăitoare a cerșetoarelor vesele cu pulpele arse de întimplări.

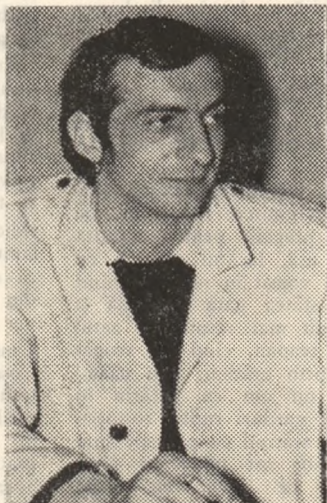
Cucuruzul verde în vale, semințele grele cu miez de ulei.

Căldură pirjoland iarba talpa mea trecătoare peste corpuri vibrînd cite trei.

prima mărturisire

Cu bluza deschisă m-a zărit prin deschizătura ușii

transpirată
 ajutam cireșii din mobilă să inflorească
 cu bluza deschisă și fără pic de putere în glas.

**nicolae
prelipceanu**

ochi albi

Iarăși prin fereastră norul fumuriu în formă de rechin îndreptat spre inima mea

cu adorm și o las să bată singură sub privirile lacome ale norului ei mă lasă astfel să dorm

incercăm să ne ținem minte unul pe altul cit mai mult timp zile și nopți și amurguri de iarnă precum cel de azi cu o zi înainte de 15 decembrie marți

el dispare o vreme dispar și eu o vreme în ceața trecutului meu

intr-un viitor alburii ca o pată pe ochi vom apare și ne vom privi fără să ne mai amintim unul de altul cu ochii noștri albi și-atît de asemănători încît vom spune mai bine că doar un singur ochi avem

norul fumuriu în formă de rechin și eu

către mine

Nici bradul de dîncolo nu e mai bun sînt inconjurat numai de animale sălbatice care stau nemiscate și nici nu se uită la mine și nici nu mă bagă în seamă cred eu

dar în fiecare noapte el mai face un pas ele se apropie de mine fără să ne dăm seama nopțile însă devin tot mai rare zilele tot mai lungi mi se pare

în ultima dimineață știu că voi încape în ghiarele lor încă ascunse încă nevăzute încă de aer că nu voi mai avea aer pe unde să trec mai departe

și va fi o liniște în camera mea pe hîrțile mele va rămîne doar o ultimă picătură de singe uscat...uscat vechi din noaptea cînd animalele au început să se miște cu ochii închiși către mine

scrisoare

Iar tu stai probabil și tremuri în frigul nopții cu trupul tău alb neimbrățit astăzi de nimeni feiul uscat de la fereastra bucătăriei nu-l vezi

o să vină și miezul nopții spre treisprezece te va găsi cu ochii deschiși ascultînd aceleași sunete iar zăpada afară va crește în tăcere

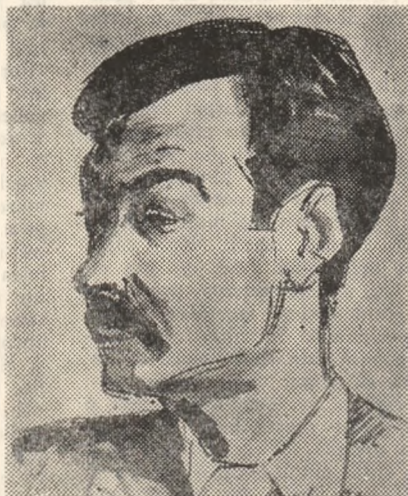
scrisoarea mea va trebui să-și taie drum ca un spărgător de gheață (anatomic) prin troienele albe ale unui trecut necunoscut și nu sînt sigur că va reuși

pe malul negru

Nu mai e lacul de anul trecut apa canalelor e înghețată iar tu te porți pe deasupra valurilor încercînd rezistența amintirilor mele gheața crapă dar nu se lasă eu te urmez cu pașii mei șovăielnici de altădată tu spui hai urmează-mă

și astfel înaintam pe o peliculă nesigură poate subțire poate nu deasupra lumii apa e o lume imi spune memoria ajungem iarăși pe malul negru și ud

postume

[tezaur viu...]

Tezaur viu, mi-i teamă cînd mergi să nu te spargi Tu, domnă de muzee ori catedrale largi

Ascunsă de primejdii, de timp ferită bine Spre-a bucura lumina că are ce umbri La coborîrea nopții ori început de zi În cerul lor făcîndu-i pe îngeri să suspine.

**[adînc pe coarde
luneci...]**

Adînc pe coarde luneci durere. În fiecare noapte-i înviere

Se-adună stol surisurile-n somn Și infloresc în cîntecul-livadă Umbrînd cu raze și pămîntul gol Și urma ta în visuri — de naiadă.

nucleu nestins

Un aur ce-n el arde, o, lent și nesupus Fără să-și piardă focul, atent la radiații Asemeni unui astru ce n-ar avea apus Căruia doar cînstire și slavă caldă dați-i

Se-ascunde-n fiecare — corolă de Corint — Elan nesubjugat în orele mature Prea clar în sine însuși și tainică pădure Ecou amplificat de-al lumii labirint.

chemare nordică

Păduri de brad, fiord virgin La voi de-a pururea mă-nchin Ozon de-oșel, cînd setea-mi stingi

Legende vechi tresar în mine Pornesc pe mări viteji vikingi Și barzi-eroi sfîntesc destine.

Florin Mihai PETRESCU

limite

nu-mi pot lungi cămașa de lumină peste calota nopților polare nu-mi pot curba îndepărtata zare peste-al viorii gît ca de flamingo

nu pot închide poarta lui april peste mioapele căderi de astre — și vin grăbite firele de iarbă înveșmîntînd ființa-mi în azur

mai bate-mă cu bulgări de lumină și strigă nopțile în gura mare să ies cu întomnările din mine bogate în tristețe și candoare atunci voi ști că sînt un prunc de aur pe care apele mereu se-amină și din străfunduri nevăzutul laur va lumina a dragostei furtună...

Lucreția ANDRONIC

nicolae
ariton

cosailă

Prrr, paac! Prrr, paac! Nu plouase demult, iar ultima oară plouase mai ales cu broaște, cădeau din cer și printr-o lipătură deveneau pământene, așa că apa nu pătrunseseră pământul adine. Prrr, paac! Prrr, paac! Din urma lui rămânea o diră subțire de colb incolor. Fugea cu două scinduri în mină. Lumea ieșise devreme la porți și la garduri. Prin diră aceea de colb se zăreau copiii desculți, mulți dezbrăcați și somnorosi, fiecare purta câte un lemn, ori câte o bucată de tablă în mină și le loveau și ei. Se bușeau din fugă lăsându-se în urmă unul pe altul, agățându-se în același timp unul de altul, astfel că din toată această nevrosimilă încălțură se înalță un balaur de colb galben. El însă fugea înainte și lovea cele două scinduri fără a mai privi în dreapta sau în stânga. Femeile își mai făceau cruce și se întrebau ce va mai îmblânzi anul acesta Cosailă, ce-i va ieși în cale, că el nu alege, iar șerpii cărora le împletise el două cununie roșii îi omoriseră oamenii că se lungisese amândoi în marginea drumului cu burile la soare, numai capetele așteptau la pînă și oamenii îi încercușeră și-au început să arunce cu bolovani pînă i-au sfîrșit și i-au făcut să se întoarcă în toată lucrarea lor de spărcăuini care au supt într-un an laptele unei capre, că el le dădea lapte la farfurie să crească și i-au izbit, nu înainte, de a striga unul spre toți oamenii de acolo să privească cele două cununie roșii și apoi i-au ridicat pe niște spunii să putrezească, dar soarele i-a înfierbîntat și cînd bătea vîntul se abătea spre sat un miros de hoit și înjurau oamenii că nu mai puteau morțaciunile, pînă într-o zi cînd vîntul n-a mai adus miros de hoit și s-a dus cineva să vadă dacă într-adevăr au scăpat și pot să mai doarmă și ei pe afară ori să simtă și celălalt miros al lumii, și întorcîndu-se în sat, acel cineva a început să strige că șerpii în tot acolo, dar cununiele le putreziseră, așa că orice legătură dintre om și șarpe fusese îngropată.

Prrr, paac! Prrr, paac! Fugea și lovea de trei ori încet și odată tare scoțind din gură niște piruturi de om nebun. Uncori se oprea și deodată îl învăluia colbul, rămînînd ascuns cîteva clipe. Copiii se opreau și îl înconjurau fără a-l vedea și începeau să împungă cu palmele pînă cînd îl vedeau țîșnind în toată marea lui de pasăre mergătoare, pentru că în fiecare an cînd părăsea satul se îmbrăca în alte haine. Prima oară purta un costum cu totul și cu totul din piele de șarpe. Era colorat costumul și afară ploua, venise ziua și nu aminase plecarea, așa că, îmbrăcat cum era, o pornise la fugă prin ploaie. Cele două scinduri aveau și ele sculptate doi șerpi. Cum ploua, apa i se scurgea de pe tot trupul. Oamenii aruncaseră atunci cu pietre după el și strigau să nu se mai întoarcă, nu-i asculta nimeni. Apoi au venit la rînd hainele din piele de capră, de porc și alte costume... Cînd se întorcea, Cosailă lepădă hainele la marginea satului. Totdeauna ele erau lepădate în același loc, dînd în acest fel prilejul unor pînde îndelungi, căci mulți rîvneau hainele acelea. Pîndeau oamenii zile și nopți întregi, fiindcă nimeni nu știa data cînd el se va întoarce. Multe trupuri omenești rămîneau țapene înainte de a atinge hainele. Și aproape toate erau găsite în nemăsură cu un rînjit care sfida parca și moartea și cu o mină sfîndă, gata să apuce hainele, în schimb ele strîngeau un pumn de țărîna!

Prrr, paac! Prrr, paac! Acum purta un costum din pene de cucuvea. Era cîneșiu și nici nu se distingea bine din colb. Rîdea cîteodată copiii forțîndu-i parca să-l mai conducă pînă la ieșirea din sat. Nimeni n-a știut niciodată ce va prinde Cosailă să crească și să îmblînzescă, dar cu primii pași intrați înapoi în sat scotea vederii animalul prins și lumca respira ușurată. Niciodată n-a știut lumea în ce costum va părăsi el satul. Odată doar a vrut cineva să intre peste el tocmai cînd și-l lucra, acela se îmbătase și alții îl îndemnaseră să intre peste el să dea buzna, așa, ca și cum undeva ar arde ori vreo apă săltă lumea din încheieturi, deci și pe el, și ca o prevenire, iaca, am fost trimis, dar s-a trezit cu Cosailă la spate, l-a bătut ușor peste umăr și pe loc s-a dezbătut și a ieșit pe poartă fără să se întimpele nimic, de parcă nu fusese trimis să vadă dacă într-adevăr merită să-i aștepi întorcerea... Omul acela n-a știut să povestească niciodată ce se întimplase acolo.

Prrr, paac! Prrr, paac! Cerul s-a înnorat și vîntul izbea din toate părțile. Oricum, el nu se mai putea întoarce. Aceasta, nu pentru că avea o zi hotăr-

rită a plecării sale, ci fiindcă oamenii îi văzuseră hainele și o dată ieșit cu ele în lume nu mai era drum înapoi. Ei nu l-ar mai fi urmărit cum aleargă de-a lungul satului și marea lui n-ar mai fi costat nici doi bani, iar copiii n-ar mai fi plîns și nu s-ar mai fi zbatut în brațele mamelor lor. Acum alerga Cosailă spre marginea satului și se gîndea în același timp dacă oamenii îi vor intra iarăși în casă și-i vor cotrobăi ascunzătorii, doar-doar vor descoperi secretul puterii lui de a fascina, adeseori îl întrebau, ce putere zace în tine, Cosailă, de nu ți-e frică de nimeni și de nimic, mi-e frică de mine și de răul zilei, noaptea mă apăr pentru că-i întuneric, dar ziua... Cînd a apărut el îmbrăcat în piele de șarpe, au căzut în genunchi babele. Fugea cu o coadă imensă după el. Moșneghi au ridicat doar bețele pentru a se apăra de ceea ce viața nu le dăduse încă să vadă. Ceilalți oameni, după ce au aruncat cu bolovani și l-au înjurat, s-au adunat la o răscruce sub inenșii salcîmi care se văitau parca și ei. Această uimitoare descoperire, că cineva este totuși în stare să forțeze lucrurile pînă la limita imposibilului, chiar sub aspra supraveghere a lumii din jur, i-au făcut să recurgă la cîteva măsuri categorice. Unul din bărbați a propus ca tot ceea ce aparține lui Cosailă să fie dărîmat și dat foc. Mulțimea a mormăit. Era primul semn de nemulțumire. Să dărîmi și să dai foc unei case, nu intra în viziunea lor. Și s-a făcut liniște, apoi o liniște din aceea nesigură, în care din moment în moment putea cineva să-și împlinească cuțitul și totul să se destrame. Aceasta a durat pînă cînd s-a auzit un strigăt ca un ecou al vremii: Cosailă nu se mai vede, și o împreunare a respirațiilor ușurate. Siguranța mulțimii putea fi deplină. Capetele se roteau întrebătoare și atunci s-a propus ca lumea să intre în casa lui Cosailă să vadă cu ochii ceea ce cu mintea nu putea să înțeleagă. Pentru a intra însă în ogradă și în casă, trebuiau trecute cîteva stăvile. Cosailă prezăzuse încrîncenarea mulțimii, puterea ei cînd este scoasă din matcă și mai ales delirul cu care poate fi unșă cînd o mină inexplicabilă sete a curiozității, și dorința de a merge pe aceeași și aceeași cărare a vieții. Atîrnase la poartă un imens lacăt, poate cel mai mare din cîte gășise în preumblările lui. Și casa o zăvorîse cu un astfel de lacăt, obloanele ferestrelor aveau tot lacăt și toate erau vopsite în roșu, un roșu sîngeru, de departe aveai impresia că o inimă de bou a fost înjunghiată și singele rămînînd să se scurgă acum în țărîna. De aceea, ca să învingă toată forța de apărare a lui Cosailă s-au delegat oameni să meargă în satele din jur să caute pe cel mai iscusit fierar. Întii au întrebat de unul de care auziseră că era iarba fiarelor. Cineva a strigat că acela îi mort de o sută de ani și nimeni în jur nu mai cunoaște cum s-ar deschide un lacăt ori s-ar rupe grățiile unei ascunzătorii. După căutări asidue au găsit în sfîrșit pe unul care pufăia în niște foale sub un șoproan afumat. Era înalt și osos, cu un nas coroiat, privea cu ochii săi violenți pe bărbații care-l înconjuraseră și-i cereau să meargă cu ei, îi treabă de două ciocane, unul ici și unul dincolo, date cu meșteșug și n-au găsit pe altu mai bun, îl flatau și fierarul rîdea cu gura lui strîmbă vorbindu-le rar și-i întreba curios dacă între timp mai sint noutăți, că i se stricase de două zile aparatul, a chemat pe unul care a ridicat din umeri spunîndu-i că nu se mai poate face nimic: cum nu se mai poate, ha?! Cum?! Unde ne aflăm și nu se poate?! Fața i se asprise și porii astupați cu unsoare și fum deveniseră niște gropițe adînci. Lovea cu îndrîjire un fier aprins și abia țirziu între două răsufări îndelungi spuse celor din jur că lucrează la șareta șefului, nu poate să-i ajute decît cu aprobare și fără a mai spune ceva s-a ascuns dup-un paravan. Oamenii s-au mișcat neîncrezători. În zadar au vrut să-l mai vadă. Pentru a ieși din impas, au pornit cu toții spre o clădire roșietică păzită la intrare de un cîine căruia i se aruncau ciolane pe fereastra deschisă de la etaj și-i strigau: Generale! Ia osul, Generale! Dă-i cu osul Generale, și ciolanele cădeau în dreapta și-n stînga Generalului, fără ca acesta să simtă imediat direcția, de aceea, hămesit cum era se arunca greoi în zidul clădirii ori în treptele de la intrare și doar un copil aduna cîte un os și îndemnat tot de sus îi lipsea osul de gura masivă din care atîrna saliva ca niște baieri plumburii și abia atunci Generalul mai trăia fărîme din viața lui misterioasă și plină de fast totodată. Cîinele însă era mai băgîn decît clădirea ce aducea cu o gară uitată. Surzise, orbise și-l lăsase mirosul. Masivitatea trupului său impunea respect și teamă pentru copilul acela, încă mai avea noroc Generalul!

Probabil că țărani convinseseră, altfel nu se putea explica veselia și încrederea cu care ieșeau din clădirea roșie, fluturînd o hirtie în privirile fierarului, rămas jumătate ascuns după șoproanul afumat. Stai! a strigat după ce oamenii îl așezaseră undeva în fața și porniseră cu căruțele. Iși uitase ciocanul cu care trebuia să-i ajute. Aproape toți au sărit să-i aducă unealta, însă fierarul le-a tăiat eșanul, mai strîngîndu-le că doar el trebuie să-l poarte și să-l folosească, altfel scula rămîne un simplu fier mort. Obosiseră caii, ei care nu mai obosiseră pînă atunci niciodată, acum de-abia mai trăgeau căruțele. Se grăbi-

seră într-adevăr. Se așteptau ca omul pămînt și doar capul să și-l plimbe rapid în dreapta și în stînga, parca cu spaimă și nu-i fusese frică niciodată că-l întrebau adeseori oamenii dacă ție, Cosailă, cum stai și aștepi să pice fiara, nu și se face părul măciucă și sufletul grămadă și nu te-năbuși în așteptarea clipei, cînd puterea ta încăleacă cealaltă putere a necuprinsului, că animalul nu aparține nimănui și mai ales nu ți-e frică de faptul că odată și odată te vei trezi față în față cu ceea ce mintea ta nu va putea înțelege?! El ridică din umeri, ha?! Duceți-vă dracului, așa ceva nu există. Rămase așa un timp în așteptare, apoi veni liniștea care-l ridică și-l făcu să pășească precut. Izbea un aer răcoros. Auzi iarăși un trosnet de crengi și ar fi vrut să se ascundă, trunchiurile erau în jur, dar în fața ochilor îi apăru o femeie, întii necunoscută și cum o privea așa timp, crezu că totuși o cunoaște. Simțea că-l doare spatele și carnea îl furnica aproape într-un tremur și încet i se porni involuntar un murmur, aducea c-un alint, nu mai alintase decît săbăticuini neîncredute și acum o femeie, care probabil nici nu auzea chemările lui tremurînde. Rămăsese lipită de coaja copacului și cu palmele îi netezea asprimea. Nu se întipămintase și nici nu fugise. Parcă trebuia să se întîlnească acolo printr-o înțelegere prealabilă. Nu trîșise niciunul și acum bucuriile înfloreau pe fețele lor necunoscute. În ieșirile lui, Cosailă nu se întîlnește niciodată cu oamenii. Se apropie rar. Pentru întia oară i se curbări frica în sin. Femeia îl privea mirată. El își făcu un dram de curaj și-i întinse o mină. Mai murmură ceva pentru sine sau pentru amîndoi sau cine știe... Cuprinse brațul femeii supuse și în același timp simți cum îi cad hainele grele de pasăre, cum le lasă în urmă și cum nu-l mai doare carnea. Peste bărbat și femeie coborî noaptea în haine de gală.

Lumea fremătă într-un neastîmpăr continuu. Umpluseră drumul din fața porții, cînd soarele abia răsărise. De luminat se luminașe greu, căci se lășe o piclă cuprinzînd satul și întîndurile. Acum priveau peste gard și peste poartă. Ar fi trebuit deja să se arate Cosailă, să ridice săbăticuina în brațe și ei să plece lămurii. Nimic pînă acum. Atîta doar că oamenii continuau să umple drumul din fața porții, blocînd trecerea. Nici nu mai putea fi vorba de așa ceva. Unul văzuse ceva suspect pe casa lui Cosailă și făcu semn mulțimii că acolo-i totul. Lumea s-a oprit și-a încordat simțurile și-a încovoiat apoi spinarea enormă, parca înterminabilă, apucînd cîte o piatră pentru orice eventualitate. Mai aveau și bețe de sprîjin sau cine știe... Piatra și bățul, două obiecte cu care căutau începutul zilei. La îndemnul unuia, o parte din mulțime a aruncat cu pietre pe casă. S-a văzut imediat coborînd mîța lui Cosailă. Mieuna într-un urlet sfîșietor, căci pietrele o loviseră din mai multe părți și-și căuta acum scăpare undeva spre fundul unei grădini. Se amuza lumea și scuipa că dis de dimineață i-a ieșit o mîță în cale. Oamenii se lăudau unul către altul, care cum loviseră mai de-a mîna. Totul îi să știe cînd să tragi. Cine calculează timpul învinge. Tîș! Nu erau cu toții de acord. Nici alți păreri nu s-au mai emis. N-a mai fost timp. Buluc s-au izbit spre poartă. Undeva scîndurile putredu au cedat și cițiva se încurseră deja printre lemne. Cîteva femei scunde cereau să fie ridicate să-și sature curiozitatea. Le-au țîștuit bărbații că n-au venit la bilci, s-aștepte, să tacă și s-aștepte! Pînă la urmă un sfert din mulțime înaintase în ogradă. Nu voiau, dar înapoi nu mai era nici un chip. Se supuneau involuntar și îndrîjii se propteau în picioare, doar doar cei din urmă vor fi înțelegători. Ușa casei se crăpase cu teamă, apoi așa, ca bătută de vînt, la o casă goală, s-a dat în lături. Ochii bărbatului scăpărau. Privea înversunat, gata-gata să se repeadă și să facă o breșă imensă în mulțimea aceea, pe buzele căreia înflorise un semn al întrebării și al mirării, totodată. Avea ea această magnifică forță de a uza de semnele acelea pentru a se simți mulțumită și a se putea spăla pe față. Cosailă rămăsese undeva în fața casei și privea timp lumea. Brațele nu arătaseră nimic și nu era nici un semn că el va ridica ceva în văzul mulțimii care nu scotea nici o vorbă. Aștepta doar și el o lăsa așa să fiarbă, negîndu-și locul. Mulțimea chiar începuse să tremure și să se zbată în propria-i carapace. Erau semne vizibile că va irupe minioasă și apoi valul se va manifesta violent sprîjinindu-se pe puterea lui primară de a mătura totul... Întoarse capul. În prag apăru femeia. Se apropie cu o mirare întipărită pe buze și rămase undeva la umărul bărbatului. Cei din primele rînduri holbări ochii, în rest, lumea năduși. Cu privirile lipite de cele două chipuri, băteau în retragere. Se împiedicau și-și bălăngăneau capetele. Apucau lemne ori scînduri ori parii din gard și-i tirau după ei ca o rîscupărare a osteneții. În învîlmăseală, o femeie căzuse. Cîțiva voiau s-o ajute și-n încercarea lor o dezveliră, de i se vedeau coapsele, și ea rămăsese cu gura căscată, zbătîndu-se în colb. Hă, hă, hă! Hă, hă, hă! rîdea Cosailă de lume, îndreptîndu-se spre poartă și-n locul ei așeză provizoriu un par ca un semn că cercul și-a sfîrșit numărul...

oana lazăr

OANA LAZĂR, elevă în clasa a X-a la Liceul „Al. I. Cuza” din Iași, împlineste în această primăvară șaptezecize ani. Ea este un produs firesc al climatului creat de existența de aproape un deceniu la Muzeul Literaturii din Iași (Casa „Vasile Pogor”) a cenaclului literar „Junimea”, cu cele două subsecții pentru eivl, de poezie și proză, sediunile avînd loc vînzarea și respectiv duminica, și face parte dintr-o nouă promoție literară foarte tinărar, dar ambițioasă și de o seriozitate surprinzătoare, alături de Irina Andone, Camina Corcovă, Irina Crăciu, Nicoleta Micu, Merișor Sturzu, Nucu Florea, Horațiu Ioan Lasăcu... Oana Lazăr scrie proză cu mnuțiozitatea, îndrîjirea și șuinta ingenuu a pânjenului, care-și face pinza umitoare, intrînd în lumea plămăsurilor literare, a propundu-și-o, ca și cum ar aparține de drept acesteia.

GANEI LAZĂR îi este destinat un promițător viitor literar.

Constantin PARASCAN

în ziduri

Dincolo de perdea, lumina rotunjea metaic, fierbinte, strîns — ca în tîmpărită — umbră. Juca alb, de neon, dureros de puternic, ascuțind formele pe perete, istovindu-le — în alungirea și mișcarea lor prin vînt — pe tencuială. Zburătăcite, maturate, crengile copacului — văzute în perete — lăsau urme vînet, prăfuite de plumb învechit, ce rămîneau acolo, în pite lipicioase și tuși, de fum. După cîteva secunde se întîlneau în tencuială în cărămizile acoperite, ascunse, tencuite... vîrute... înflorite... Umbrelle rămîneau pătate peretelui numai în ochii lui. Astfel imagini supra-puse, multiple, voit neșterse în privire, întunecară tot zidul. Nu mai zări mișcarea din perete a calcului aflat în calea — de întors, dar de neșterit — a luminii.

Și singur luce rămăse viu, șters în funingine, ars luminînd. Era un punct strălucitor, ascuțit, ca un vîrf de ac, neacoperit de leagănarea încordată de întunecarea a copacului.

Și concentra privirile într-acolo. Aștepta vîntul să îndrepte, umbră de frunză de copac peste lumină. Și nu venea. Estimp strălucirea înghieț, inunda, dospen, înceț, intipăcinea. Era ca și cînd s-ar fi întins înaltă sau se aruncat în jos sau nîsip în cleștară... Pușin cîte pușin, acoperitor... deaceag... dispersat...

Întrebă în el: — Oare cum de se întimplă...? și, ulmit descoperi că era cu ochii închiși. Și că lumina se aurea în el.

Respiră adînc. Peretele era întuneric.

Atară, neonul — negru —. Își spumă că lumina a fost înghițită de cărămizi. În mîzul lor aparănt — dens, dur, granit; în realitate, burete, aer, prăpăstii...

Ca și cum ar fi adevăr între oameni... în strînsarea lor — aparent de nedezlegat, definitivă, indestructibilă... în realitate înexistentă. „Ca și oamenii” gîndea sint și zidurile. Cărămizile-oameni se atîna, se stringe, se înghesuie, se cîmăntuiesc, dar nu se contopesc. Fiecare fîntă sau cărămidă rămîne de gîndire de cealaltă înghiețată și sufocată în propria-i fierbîntală. Și se mint, și-și spun, și ar vrea, și nu pot fi unul și același zid...

Se trezi îmbrățișîndu-se pe sine.

păianjen

Atent, urmărea păianjenul din colț. Era mare și mișca mereu în același fel: sus, jos, dintr-o parte în alta, numărînd picioruțele. Încălece în mers, se învîntau, unindu-se, apoi se desprindeau, despletite în fire subțiri și terminate pe pînză. O bucată de soare se oprea în jăstură, lucindu-și lumina în transparența ei. Umbra îngroșată pe perete se despărțea odată cu șanțul dintre scîndurile magaziei, creînd o imagine dublată, copiată invers, ca o picătură de cerneală strînsă în mușchii unei foi.

Curios, îi urmărea pînza care se încheia spre mijloc, de parcă picioruțele ar fi umblat mai mult în acel loc, înclînd firul. La răspîntia liniilor străducea lumina, mutînd culorile într-un suis ascuțit de ac. Avea în gînd neplăcuta senzație, pe care o încercase de multe ori în jocul, „d-a-v-a-și ascunseală”, cînd, pînă pe după butoaie și printre lucruri ciuștite și supraoale, apă ureunat păianjenul în atînga obrazului. Îi gătia lipicioasă, înclăcat, agățîndu-și se fin și subțire de respirație. Și parcă auzi deslușit, ca altă dată:

— Gata?

Iar lui îi venea să îște repezit, încurcat, înclînd cuvîntele:

— Nu-i gata, nu-i gata, nu-i gata!

Cînd într-adevăr se auzi strigăt, nu reuși să așeze nîce răspuns: — Nu mai văi odată cu lemnele? răguși de dincolo glasul tatălui său.

Ridică în grabă un braț de lemn, și trecu grîulțu pe lîngă colț, să nu-i strîce pînza.

Afară, soarele strălucînd din zăpadă îi izbi alb privirea. Cîzmele lăsau urme în mîzga de pe cărare; înmeară pe lutul ud și rece. Lîngă butuc, în zăpadă de proșit lui țîr, co atîrna stîclos, prins în stofă. Nu înțelnea de ce nu mișcă; nu înțelnea cum de-l luase din colț, nu înțelnea de ce rîde tata, nu înțelnea... Îl luă ne deață fără frică pe care o avea, cînd era mic, și fără scriba pe care-l stăpînise pînă mai ieri.

Se întoarse-n șoproan: Îl așeză pe perete. Îl urmări cum își întindea subțiri picioruțele, apoi alevoră în jos, căsărînd într-o nișă scîndurii orînduite acolo. Mai așeză un timp subțil lui sora fiștie de pînză, după care se-ntoarse pe cărarea încheietă de zăpadă cu alod.

Ritmice, toporul descinea lemnele în luna: tata, cu un calm și o precizie măsurată, reținea aceleași mișcări, mereu acelașii, dîntoaleșii. Surzilele căzute răsunau sec, înăbrînt, înmîndu-se unele de altele, în întîrîntu roșuțate. Acolăși mișcări, același sunet și același rînjit în-ădăntare — de floare dată cînd se ridică un lemn ne butuc — spre hălăre — învătase în acea zi „despre păianjen”.

**o poetică realistă:
grigore ilisei**

Doisprezece ani au trecut de la debutul lui Grigore Ilisei cu povestirile din *Năvod pentru scrumbii albastre*. I-au mai apărut de atunci cinci volume de reportaje și interviuri, unul de povestiri și un roman, *Ceasul oprit*, care, în 1980, anunța opțiunea scriitorului pentru construcția epică de amploare. A spune că experiența de reporter și povestitor a pregătit atât *Ceasul oprit* cât și recentul său roman, *Masa de biliard* (Editura Eminescu, 1983), este, desigur, o banalitate. Și totuși, cum să ignori aceste exerciții de digitație, prin care viitorul romancier își „face mina” și care îl solicită pe zone mici ca întindere dar variate a structurii? Prozator, acum, din generația de mijloc, Grigore Ilisei are suficientă experiență, de viață și de scris, care să-i legitimeze intrarea în teritoriul romanului. Și *Ceasul oprit*, și *Masa de biliard*, demonstrează disponibilitatea autorului, ușurința cu care se mișcă în medii diverse (satul, orasul, lumea intelectualității, a muncitorimii), înclinația către analiza unor „cazuri”. Titlul noului său roman (ca și al precedentului) anunță, în chip evident, o deschidere către parabolă; și nu mă gândesc doar la scena finală, împede în simbolica ei explicită, ci la faptul că, o bună bucată de vreme, personajele sînt, asemenea bilor de pe masa de biliard, victime ale hazardului, la discreția îndemnării (ori stingăciei) celor care le manipulează. Nu întâmplător, o temă centrală a prozei lui Grigore Ilisei este aceea a relației dintre individ și istorie, mai exact dintre individ și mecanismul, funcționînd nu o dată capricios, al istoriei. Desigur, bila intrată în joc se adaptează, inconștientă și supusă, jocului; omul însă, cîmpîntind conștiința condiției sale, poate refuza să se lase manevrat asemenea unui obiect inert. Mai există și acea doză, importantă, de imprevizibil, iar reacțiile fiecăruia nu sînt totdeauna nici cele mai adevărate nici cele mai fidele unor idealuri pe care cel în cauză le-a considerat mai presus de orice îndoială. Ioachim Strat, protagonistul romanului, este, cum se spune, „un-om-care-a-trecut-prin-multe”. Începutul cărții îl surprinde la vîrsta maturității și a bilanțurilor; prilej pentru romancier (de care acesta profita din plin) de a întreprinde lungi coboriri în biografia eroului, însoțindu-l în căutarea fantomelor trecutului, în „deslusirea” momentelor de cumpănă, în luminarea (retroactivă) a perioadelor de ezitări sau decepții. Pentru personaj, ca și pentru romancier, prezentul nu este, la urma urmei, decît un pretext; importantă este tocmai această reîntoarcere în trecut, această tentativă de a reface unicătatea eu-lui dincolo de accidentele existenței, de capriciile destinului, de intermitențele hazardului. Sînt, astfel, reconstituite povestea întîlnirii eroului cu femeia care-i va deveni soție, scene din perioada cooperativizării, tribulațiile vieții de activist. Scena finală, în care cele trei personaje, cu biografii și caractere atât de diferite, sînt reaminte în jurul mesei de biliard are, în fond, semnificația unei reconcilierii cu trecutul, a regăsirii de sine, a intrării vieții pe făgăvul ei firesc.

Voind să dea senzația complexității realului, romancierul acumulează rememorările, digresiunile, întâmplările marginale. E o procedură frecventă în romanul de azi, și la noi și în alte literaturi; se preferă sacrificarea construcției în favoarea multiplicării firelor narative, „tesătura” pîrînd, în final, mai consistentă deși desenul e mult mai puțin clar. În *Dulce tînuț al poamelor*, romanul apărut iarna aceasta și în traducere românească, Evgheni Evtuşenko definește foarte exact această modalitate, punînd-o, îndreptățit și în legătură cu un anume fel de a percepe istoria și realul: „Istoria aceea cu literă mare o alcătuiesc, de fapt, istoriile cu literă mică”. Nu alta este perspectiva pe care o adoptă, în cartea sa, Grigore Ilisei. Istoria cu literă mare, Istoria contemporană, se încheagă din măturii, din destine împlinite sau premature frînte, din aducerile aminte ale celor care au, într-un fel sau altul, conștiința „încărcată” (un singur exemplu, din scena finală, ce confirmă această pornire irepresibilă spre confesiune: „Cei trei bărbați, atât de deosebiți între dînsii, apropiați însă prin eșecurile, prin frîmintările lor sufletești, căutau mai degrabă un impuls pentru noi destăinuri. Rivnea mai mult sau mai puțin, dar de rivnit rivnea fiecărei la clarificarea înțeleșurilor celor ce le trăiseră”). Nu întâmplător, personajele oscilează între stări sufletești extreme: „încrîncenare” ori „iluminare”, „sufărîță” ori „eliberare”, minie paroxistică, agresivă, ori fraternă solidaritate; ai zice că nimic nu poate fi molcom și mediocru în această lume care se caută cu febrilitate pe sine, în această lume amestecată, pestriță, într-o neconștientă prefacere.

Optînd pentru narațiunea la persoana a treia, romancierul îl imaginează pe protagonist redactînd un fel de scrisori (e, de fapt, un alibi al confesiunii) destinate, în principiu, unor prieteni vechi și de care viața îl despărțise. Pentru Ioachim Strat, aceste scrisori sînt, fapt vizibil și ușor de explicat, un mijloc de eliberare și de clarificare interioară. Dar, punîndu-l să scrie într-un anumit fel, autorul face din Ioachim Strat un posibil... scriitor, ipostază pe care celelalte date din roman n-o confirmă. Vreau să spun că fraze ca: „Lumină moale, galbenă, să rupi din ea cu mîna, să faci bulgări de ceară cu care să azvîrli în țării. Bătrîni stăteau pe prispă, își roteau capetele după soarele ce se rostogolea încet-încet, ca o piatră de moară veche” — nu pot aparține, cu siguranță, decît romancierului, și nu personajului. Astfel de pasaje denotă o anume precipitare a autorului în a-și investi eroii cu o facilitate narativă și cu o imaginație metaforică pe care ei, în mod normal, nu le pot avea; discursul naratorului tînde să se extindă asupra discursului personajelor, printr-un soi de contaminare cu efecte uneori șocante. Nici fragmentarea narațiunii nu servește întotdeauna intențiile romancierului: dintre firele povestirii unele se pierd pe parcurs, cîteva personaje (soția lui Ioachim, spre exemplu) trec pe nesimțite, și fără o motivație prealabilă, într-un plan secund. La mijloc se află, cred, acea „lăcomie” care îl determină pe autor să introducă între copertile cărții sale cît mai multe „felii de viață”; destinele unora dintre personaje ar putea constitui punctul de plecare al tot atîtor alte romane. E o consecință, paradoxală, a unei poetici realiste care își propune să „cuprîndă” cît mai mult, să acopere zone cît mai întinse și mai diverse ale socialului. Grigore Ilisei este înainte de toate un prozator al actualității, preocupat să pună în lumina sistemului de valori prin care, definindu-se pe ele însele, personajele se raportează totodată la lumea care i-a produs și în care trăiesc. Mizînd pe readucerea în atenție a atmosferei și a unor grele în consecințe evenimente din deceniile șase și șapte, instituind o serie de relații și opoziții între prezent și trecutul (foarte) apropiat, romanul lui Grigore Ilisei se înscrie pe una din direcțiile tematice cele mai solicitate de prozatorii români ai anilor din urmă.

Al. C.

**ionel
teodoreanu,
director al
naționalului
ieșean**

Activitatea ca director la Teatrul Național a lui Ionel Teodoreanu a însemnat pentru instituția de cultură ieșeană un moment de maximă afirmare. Prezența unor regizori de prestigiu, ca Aurel Ion Maican, G. M. Zamfirescu, Ion Sava și a unui valoros colectiv de actori din care nu lipseau C. Ramadan, Mi. luță Gheorghiu, Aurel Ghișescu, Tudor Călin, aflați sub bagheta lui I. Teodoreanu, despre care G. M. Zamfirescu afirma, într-un interviu publicat în august 1933 în paginile revistei „România liberă”, că „posedă toate calitățile de cultură și înțelegere, de pondere și sinceritate, ale unui admirabil director de teatru”, a dat strălucire scenei ieșene făcînd din ea un veritabil așezămint cultural. Un repertoriu bogat și variat, un număr impresionant de premiere, cele mai multe remarcabile din punct de vedere regizoral, sînt amintim în acest sens de *Burghezul gentilom* de Moliere, în traducerea poetului Philippe și în regia lui Maican, mai multe turnee în ajara Iașilor, cel organizat la Timișoara în toamna anului 1932 bucurîndu-se de un succes deosebit, sărbătorirea a 100 de stagioni ale Naționalului ieșean și a 117 ani de la prima reprezentare teatrală în limba română, valorificarea dramaturgiei originale românești sînt cîteva din meritele lui Teodoreanu. Oprindu-ne la ultimele două să precizăm că în 1933, cu prilejul celor 100 de stagioni, a avut loc un spectacol festiv compus din traducerea lui Asachi, pastorala *Mirtii și Hloe*, urmată de fragmente din *Baba Hîrea*, de *Matei Millo* și *Chirița în provincie*, de V. Alecsandri. La această sărbătorire și-au dat concursul, printre alții, M. Sadoveanu, Petru Andrei, St. Morcovescu-Teleajen, G. M. Zamfirescu ș.a. Un interes aparte prezintă corespondența lui Teodoreanu cu unii oameni de teatru, mobilul ei fiind promovarea talentelor românești pe scena ieșeană. Astfel trebuie înțeleasă scrisoarea către și de la Mărioara Voiculescu, Al. Kirîșescu, de la care solicită piesa *Gaițele*, și Tudor Mușatescu, pe care-l invita să-i trimită ultima sa creație... *Escu*. Un gest de mare delicatețe sufletească se dovedește intervenția sa din 8 noiembrie 1933, la Direcția Generală a Teatrelor, în favoarea renumitei actrițe Aglae Pruteanu, bolnavă și cu o situație materială precară.

D. IVĂNESCU

I

1932, ianuarie 2, București — Scrisoarea Mărioarei Voiculescu către Ionel Teodoreanu pentru a-i aproba să joace pe scena Teatrului Național din Iași piesa „Maman Colibri”.

2 ianuarie 1932

Stimate domnule Teodoreanu

Încă de la 15 decembrie 1931 v-am trimis o scrisoare și o telegramă în

arhiva „convorbirilor”

care vă rugam să opriți Teatrul Național pentru seara de miercuri, 17 februarie 1932, pentru turneul meu cu piesa *Maman Colibri*. Nu știu care să fie cauza de nu am primit un răspuns. Revin cu aceeași cerere și cu rugămîntea de oprire a teatrului pentru data sus-menționată.

Cu mii de mulțumiri

Mărioara Voiculescu
str. Depărățeanu 30, București
Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 543, f. 70. Original.

II

1933, aprilie 20, Iași — Scrisoarea lui Ionel Teodoreanu către Al. Kirîșescu prin care îi solicită piesa *Gaițele* pentru scena Naționalului ieșean.

20 aprilie 1933

Stimate domnule Kirîșescu,

Ți-am comunicat la București excelenta impresie pe care am avut-o asistînd la piesa dumatăle *Gaițele*. Te rog să binevoiești a-mi încredința manuscrisul pentru Teatrul Național Iași.

Deși nu dispun de aceleași mijloace ca teatrul din București, sper să pot realiza un spectacol care să nu micșoreze cu mult valoarea intrinsecă a textului.

Primește, te rog, asigurarea deosebită mele considerațiuni.

Director, Ionel Teodoreanu

Domnului Alexandru Kirîșescu

Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 563, f. 46. Copie dactilografiată.

III

1933, septembrie 25, Iași — Scrisoarea lui Ionel Teodoreanu către președintele Academiei Române privind sărbătorirea teatrului ieșean.

25 septembrie 1933

Domnule președinte,

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință că Teatrul Național din Iași, în ziua de 12 octombrie 1933, sărbătorește 100 de stagioni de teatru moldovenesc.

Cum evenimentul nu are o semnificație locală, ci se răsfrînge asupra întregii vieți culturale românești și cum Academia Română este instituția tutelară a întregii noastre culturi, vă rugăm să binevoieți a participa la această solemnitate, dînd delegație domnului M. Sadoveanu, care își are reședința la Iași.

Primiți, vă rog, domnule președinte, asigurarea deosebită mele considerațiuni.

Director,
I. Teodoreanu

Domnului președinte al Academiei Române — București.

Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 570, f. 8. Copie.

IV

1933, octombrie 3, Iași — Scrisoarea lui I. Teodoreanu, către T. Mușatescu pentru a-l ruga să-i trimită ultima sa comedie pentru a fi jucată și la Iași.

3 octombrie 1933

Tubite domnule Mușatescu,

Am auzit că ai isprăvit noua dumatăle comedie destinată în principal, firește, Teatrului Național din București. Cu toate acestea, te rog să mi-o trimiți și mie, dumneata neavînd nimic

de pierdut dacă piesa va fi reprezentată concomitent la Iași și la București.

În așteptarea răspunsului dumatăle, te rog să primești cordialele mele salutări.

Director,
Ionel Teodoreanu

Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 554, f. 9. Copie.

V

1933, octombrie 31, Iași — Raport întocmit de Ionel Teodoreanu, director al Teatrului Național din Iași, pentru a recomanda pe actorul Aurel Ghișescu să joace în spectacolul festiv organizat cu ocazia semicentenarului piesei *Fintina Blanduziei*.

31 octombrie 1933

Domnule director general,

Pentru spectacolul festiv pe care îl organizați la Teatrul Național București cu prilejul semicentenarului piesei *Fintina Blanduziei*, ați avut bunăvoința să-mi comunicați că veți invita pe cite un actor fruntaș al teatrelor naționale din provincie să participe la realizarea acestui spectacol.

Îmi permit să recomand pe domnul Aurel Ghișescu, fruntaș al scenei ieșene, care în mai multe rînduri a jucat cu succes la Teatrul Național din București.

Domnul Ghișescu a interpretat mai multe roluri în *Fintina Blanduziei*, dintre care, cele în care a făcut creațiuni sînt următoarele: *Scour* și *Hebro*. După aprecierea noastră, în rolul lui *Scour* a făcut o creațiune care-i dă dreptul să aspire la interpretarea acestui rol, într-o astfel de ocaziune solemnă, iar direcției teatrului ieșean îi dă căderea să susțină această legitimă aspirațiune.

Firește, supunem cu titlul de deziderat aceasta domniei voastre, urmînd ca să apreciați dacă propunerea noastră este realizabilă, dat fiind conținutul local.

Director, Ionel Teodoreanu

Domnului director general al Teatrelor Naționale și Operelor Române.

Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 549, f. 1. Copie.

VI

1933, noiembrie 8, Iași — Scrisoarea lui I. Teodoreanu către Direcția Generală a Teatrelor în care pledează pentru un sprijin material în favoarea actriței Aglae Pruteanu.

8 noiembrie 1933

Domnule director general,

Alături avem onoarea a vă înainta cererea doamnei Aglae Pruteanu, prin care solicită un ajutor fiind bolnavă.

La aceasta, ne permitem a vă face cunoscut că într-adevăr starea sănătății dumisale e destul de gravă, avînd nevoie de un tratament și îngrijire costisitoare, pe care nu și le poate permite numai din pensie.

Cum în bugetul nostru nu avem nici o sumă prevăzută în acest scop, pentru a veni cit de modest în ajutorul acestui caz excepțional, intervenim la bunăvoința dumneavoastră, cunoscut fiind sprijinul ce ați acordat întotdeauna actorilor merituoși.

Director,
Ionel Teodoreanu

Domnului director general al Teatrelor Naționale și Operelor Române — București.

Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 549, f. 16. Copie.

joc de cuburi

Am aruncat o privire în debaraua sufletului, acolo unde depozitam sentimentele de prisos, gîndurile cu defecte și, eventual, rebuterile spirituale vechituri asemănătoare aceluia pe care în copilărie le descoperim cu surprindere în podul casei, reconstituind cu ele cite o altă lume posibilă veșnică întoarcere către începuturile unui prea omenesc joc de cuburi pe teme existențiale.

posibilitate

Excursînd, am putea imita zborul păsărilor pe cerul sufletului cu migrații spre sentimentele rare și întoarceri în obișnuință, dragostea planînd în formațiune cunoscută a cocorilor, nostalgia — în țipetele reprimite ale rațelor sălbatice, avînturile — cu înșurubări de ciocîrlie în văzduhul împede și necuprins, tristețile — cu gest de lebădă însingurată, filitiul aripiilor însoțindu-ne neconștient ca un memento al apartenenței noastre la lumea păsărilor din care ne-am desprins temporar pentru a face pămîntul mai ospitalier și lumea mai încăpătoare, dînd orizontului forma unor imense aripi în neconștientă mișcare.

Al. I. FRIDUȘ

noptile după Bacovia

În *Noptile unui provincial* (Editura Junimea, 1983) de George Bălăiță, carte ce reunește proze — portrete, meditații, pasteluri, schițe — dintr-o perioadă destul de îndelungată, fascinant „laborator” al romancierului, găsim citat acest stat al lui Graham Greene: „nu începeți să scrieți dacă puteți să nu scrieți... Dar ce greu e să rezistați tentației și să urmăriți sfatul experimentatului creator al neuitatului *Omul nostru din Havana*, tot așa cum n-a fost prea greu să se dea curs faimosului îndemn al lui Heliade ce a răsunat cu un veac și jumătate în urmă: Scrieți băieți, numai scrieți... Scrieți cât veți putea și cum veți putea!... Să fie scris un drog, un viciu? Rămân la vorba lui George Bălăiță: patimă. Și exclam edată cu Poetul: Ce patimă cercăscă! Dealtfel, meseria de scriitor e mult mai mult decât o profesie, e un *Destin*, un destin pe care știi sau nu să ți-l asumi: „Cum luneca suierătoare pana lui (Miron Costin — n.n.) pe hirtie, în timp ce luminarea pîlpîia în steynicul de argint și crivățul lovea în obloanele de stejar, pe cînd în vatra largă de cărămîdiă placată cu un briu de laianță oandeză, pe tăcute, robul țigăn scria în tăciunii uriași stîni spre miezul nopții, și lumina locului umplea din nou odăia scundă cu viața ei jucăuși, trecătoare!...”

Autorul *Ucenicului neascultător* și al *Lumii în două zile*, risc o afirmație care ar putea să contrarieze, este în aceste splendide proze publicistice apărute de-a lungul anilor în *Ateneu*, *Convorbiri literare* și în pagina culturală a *României libere*, un scriitor intelectual. Cînd face această afirmație nu am în vedere doar lecturile care se văd și care nu se văd, ci conexiunile ce se nasc din ele sub condeiul lui George Bălăiță, „stropul de filosofie” din fiecare propoziție, adîncimea cu care sînt gândite și trăite, firescul și, în același timp, rafinamentul cu care viața și biblioteca se întrepîtrund, se luminează reciproc și uneori se exclud. Apropo de viață, de realitate, ce rar sînt scriitorii care nu le „pasc”, ci le regîndesc și uneori, foarte rar, ca Bălăiță, le reîntemeiază. Cea mai mare nedreptate a naturii, în trecut fie zis, este să-i dea cuiva talent și să-l priveze de inteligență. Și poate și invers. A fi intelectual, adică a trece lumea prin tine, mi se pare pentru un prozator dacă nu totul, aproape totul. E o stare cu care te naști, nu doar o chestiune de școală.

În *Noptile unui provincial*, personajele din viață, cele care compun romanul „Viața noastră cea de toate zilele”, se amestecă, coexistă cu cele din cărți, poate pentru că, așa cum notează prozatorul, „jumătate din viața noastră se găsește în cărți”. Adevărat, asemenea eroi sînt anonimi, chiar dacă personaje „principale”, medicul, femeia, bătrînul, școlarul, profesorul, învîțătorul, dar sînt și dintre cei cărora nimeni nu le mai poate știrbi cu ceva monumental, nu le mai poate umbri strălucirea, adică mari creatori și mari „personaje”, ca niște reperi eterne ale umanității. George Bălăiță scrie la un moment dat animat de „o mirare senină” și de „o bucurie copilăroasă” care „îsca imagini într-o ramă de fum”, despre Ion Creangă, *Poestitorul*. Ideea e că genialul humileștean, trăind în bojdeuca sa din Tîcăuș Iașului, și-a asumat în mod exemplar destinul n-a suferit niciodată de inadaptație și de singurătate, dar de lipsa prietenului său Eminescu, după plecarea acestuia la București, da. Cum era această suferință, cât de adîncă, cât de discretă? Aici intervin intuiția și știința dozajului propriu prozatorului. Orice cuvînt, indiferent al cui ar fi el, drept răspuns la această întrebare ar fi aproape indecent, mai ales cînd îți stă la dispoziție textul magnific al acestei scrisori: „Bădie Mihai, Slava Domnului e-am primit vești de la tine! Eu te credeam mort și mă lăsam de dor cu amintirile, cînd erai în jurul meu, tu, Augur, cel blestemat, Conta și alții, care acum vă fuduliți prin Capitală, alături de ciocoi, minca-i-ar ciinii, că sînt fiii lui Scaraoșchi și pe voi norocul și băneli!... Tu te cerși cu polițieni prin *Timpu*; ce-ai pățit de te-ai făcut așa războinic?... Sîntăte și voie bună, Ionică...” Comentariul lui George Bălăiță ce urmează acestei epistole de acum mai bine de un veac este pînzător, laconic, memorabil: „Robuștețea spiritului este a mesterului anonim care își ignoră geniul, poate fiindcă nu are conștiința lui, dar știe că există pe măsura naturii sale. Acest aparent acord între viață și destin pare a fi într-adevăr un semn al geniului.”

Băcăuan prin naștere, copilărie, prima tînerțe și o parte, cea fundamentală, din viața, frîmțările și succesele de scriitor și de cititor, George Bălăiță are pentru cel ce a înobilat definitiv urbea Bacăului, o urbe fără o personalitate deosebită, *George Bacovia*, un adevărat și foarte fecund cult. Dealtfel, în cîmpul literaturii române, trei par a fi reperate sale permanente: Eminescu, Bacovia, Călinescu. Bacovia e una dintre porțile maiestuoase pe care George Bălăiță a intrat în poezie, o poartă ce i-a revelat forța cuvîntului: „Cuvîntul, care, scos din pîienjenul metaforei, te orbește prin claritatea lui”. Să cutreier, ca poet, cosmosul, aflîndu-te în întregime în locul de unde pleci e un miracol, să atingi, cititor, fiorul poeziei, străbătînd „distanța de la gardul și ușa de pe strada Băncii din Bacău pînă la singurătatea omului izolat din cosmos”, e o șansă unică și totodată o izbîndă esențială. George Bălăiță a rămas și el sufletește în întregime în orașul natal, ca om și ca scriitor. A rămas acolo unde, dacă ar fi să-l credem, și n-avem nici un motiv de îndoială, pentru a înțelege cum „Un gol istoric se întinde / Pe-aceleși vremuri mă găsesc / Și simt cum de atîta ploaie / Piloții grei se prăbușesc” a fost nevoie de o „noapte prielnică”. Da, una dintre acele nopți, albe, norocoase, fertile, cînd, fără îndoială, mai ales înțelegi, decît scrii, și pe care un „provincial” ca George Bălăiță le poate trăi cu aceeași intensitate și cu același profit, pentru el și pentru alții, la Bacău, la Iași, la București sau la Paris. Adică, parafrazănd titlul unei cărți a unui minunat scriitor pe care am impresia că amîndoi îl iubim la fel de mult, noptile după Bacovia.

Constantin COROIU

petru creția : „poezia”

Nu întimplator și-a intitulat Petru Creția recenta sa carte: *Poezia* (Ed. Cartea Românească, 1983), căci nu ni se propune o culegere de „poezii” pur și simplu, și nici o ilustrare a unui mod de a face „poezie” (variantă de titlu inadecvat în cazul de față). Petru Creția încearcă să illumineze totalitatea fundamentală a fenomenului, propunînd un tratat poetic (și nu de poezie), deși aceasta e implicată în mentalitatea discursului), în sensul conferit de Quintilianus termenului *tractatus*. Încă de la „triumful” preliminar — o construcție retorică de sorginte imnică — este evidentă referința la binomul *esența poeziei/poezia esențială*. Enunțurile cu valoare demonstrativă sînt numeroase și ar trebui citată integral această complexă „introducere”, datorită densității înțelesurilor („echivocă, clandestină, oraculară, aproximativă, saturniană, nesăbuită este poezia”; „este veșnică naștere și picire a lucrurilor în cuvînt și a cuvîntului în lucruri”; „simulacru divin”; „tu ești înțîlnirea, metatopicul loc”; „ești simultaneitatea ardentă în care locuiește eternul”; „ești nemîjlocire, vis împreună visat, celebrare a sufletului lumii și a lumii din sufletul lumii”; „ești una dintre fețele sfînte ale marelui logos” etc., etc.). Alunecarea poeziei în timp echivalează cu o încălcătură de contingent care a bulversat perspectivele. Autorul caută sursele într-o tentativă de purificare și sulțelut devine atunci materia poeziei: „Despre suflet e vorba, / Despre trecerea lui temporală / În spațiul lumii, / Despre o călătorie scurtă, aproape năucă / Printre semne nu toate limpezi, / Nu toate la timp călăuzitoare, / Nu toate divin amicale”.

În raport cu viteza amestecare în care se succed aparențele, idealul stabil vizat se situează într-o poziție oarecum „depășită”, mai ales atunci cînd presupune și o morală interioară a poeziei. Dar aceasta nu ar fi decît o concluzie grăbită, pentru că adevărul (poetic) se lasă descoperit numai în acea rară „clipă” de renunțare, de imobilitate în umirea din preajma limitici (v. *Legea, puterea și clipa*), cînd lumea e pusă în cauză și poezia devine cauza lumii. Astfel se explică și deschiderile către înțelepciunea orientală (v. *Voluptas perennior rebus novis*), prin care esența poeziei intră în rezonanță cu esența existenței. Dar natura filosofică a versurilor nu e o filosofare propriu-zisă. Petru Creția nu abdică de la principiul specificității domeniilor. Însă el e conștient de strălucirea poetică a vechilor precepte filosofice în contextul gândirii actuale și le folosește ca atare. Prin urmare rolul propulsor al memoriei (v. *Trecutul*) este să aducă ființa în centrul interesului liric, în tentativa de a dobîndi contur și formă: „Aproape tot ce trăiești încercă / Să fie cumva altfel decît este / În golul amar dintre tot ce ar vrea / Și nu poate fi...” Cîinci mulți muritorii trăiesc în puterea De-a trăi în părere și de a crede că este / În ele, sub lună, mai mult decît poate / Într-adevăr fi”. Situație determinată firesc de motivul dominant al desertăciunii (v. și *Cîntec de lume*). În raport cu obsesiile cosmogonice și creația (v. *Sine și Logos, Eros și Logos*). Lumea percepută din nodul acesta strîns de înțelesuri se prezintă ca un „peisaj” în care totul semnifică, sub vechia predestinării: „Florii încă mari se năsteau estonice din vechea osîndă / În răsărit stătea lînărul, / În apus stătea Leul, / În amiaza-noptii Taurul, / În amiaza-zilei Vulturul, / Aripile aveau asfințitele stele și nimburi, / Mulți stăteau și priveau fără gînd și semne” (sigur că nivelul evanghelic este una dintre posibilele descifrări, preferată de autor). Urmărită în matca uitată a lumii, poezia poate avea astfel și un aspect taumatologic.

Discursul lui Petru Creția e o permanentă desvăluire. Ritmul lăuntric al ideilor, știința perfectă a valorilor semantice contribuie la acuratețea expresiei. În ambiguitatea necesară este a poeziei și nu a vorbirii.

Emil NICOLAE

radu ulmeanu : „asterele negre”

Un imagist rezervat în exces este Radu Ulmeanu, al cărui prim volum, *Patinoar* (1979), se remarcă printr-o franchețe discursivă săracă în atestări lirice. Abia *Un domeniu al meu* (1982) și, recent, *Asterele negre* (Ed. Albatros, 1983) vin să certifice un poet de încredere, colindat de viziuni romantice, a căror exprimare se vrea distilată de frecenții afective, preferînd o tonalitate aspră, neguroasă. Poezile par scrise pe nerăsuflăte, eschivînd orice ornamentație sau pată de culoare în stare să atrofizeze observația directă: „Acum începe delirul / Te face nebun cu toate că nu ești. / O rupere, / O ușoară alienare, / O inadecvare la realitatea imediată, prezumtiva realitate. / Nu-i așa că totul în jur e o spumă? // Mi-e frică. / Mie, care sufăr mereu și sînt mereu fericit. Nu din cauza / suferinței. Nu din cauza fericirii. / Văd cerul. Lîngă mine izvorul, apoi caracatița umană și libertățile sexuale. Nu văd nimic...”. Temerea de a deveni prozaic nu-l bîntuie pe poet și în acest sens el aderă la o estetică a anostului, pusă în legătură cu rarefiera poeticului, cu diversivunile de autenticitate impuse de cotidian. Calitatea discursului lui Radu Ulmeanu stă în gravitatea destăinuirilor, în farmecul pe care îl degajă apariția de prozaism, apropiindu-și stările vizionare și refuzîndu-și-le totodată, convocînd avînturile romantice și dispersîndu-le în episoade grotești.

Ca și magul lui Eminescu, autorul *Asterele negre* crede că fiecare idee, fiecare gînd al nostru naște „undevea, departe” o lume independentă demiurgului ei terestru, „așa cum ne trăim noi independența noastră viață”. Pus să dezvolte pe cont propriu consecințele acestui raționament, Ulmeanu cade pradă confesiunii aride, fastidioase: „În fiecare zi mintea mea / trece printr-o așa-zisă singularitate / de spațiu și timp / comprîmîndu-se atît de puternic / încît particulele în explozie eliberează energia imensă / ce face materia să se transforme în spirit”. Dinspre Nichita Stănescu vine plăcerea frîngerii expunerii vizionare, în favoarea unui enunț în ton apoftegmatic, nu în totdeauna favorabil poemului, în întregul său.

Uneori se întîmplă ca itinerariul de largă deschidere simbolică să fie abandonat, găsîndu-se o continuare filosofică: „Parcă aș trăi / sub fruntea zeului nopții, / parcă aș gîndi stele / și planete și oameni / Totul însă e retezat / din temelie, / căci întreg universul / nu poate fi gîndit / Doar stăpînînd întregul / stăpînești partea, / nu este cale de mijloc, / numai putere și neputință”. În pofida acestor scăpări, să-i recunoaștem poetului nostru puțința de a se izola în propria plămîuire, de a crede în posibilitățile imaginare. Descrierea comunității cu actul creației originare devine ea însăși creație, determinată nefînd atît sinceritatea, cît imitarea strictă a unui sir de acte cu semnificație plenară: „Sînt precum zeul înainte unei lumi necreate, / muzici de departe se-aud, / viitorul se cascadează, / pesteră neagră, / și-n singele meu spațiu se-nfiripă / Acum dacă aș spune: Să fie lumină, / raza cuvîntului ar mînda / fonemul sublim al coexistenței incipiente / între operă și creator /... Sînt pe buze cuvîntul / și gura mea cosmică / deja e plină de stele, / deja scriește în haos / muzica sterelor”. Dacă există „lumi” migrînd libere din gîndurile omenești nu pare o exagerare ca, prin spațiile siderale, să umble duhuri ale esențelor. Viziunea are ceva din extravaganța lui Victor Hugo: „Vreau să vînez duhurile lumii adînci, / duhuri stelare țînd pumnii strîși pe destine, / rătăcindu-ne căile, / murmurîndu-ne emitecul vieții, / amintîndu-ne, ca-ntr-un vis, nemurirea”.

Oscilația între agrementul în concret și avînturile spre sublimități ascunse aduce o ceterogenie deocamdată nedezagrabilă poeziei lui Radu Ulmeanu.

Cristian LIVESCU

lidia stăniloae : „locul unde așteptîi”

Niște litanii pentru cuvinte, pentru țărîmul ascuns al cunoașterii și pentru poezia însăși sînt poemele din cartea Lidiei Stăniloae, *Locul unde așteptîi* (Ed. „Cartea românească”, 1983). Poezia sa își asumă aproape integral cîmăscutul „motiv al insularității”, căutînd mereu un „țărîm ascuns” — refugiu dar și spațiu creației: „Litere noi aruncate pe țărîm feciorelnic / netulburat de copite, de tropot, de vorbe. / Golful uitat unde gîndul s-ascunde / printre tufișuri și alge și pietre. Ascultă cum se aude tăcerea pe netede ore / neserijelate de vorbe cum se înceacă sub valuri”. Versul Lidiei Stăniloae are o tăietură delicată, în tușe roz, cu volute ample în care se fac auzite discrete tonalități românești: o „oboseală” și o lumină crepusculară marchează poeme minulesciene, proiectînd trăirea poetică spre zarea țărîmului ghicit, departe — vorba altui poet — de „aspre atingeri”: „zile trei zile, trei ore, trei timpuri, trei nemîjcați lunecînd / trec necurmat către zare și duc pe catarg răposatele păsări”. Poemele care dezvoltă această temă a căutării „absolutului” nu au nimic din dramatismul (autentic) al altor experiențe poetice care au vizat același lucru, rîmînd la „poza” și „atmosfera” întîrziat-romantică ale lui Macedonski, cel din *Noaptea de decembrie*; poezia reprezentativă pentru această „serie” tematică din volumul Lidiei Stăniloae este *Ascensiune*, unde un alt „emî” caută zadarnic o altă „Mecca” — cu vîntele poeziei, „muntele zid”; altfel, aceeași zbatere „studiată” și un „fir narativ” mai puțin consistent însă: jocul de-a cumpăsterea se desfășoară într-un decor evasi-romantic, unde ne întîmpină cunoscuta noapte și nelipsita ceață. Cu Minulescu și Macedonski alături, Lidia Stăniloae scrie o poezie a „fiorului” lecturii unor pagini uitate de album, din care nu lipsește, totuși, cîteva scîlpiri de „blitz”, amintînd de vîrsta poeziei moderne.

H. IOAN

florin bratu : „cultura populară sau virtuțile permanenței”

Cultura și civilizația populară au constituit întotdeauna temelii unei individualități etnice, de aceea cunoașterea lor amănunțită și cunoașterea legilor care le guvernează reprezintă obiectul multor cercetări. Dar fenomenul este mult prea vast, cu aspecte mult prea diferite, ca să poată fi îmbrățișat cu ușurință. Cercetătorul serios își delimitează de la început teritoriul investigației, încercînd să pătrundă în adîncimea lucrurilor, să le înțeleagă și să le explice. Așa procedează Florin Bratu în cartea sa (apărută la Iași, Editura Junimea, 1983), cînd se oprește „doar asupra cîtorva aspecte pe care le implică problematica generală a culturii și civilizației populare”, cu dorința de a contribui „la elucidarea lor, ca elemente ale unui univers de gîndire, creativitate și sensibilitate românească” (p. 9). Cercetătorul adoptă punctul de vedere al sociologului și urmărește aspecte ale „problematicii culturii și civilizației noastre populare în ipostazele conferite de contemporaneitate” (p. 8). E drept, însă, că de cele mai multe ori limitele contemporaneității sînt depășite. Preocupat de conceptul de *cultură populară*, Florin Bratu privește lucrurile din perspectivă antropologică, medîtînd asupra „originilor și evoluției acestei culturi” (p. 17). El stabilește ori preia de la alți autori trăsături caracteristice ale acestei culturi și anume: caracterul ei colectiv, autenticitatea, caracterul deschis, creator, apoi caracterul popular și național (p. 27—29).

Un capitol de rezistență al lucrării lui Florin Bratu îl constituie cel intitulat *Valori umaniste. Sensuri și funcții educative* (p. 31—51), cu o problematică demnă de o reluare pe un plan mai larg. Este vorba mai întîi de complexa chestiune a „existenței comunității umane, în ipostazele ei esențiale” (p. 36), de la naștere și căsătorie pînă la stingerea vieții individului, fiecare treaptă a existenței fiind întărită de elementele unei bine conturate concepții despre lume. Autorul pune în evidență locul familiei în ansamblul creației literare populare și rolul modelelor în formarea celor tineri. Avem a face cu aspecte ale umanismului popular specific gîndirii și vieții noastre. Florin Bratu consideră, pe bună dreptate, că *Miorița* nu trebuie analizată doar prin varianta Alecsandri, ci prin totalitatea variantelor. Sîntem și noi de părere că în această creație populară

nu este vorba de resemnare în fața morții. Căci ce trebuie pus în evidență este acceptarea unei sentințe, iar aceasta acceptare ține de puterea legilor cutumiare, — chestiune încă insuficient studiată. Printr-o educație aspră, ca însăși viața muntelui, ciobanul știe că a greșit și acceptă pedepsa. Dar, cum păstorii morți erau înmormîntați pe munți, lîngă stîni, în locurile unde păstorcau (chestiune, de asemenea, necercetată), și pastorul mioritic dorește să fie îngropat în locul unde a muncit, integrîndu-se în natura-mamă. Umanizarea locului în care a trăit ciobanul este o prelungire a umanizării naturii prin viața și prezența omului. Ce altceva este obiectul de a înmormînta omul în apropierea casei lui, în locul pe care îl va moșteni un urmaș al celui petrecut din lume? Acest obicei s-a menținut pînă la mijlocul secolului nostru, cum a constat Ion Cănean în Clopotiva (Hațeg). Lipsa de cimitire vechi în unele localități atestate de multă vreme are, așadar, o explicație etnografică, în dorința permanentizării unor legături cu înaintașii. Prin urmare, unele aspecte etnografice încă păstrate ar putea duce la interesante dezlegări și clarificări în sfera culturii noastre populare. Pe lîngă aceasta, Florin Bratu se miră că încă nu s-au făcut sondaje în mediul locuitorilor de la munte spre a se vedea cum înțeleg ei balada *Miorița*. O astfel de cercetare ar lărgi mult sfera posibilităților de interpretare a baladei și a colindului și ar fi o ocazie unică de a se vedea cum înțelege păstorul și țărănul român opera sa capitală.

Ne este plăcut să atragem atenția asupra considerațiilor lui Florin Bratu privitoare la conținutul laic al colindelor, la menirea lor „de a întări coeziunea familiei, a grupului social, a colectivității” (p. 62) și exprimăm părerea că este necesar un corpus al colindei laice, pe zone etnografice, așa cum este necesară cercetarea limbii colindelor românești.

Cercetătorul se ocupă, în cartea sa, și de alte aspecte ale culturii și creației populare, mai mult de pătrunderea spiritului popular în artele plastice și în arhitectură. El reia problema raportului om-natură și se oprește, pe cit îl îngăduie economia lucrării, la sentimentul de dor, la cel de omenie, toate exprimînd „adevăruri și viziuni legate de un univers românesc” (p. 99). Florin Bratu are cuvinte de apreciere pentru valorile autentice, integrate în viața contemporană, dar ia atitudine împotriva poluării, a falsurilor și contrafacerilor, atît în artele plastice cît și în modelarea cuvîntului. Mistificarea folclorului, practică cîndva pe un plan mai larg, de la edituri pînă la centrele județene, se mai practică și acum, de către oameni neformați, incapabili să înțeleagă că o caracteristică esențială a folclorului este autenticitatea. Apărarea culturii populare împotriva poluării este datorie.

Cartea lui Florin Bratu este o contribuție interesantă la sociologia culturii populare românești.

Ion POPESCU-SIRETEANU

gloria lăcătușu : „visuri prin poarta de corn”

Tărăștura ce se impune în reportajele Gloriei Lăcătușu este conciziunea. Influențată de rigorile stilului radiofonic, iscoditoarea și mereu neobosită reporteră se documentează rapid, își abordează frontal interlocutorii și în timp ce-i ascultă, le observă cu o privire ageră trăsăturile, avînd în același timp urechea atentă la emiterea de către proaspătul erou al viitorului reportaj a vreunei idei demne de semnanță. Descrierile de cadru sînt zgîrcite dar nu și inexpresive. Gloria Lăcătușu se pricepe să spună mult în cuvinte puține. Ea știe să surprindă noul din geografia țării, din faptele oamenilor, din gîndirea și conștiința lor. Prezentă la evenimentele sociale și culturale de excepție, reporteră nu se lasă robită de clipă, de stilul informativ ci reușește să dea evenimentelor relief și durată trecîndu-le prin ochii, prin sensibilitatea, prin gîndirea celor care le-au cîntorit. Poate și din această cauză sînt atît de vii oamenii descriși cu un evident dar portretistic în volumul *Visuri prin poarta de corn*, apărut la sfîrșitul anului 1983 în dinamica și exigenta colecție a editurii Junimea — „Reporter XX”. Eroii reportajelor Gloriei Lăcătușu sînt de regulă oameni despre care ne place să spunem că sîntesc locului. Harnici, plini de inițiativă, dornici de mai bine, inteligenți, integri, plini de omenie, mineri, tăietori de lemne, chimiști, țărani restauratori de monumente, învîțători și profesori, activiști culturali și artiști amatori, arhitecți, matematicieni, ciobani și poeți surprinși în clocotul activității profesionale dar și în clipe de vis, de creație. O galerie impunătoare de portrete după natură. Și din această pricină convingătoare, de o mare diversitate. La fel de variată este și gama de formule reportercești abordate de autoare. Reportajul, descriptiv, liric, poetic, reportajul portret, reportajul povestire, reportajul anchetă, faptul divers, monologul, interviul. Cu efortul permanent de a nota cu fidelitate vorbirea eroilor, de a le da posibilitatea să-și dezvăluie sufletul.

Remarcabilă este atitudinea polemică a autoarei. Nu de puține ori unele subiecte sînt adevărate semnale de alarmă în probleme de mare importanță pentru viața noastră economică, socială sau sufletească. Cităm în acest sens reportajele „Gînduri despre cultivarea omului și a pămîntului”, „Confrății mei din planeta albastră” sau „Oameni și pietre în echipa Venetia”, poate cel mai interesant din volum. Alte momente de viață narate în carte trec în mod decis frontierele reportajului, revendicîndu-și locul pe teritoriul povestirii. Un eșantion convingător ni-l oferă autoarea în întîmpinarea insolită intitulată *Fapt divers*. Proba înzestrărilor literare ale reporterii ieșene o avem, de asemenea, în reportajul despre cerbul diplomat. Efecte notabile obține Gloria Lăcătușu chiar atunci cînd își reprimă cu bună știință înclinațiile lirice, în cazul reportajelor anchetă, gen „Douăsprezece definiții posibile”, fericită încercare de-a portretiza din varietate unghiuri complexe fenomen spiritual contemporan care este Festivalul Național „Cîntarea României”.

Constantin VIȘAN

demnitatea romanului de dragoste

Temă fundamentală în toate domeniile artei, erotica nu va fi niciodată, în ciuda aparentei saturații, un filon neinteresant, — dificultățile fiind însă de găsirea unor elemente combinatorii noi, în pas cu evoluția mentalităților. Dacă lamartinienii de acum un veac și jumătate puteau vibra pe marginea *canzone-lor* lui Petrarca, astăzi acestea par a deveni, paralel cu planetizarea civilizației electronice, un fel de venerabile piese de muzeu. La începutul acestui secol, când un admirator al lui Epicur, Remy de Gourmont, publica *Fizica amorului*, o carte mai degrabă stranie, el răsturna la modul ciuic ipostazele erosului descrise anterior de Stendhal. Dar cite scrieri la acesta, în *Despre amor!* Perspective specifice timpului nostru avea să aducă Denis de Rougemont, ale cărui interpretări, *Les Mythes de l'amour* și *L'Amour et l'Occident*, demonstrează doct cât de departe sîntem de vechile convenții!... În timp ce Liviu Rebreanu, evocînd tablouri din epoci diverse, sublinia permanența unui anumit eros mistuitor, aliaj de fatalism și predestinare (*Adam și Eva* fiind romanul contopirii în absolut al principiilor masculin și feminin), — hoinăra, emancipată, lucida Colette, găsea că iubirea e „una din banalitățile vieții”. Repetiție, iluzie, habitudine!... Pe scurt, enigma și misterul feminin, cu atîta pietate explorate de eminescianul Ibrăileanu, trasături odinioară asociate femininătății ideale, au devenit laturi mai mult sau mai puțin minore. De dozajul acestora în complexa dialectică a iubirii, Cella Serghi e tentată în mai toate cărțile sale, de la romanele *Pinză de păianjen*, *Cartea Mironei* și *Iubiri paralele*, toate în variante revizuite, pînă la *Această dulce povară*, *înerețea* („Cartea românească”, 1983). Noul său roman balansează între ideea de sublim (memorabil sintetizată într-un vers al lui Dante — „L'Amor che move il sole e le altre stelle”) și scepticism difuz, acesta manifestat ca nesigură și suspiciune, pentru a sfîrși în deziluzie și resemnare. Tranzițiile de la iubirea devoratoare, speriată apoi de propria ei expansiune, la întrebări naive sau grave, la probleme și introspecție, de la spiritul posesiv și exclusivist la faptul brut care dislocă și aduce la realitate, se constituie în notații de certă finețe, mereu îmbogățite cu tușe psihologice semnificative. Problema eternului feminin în viziunea unei scriitoare cu îndelungată experiență cum e Cella Serghi, ține de ceea ce e esențial în retorica romanului de dragoste: de teza că actul de conștiință se dovedește, finalmente, mai productiv și mai interesant decît orice efuziune sentimentală.

Pentru a delimita profilul prozatoarei să recurgem la comparații. Nu atât în legătură cu punerea în scenă, cit cu structura și reacțiile protagonistilor. La personajele de prim-plan din *Această dulce povară*, *înerețea*, se confruntă în proporții variate, obsesiile narcisiste din romanele lui Anton Holban (se și face o trimitere la *Ioana* acestuia) și chinuitoarea nevoie de certitudine din romanele lui Camil Petrescu. Ca notă afină cu autorul *Ultimei nopți de dragoste*, de remarcat, de asemenea, discursul cu tente intertextuale, de autentică elevație. Practic, romanul Cellei Serghi, un roman al indivizilor și mult mai puțin al comunității, se împarte între confesiune și citatul livresc, între fragmentul existențial și pagina de jurnal, și mai ales uzează copios de limbajul epistolar. — toate acestea urmînd să pună în lumină febra, avaturile și stingerea unei mari iubiri. Partenerii, Patricia Matak și medicul psihiatru Ion Berezeni, evoluînd pe fundalul frământat al celui de al doilea război mondial și al primilor ani de pace, repetă în condiții schimbate — dar cu același deznoadămint — crizele din *Cartea Mironei*; mai precis drama unui bărbat cu experiență, „sfîșiat între două sentimente”. Pe deoparte „afecțiune” pentru soție, de alta „pasivitate” pentru altcineva, surprize și răsturnări, — paralel cu oscilații între euforie și morală obnubilată. Soțul Patriciei, mobilizat, apoi trimis pe front, absent pe cea mai mare întindere a romanului, e departe de a oferi consoartei lui afecțiunea de care, copilă și adolescentă, fusese frustrată. Patricia Matak (căsătorită Boldea) urmează cursuri de „Cruce Roșie” la un spital militar din București, unde întimplarea o apropie de Ion Berezeni, personaj între două vârste, medic într-o localitate dumăreană. Scrisorile, cite una sau două pe zi, uneori completate cu telegrame, traduc de acum înainte fazele unei pasiuni semînd „halucinant cu cea a Mironei”, — prozatoarea simulînd doar rolul de comentatoare a epistolelor rămase de la cei doi. Pretextul amintește de schimbul de scrisori reale dintre Bernard Shaw și Stella Campbell; — însă invocînd numele acestora prozatoarea vine cu precizări. La aceștia, scrisorile constituiau un veritabil „dialog”; personajele Cellei Serghi, mai degrabă monologhează — și trebuie observat imediat că procedul frizează uneori monotonia.

Mult timp starea de așteptare care umple intervalele dintre rarele lor întâlniri, pare la amîndoi de aceeași intensitate; Cita (cum o numește Ion Berezeni pe Patricia) și admiratorul ei, „au nevoie de scrisori ca de aer”. În „marea nenorocire a lumii” care e războiul, ei sînt fericiți în măsura în care pasiunea sporește prin așteptare, prin interdicție și imaginație transfigurătoare. Singure „femeile pot scrie adevărate scrisori, constată Ion Berezeni citînd-o pe Doamna de Sévigné. Cele ale Citei, fremătătoare, țînd de clipă, vorbesc despre spectacole, despre cărțile citite, despre dialoguri cu prietene, ori nareză vise; se referă la concertele radiofonice și expoziții de artă; ale doctorului Berezeni deplîng în special „caracterul fatal al neputinței (...) de a fi împreună”. Nenumărate referiri de ordin livresc sînt raportate, în scrisorile ambilor, la situația lor. Baudelaire utilizează fragmente din Edgar Poe „fără să-l citeze”, convins că aceleasi, „cuvinte și gânduri îi aparținau și lui”; doctorul Berezeni are exact aceeași senzație citînd scrisorile Citei. Trimiterile la iubiri celebre („George Sand-Musset; Wagner-Cosima; Goethe cu pasiunile lui”) devin procedeu și de o parte și de alta, de unde un panoramic *sui-generis*; iubiri caste sau pătimase, aluzii la Shakespeare, Nietzsche și Ruskin, la Lamartine, Hugo, și Musil la Kirkegaard și Rilke; se invocă reacții înfîlțite la Balzac, D'Annunzio, Gide, Huxley, Joyce, Mauriac, V. Woolf, Margaret Mitchell, Malraux, Alain, Hortensia Papadat-Bengescu, Camus și mulți alții. Ion Berezeni redactează un studiu despre Maupassant, de care e interesat atît „ca psihiatru și ca scriitor” sau e fascinat de *jurnalul* lui Edmond de Goncourt. Fiindcă găsește analogii între romanul epistolar *Julie ou la Non-volle Héloïse* și dragostea lor, Ion Berezeni i-l recomandă Citei ca

(continuare în pag. 5)

Const. CIOPRAGA

brize

ecvestră

După ce toată seara umbla prin odăile înșesate de lume, cu tușii după el, mlădiindu-se transpirat și cîntînd cu sprinceana stingă ridicată, Mitea se scutura dintr-odată de apucăturile lui de fante de Tușora și ne băga pe toți în încăperea colivilor. Ne așezam turcește pe unde puteam și așteptam numărul. Puzderia de scaii amuțea gîtuță. Ceremonios, Mitea trecea pe la fiecare colivie și, cu îndemînări de fachir, deschidea ușile: scații se zbăteau să iasă și, în ninsoare de fulgi și de pene, începeau să zburătească nebuni pe deasupra noastră, printre picioare, pe la urechi, răvășind coafurile și frizurile, puijd cu sălbăticie de codru. Pînă în clipa în care Mitea, încovoiind un lăutar sub el, încăleca, Zborul soțiilor începea treptat să se ordoneze în raiduri din ce în ce mai apropiate de capul lui frumos de beizadea, de făcălețul țînut majestuos în dreapta, ca buzdugan. Pe rînd, păsările atrizau pe călăreț și se picurau alb. Nici unul din raiduri nu se oprea deasupra noastră. După un sfert de oră, Mitea arăta ca o statuie rafinat patinată. Totul se încheia cu lipirea unei bancnote de o sută pe fruntea... calului, după care Mitea își relua lălaia cu lăutarii prin odăile care miroseau acum a drojdie și-a smîrnă. În încăperea părăsită, scații continuau să zboare bezmetici.

Val GHEORGHIU

dreptul pămîntului

Locul meu de baștină, dacă ar fi să-i stabilesc limitele lui geografice, acestea s-ar desfășura între „Dumbrava minunată” și „Nada florilor” și între jazul Șomuz și dealul Spătărești.

În pămîntul acestor limite, unde mi-am petrecut copilăria, sînt puternice înfipte rădăcinile unor amintiri de neuitat, ce stăruie permanent ca o hacără vie, ce nu se va stinge decît odată cu sufletul meu. Pe aceste meleaguri dăruite cu atîta poezie, au inmugurit primele și fericele trăiri ale copilăriei și s-au deschis primele flori ale tineretii mele și tot pe aceste meleaguri au incolțit primii fiori ai iubirii și s-au infiripat primele visuri și gânduri ale înfăptuirilor mele de mai trîziu. Toate acestea fac să mă simt mereu atîșat sufleteste de aceste locuri, auzînd parca veșnica lor chemare de a mă întoarce mereu spre ele.

Și mare mi-a fost bucuria, cînd mi s-a oferit mult doritul prilej de a dăruți orașului Fălțiceni și oamenilor săi, ca un îndreptățit omagiu, o mare parte din strădaniile mele creatoare, considerînd acest gest ca o restituire a unor drepturi ale pămîntului de unde am plecat. Doresc și nutresc gîndul ca această moștenire lăsată orașului meu să-i găsească cuvenitul ecou în sufletul oamenilor, socotînd că viabilitatea existenței ei nu-și va găsi justificarea decît în măsura în care va contribui la satisfacerea unor cerințe firești ale acestora pentru artă, a cărei forță spirituală este capabilă de a face pe om să iubească natura și viața, armonia între oameni și pace.

Ion IRIMESCU

un templu al frumuseții

Cu mai bine de trei ani în urmă, am călătorit în partea de sus a Moldovei, împreună cu scriitorii din București și Iași, porniserăm să vizităm locuri „sadoveniene” la Pascani, Neamț și Fălțiceni, să vedem și revedem scene ale trecerii prozatorului prin acea parte a țării de unde a pornit și unde a trăit o bună bucată de vreme, să ne aducem aminte de Sadoveanu atunci cînd se împlinea suta de ani de la nașterea lui.

Drumul de la Neamț la Fălțiceni l-am făcut în inserarea unei zile reci de noiembrie, sub un cer plumburiu și trist, din care veneau să se așeze pe dealuri și cîmpuri negre fulgi lezeși de zăpadă. Intinericul se lăsase peste noi și peste lume cînd am sosit acolo unde aveam să ne oprim pentru citeva ore cu gîndul să călcăm pe urmele lui Sadoveanu. Gîndul mi l-am împlinit nu tocmai în întregimea lui, pentru că timpul nu alerga din urmă cu puterea și neîndurarea lui. Am urcat pe ulita Rădășenilor, pînă la casa și ograda de altădată ale lui Sadoveanu și ne-am uitat, prin întineric, și peste drum, unde era „Dumbrava minunată”, a cărei urmă primarul orașului încearcă să o pastreze ca parte dintr-un muzeu „Sadoveanu” ce ar cuprinde și casa și ograda de la numărul 68.

Tot pe ulita Rădășenilor, în treacău-se făceau noapte de-a binelea — ne-am aruncat privirea spre bojdeuca — fiindcă a bojdeuca arată — unde odată, în secolul lui periplu fălțicencian, a fost găzduit elevul Ștefănescu Ion, cel ce mai tîrziu avea să semneze pentru totdeauna în istoria literaturii române, Ion Creangă și unde, printr-un joc al hazardului, avea să locuiească mai tîrziu și Mihail Sadoveanu, cașă în care și-a scris citeva din povestirile lui de început și care a-

cum se pregătește să intre în pămînt de nu o vor salva cei ce trebuie să țină la această piesă de muzeu și să se îngrijească de ea, ca nu cumva să cadă și să dispară sub buidozerele noului.

Ne-am mai mișcat prin țîrgul Fălțicencilor, astăzi innoit și adus la lumină, am văzut un muzeu instalat în casa dăruită orașului de către Vasile Lovinescu și Hora Lovinescu, nepoți ai criticului, muzeu amintindu-ne că la Fălțiceni au trăit sau au venit pe lume Creangă, Gane, Beldiceanu, Sadoveanu, Gorovei, Stîno, Cazaban (actorul), Birlic, Labiș și alții alții — despre care cronicarul ar fi spus „nase oameni la Moldova” — și ne-am oprit mai îndelung la clădirea fostei prefecturi a fostului județ Baia, unde se află acum muzeul de sculptură Ion Irimescu. Ne-am oprit cu mare bucurie și cu mare interes.

Un muzeu, oriunde se află el și în orice timp ar fi apărut sau va apărea, este, fără îndoială un semn al civilizației și al culturii. De muzeu, nu am nevoie în fiecare zi, am nevoie toată viața. Un muzeu nu răsare oriunde și ori-cînd, de la o zi la alta, ci se încheagă încetîntu. Muzeul nu este o clădire, fie ea cit de mare, cit de frumoasă, cit de strălucitoare, ci este o lume deschisă în timp și în spațiu, în care intri pentru a nu mai ieși, fiindcă o porți pretutîndeni și mereu în tine.

În această stare de spirit am ieșit, după ce vreme de aproape două ceasuri am călătorit, prin sălile muzeului, în lumea sculpturilor lui Ion Irimescu, o colecție de o rară frumusețe, instalată în mijlocul țîrgului moldovenesc de altădată, acolo unde „nu se întîmplă nimic” și „florile se ofileau”.

Viața a făcut să văd marile și fai-

moasele muzee ale lumii, în care am pășit întordeauna cu sfiala cu care stai în fața minunilor. Am pătruns în muzee de pictură, de pictură și sculptură și am găsit mai puține muzee numai de sculptură. Sînt mai rare și mai pretențioase. (Pînă acum, desigur și din motive speciale, nu s-a încumetat nimeni să înființeze un muzeu Brăncuși). La Fălțiceni, s-a deschis un muzeu de sculptură Ion Irimescu, pentru că artistul, mare meșter în a stăpîni materia și a ne-o înfățișa, după ce a frămîntat-o cu minile lui, în forme frumusești, s-a gîndit că el a plecat în lume din acea parte frumoasă a țării și către ea are de plătit datoria cea mare. Și astfel, s-a făcut că tot ce a creat mai bun și mai frumos sculptorul Ion Irimescu a fost dăruit orașului din apropierea satului natal, pentru un muzeu. Și tot astfel s-a făcut că Fălțiceni au astăzi și vor avea pentru totdeauna unii dintre cele mai complete și mai valoroase muzee de sculptură, operă a unui singur artist, văzute de mine în lumina întregă. Ion Irimescu este un sculptor modern care, împins de geniul sculptural al poporului român — arta cioplitorilor în lemn din țara noastră are o valoare excepțională — a îndrăznit fără încetare, a gîndit, a simțit și a realizat forme de expresie a lumii în care trăim și a unei lumi închipuite și a înzestrat arta plastică românească, aș spune cultura românească și prin ea pe cea universală, cu valori ce ne reprezintă acum și în viitor.

Muzeul de sculptură Ion Irimescu de la Fălțiceni este un templu al frumuseții și al spiritualității. Nu mă feresc să spun că ar face cinste oricărui oraș din lume.

Să ne bucurăm că îl avem la Fălțiceni, în orașul acela din dulcea Moldova de sus, pe unde au fost și au trecut și Creangă și Sadoveanu și Gane și Labiș...

George MACOVEȘCU

gînditorul

Contemporan fiind cu un mare artist ai privilegiul, important cred, să stabilești corelații între om și opera lui. De multe ori — două linii paralele, ce nu se vor întîlni niciodată. Așa cel puțin mi se pare, dincolo de aparențe poate fi o ca totuși altă realitate. Există însă, și cit de plăcut e să descoperi un asemenea lucru, și o contopire între ființa și opera acesteia. Acest fapt este frapant și în cazul sculptorului Ion Irimescu. Făptura lui are fragilitatea lujerului, dar și țîria pietrei, sufletul lui e plin de lirism, dar și de-o forță telurică, evidentă mai ales atunci cînd sculptorul luptă cu materia, supunînd-o nu vrăjtoresc, ci omenesc. Opera lui se înfățișează aioma, o sinteză a lirismului și forței dezlanțuite, a masivității construcției și a echilibrului. O unitate a contrariilor, o armonie deplină. Dintotdeauna sculptorul nu s-a lăsat sedus de frumusețea în sine, de perfecțiunea formelor. Creatorului nu

i-a dat nici o clipă liniște arzătoarea nevoie de a comunica, de a da viață ideii. Opera aceasta atît de vastă și de originală, curgînd vreme îndelungată, de la izvoare și pînă în prezent, în aceeași albie, crescînd însă în amploare, în profunzime, și noutate, nu s-a ivit ușor, ci printr-o cheltuire mereu sfîșietoare a ființei. Artistul adevărat a fost și este un gînditor. Din această stirpe face parte și Ion Irimescu. El a meditat continuu asupra lucrării sale artistice, și-a căutat tot timpul drumul spre a nu rătăci în pustie și a eșua în sterilitatea experimentelor. Nu s-a închis într-o formulă, dimpotrivă s-a deschis tuturor curentelor noi ale artei, filtrînd și reținînd ceea ce se potrivea personalității de artist cu rădăcinile puternice înfipte în solul patriei sale. De fapt așa cum văd eu lucrurile, mărturisite undeva artistul, arta modernă, arta secolului XX, se bazează pe descoperirea unei lumi vechi, de forme vechi de artă — arta neagră, arta oceanică, precolumbiană, lucru care a chemat creația contem-

porană la o nouă viață. Cred însă că, pentru a fi original și autentic, și deci modern, artistul trebuie să se inserie pe coordonatele pe care i le oferă climatul de expresie artistică proprie poporului din care face parte. Într-o asemenea lumină, valorificarea folclorului constituie, cel puțin ca premisă, o garanție de autenticitate creatoare. Și deci de modernitate”.

Ion Irimescu este unul din acei artiști cu răbdătoare grijă pentru opera lor. Nimeni nu e îngăduit să se petreacă oricum și întimplător. Este posibil ca între dorință și realizare să se nască, uneori, o prăpastie, dar trebuie să ai conștiința că ai făcut tot ce depinde de tine. Artistul nu a nesocotit nici un amănunt, fiecareia i-a acordat importanța lui. El a gîndit mereu, s-a frămîntat în căutarea drumului ce duce la limanul artei adevărate. A tradit să stăpînească perfect desenul, adică germenele viitoarelor opere sculpturale, modelajul și celelalte ce țin de meșugul propriu-zis, dar s-a înarmat cu toate cele necesare pentru a putea coborî în adîncimile ființei omenesci ca să-i descopere esențele. El a aruncat permanent o punte între clasic și modern, luînd de la fiecare ceea ce avea nevoie opera lui. Toate acestea s-au întimplat și se întîmplă prin frămîntarea ce atinge suferința, frămîntarea artistului gînditor. Rodul zbuicîmii sau de o viață, opera, acest cîntec unic, neîntrerupt, parca același, dar mereu altul, cu rostiri noi, nemaiauzite pînă la dînsul.

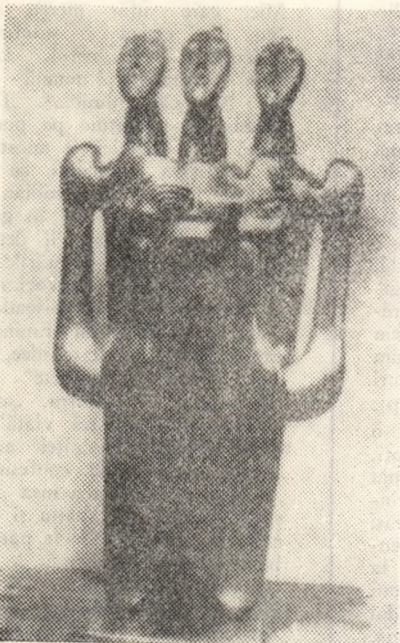
Așa simți intrînd în casa vieții lui, ca să-l parafrămăm pe Corneliu Baba, care spune într-un Cuvînt înainte despre Albumul Irimescu, ieșit recent de sub teacurii, că „e cartea vieții sale”.

Așa simți intrînd la Fălțiceni, în clădirea fostei Prefecturi din vremea școlăriei sale, unde Ion Irimescu, cu bună-tatea lui funciară, a adus, parca țînd în palme o bucată de piine, sau un bulgăre de pămînt, opera sa. Ce poate fi mai frumos decît această întorcere la izvoare. Plecînd de aici cu șansa de a fi etern, al așezăz eternitatea sa pe acest binecuvîntat pămînt.

Grigore ILISEI

Ion IRIMESCU: „Sadoveanu”

Ion IRIMESCU: „Trio”

dimitar bejanski (r. p. bulgaria)

la fel ca-n poveste

— Tăticule, și de ce regele era gol?
 — Fîndcă niște exerciți i-or fi vindut niște haine scăpate de sub controlul de calitate care nu se puteau purta. Și altădată ascultă cu atenție și nu mai pune întrebări prostesti!
 — Și de ce nimeni nu i-a atras atenția că e gol?
 — Pentru că... De unde să știu eu de ce? Ia du-te afară, prin curte, și mai joacă-te!
 Asta s-a petrecut duminică; eu și cu fiul meu citeam povești și conversam pe marginea problemelor care se ridicau acolo.
 Luni, directorul ne-a convocat la ședința operativă. Stau, ascult, notez. La un moment dat, din neatenție, mi-a căzut stiloul din mînă. Mă aplec să-l ridic, îmi îndrept privirea spre biroul din fața mea și, cînd colo, văd că directorul e desculț! Absolut desculț! Fără pantofi și chiar fără ciorapi! Și-a pus tălpile goale pe parchet și mișcă din degete. Nu-mi vine să-mi cred ochilor. Am clipit de cîteva ori, m-am mai uitat o dată — tot una! Desculț! L-am înghiontit ușor pe Draganov.
 — Draganov — i-am șoptit la ureche — fii atent ce are șefu' în picioare.

În liniște, Draganov și-a lăsat creionul să-i cadă din mînă și s-a băgat sub masă. După cîteva secunde el ieși de acolo și se uită fix în ochii mei. Chipul îi este livid, de parcă sub birou s-ar fi întîlnit cu un dinozaur. Șopti:
 — Are pantofi italieniști. Italianii se pricep grozav să facă pantofi din aștia foarte ușori și absolut transparenți... Probabil și i-a adus cînd a fost ultima dată în Italia. Da, da, cu siguranță sînt italieniști...
 Ședința luă sfîrșit.
 După amiază directorul fu chemat nu știu unde și eu cu Draganov am alergat după dînsul spre ieșire. L-am prins din urmă la parter unde stătea de vorbă încă cu portarul, nenea Panaite. Salutîndu-l cu privirea, șeful se îndreptă spre mașină. Palton de blană, căciula, în mînă servieta „diplomat”... Și... desculț! Pe stradă, zăpadă. Vreo cinci centimetri, e drept, totuși zăpadă, iar el merge fără să se grăbească. Și în spațele lui se înșiruie urmele ca vara pe plajă, pe nisipul plajei. L-am înșăcat pe Draganov de brăt:
 — Draganov, — zic, — aștia nu-s pantofi italieniști...
 — Poftim? — făcu el o figură foarte surprinsă ca și cum n-ar fi priceput nimic.
 — Pantofii șefului, zic. Nu cumva i-o fi adus din Olanda?
 — Olanda, Irlanda, — ce importanță are toată chestia asta — răspunde Draganov. Important e faptul că este încălțat!
 — Bineînțeles, bineînțeles, — spuse și eu foarte convins, — șefului nostru îi place grozav să se îmbrace cu gust...
 Acasă, seara, fiul meu mi-a pus din nou întrebarea:
 — Tăticule, de ce nu i-a spus nimeni regelui că e dezbrăcat?
 Nu m-am mai putut stăpîni și i-am cîrpit una după ceafă, că a tăcut imediat și s-a dus la culcare, așipind instantaneu.
 Cît pot fi de sîcîtori uneori copiii aștia!

în românește de Anatol GHERMANSCHI
 cafeneaua subiectelor

- La noi în sat pompierul voluntar a spus la bufet că el doarme fără nici o grijă. Are o încredere oarbă în chibriturile de Brăila.
- Domnul acela a cumpărat 100 kilograme de struguri. Oare ce face cu restul?
- Doctor de boli externe.
- Betonul. Ce idee fixă.
- Cu ajutorul compresoarelor noi reușim să realizăm un bun aer comprimat.
- Puțin fair-play, cetățene, m-ai călcat pe bătătură, de ce nu recunoști?
- Ca să nu pierdem vremea noi rezolvăm problemele cotidiene la sfîrșitul săptămîinii.
- Își făcu indignat autocritica.

Ovidiu GENARU

oglinnda

(urmăre din pag 11)

termina urarea, stabileau ora întîlnirii și, la sfîrșitul zilei, suna la apartamentul ei, cu un buchet de flori dăgat în ur-o pungă de plastic, în care se mai afla o suclă de șampanie. Ea apătea în ușa, gata îmbrăcată pentru oiaș, și i se așeză calca de giu. Apoi, plecau la restaurant, mereu în aceeași se așezau la aceeași masă, unde îl servea aceeași chemeur cu nîgură de diplomat în vacanță și unce comandat cele mai scumpe mîncăruri și băuturi ce se găseau în local. Era ziua cînd făceau rîsipă de bani, de vorbe, de dragoste...
 Totul se termina în apartamentul ei, în patul ei dublu, iar dimineața el îi lăsa un buiețel pe noptiera, de fiecare dată cu aceeași cuvinte, că vor trebui să se căsătorească în următoarele zile, și, în tramvai, în drum spre institutul său, înghesuie printre călătorii de la cea oră, mai trăia încă îmbrășurările ei pătimășe... Așa ar fi trebuit să se întîmple și astăzi, gîndi el, în vreme ce îi explica prin telefon de ce n-a venit la ea și de ce nu va mai veni niciodată. Nu glumesc, nu, își auzea el glasul, ca și cum altul ar fi vorbit în locul lui, stînd ghemuit în fotoliul de lîngă mesuță și uitîndu-se la sticla de vodcă golită pe jumătate. Nu glumesc și nici nu sînt beat... Îți repet, totul a fost normal pînă am ieșit din institut... Sticla de șampanie o aveam cumpărată, așa că am intrat într-o florărie... Își netezi iar părul spre tîmpla dreaptă, pe urmă își îndreptă nodul cravatei, continuînd: Alc, mă ascuți?... Poate s-a întîmplat mai înainte, nu-mi dau scama, însă acolo m-am văzut într-o oglindă... Mai aveam vreo douăzeci de persoane înaintea mea și mă uitam la mîinile vinzătoarei... Dumnezeule, cît de încet număra garoafele, cu cită lene le împacheta și lua banii... Atunci am simțit deodată cum îmi cad umerii, cum mi se moate picioarele... O mare slăbiciune pusese stăpînire pe mine, ceva ce nu mai trăisem niciodată... Și, răsucindu-mă fără voia mea, am întîlnit oglinda, m-am văzut și am început să urlu... Tac, ascultă!... N-a ieșit din gura mea decît un fel de scîncet, așa că n-am atras atenția nimănui... Pricepi?... Ceva fără nici o consistență, mai slab de cît un oftat... Fără viață, arătau și ochii din oglinda aceea, iar părul alb-alb... și fata plină de zbîrcituri... Da, mai bătrîn decît tata cînd a închis ochii... mult mai bătrîn... Acum înțeleg de ce nu voi mai veni... sînt un bătrîn nenorocit, o epavă, iar tu ai dreptul la un adevărat bărbat... Dragul meu, trebuie să te văd ime-

diat, și el strigă din nou, n-o mai lăsa să vorbească: Ia ce să mă mai vezi și tu cînd mă văd eu însumi cum arăt?... Uite, m-am răsucit spre oglindă, spre oglinda mea... Ochii chinuți, de bătrîn care nu mai așteaptă nimic, pleoape crețe, fața-boturi de zbîrcituri, iar părul... părul perfect alb... Poate nu de la mîinile vinzătoarei de flori a venit asta, poate se așezase peste mine mult mai înainte... Sau poate mi se trage de la garoafe... Aveau numai garoafe albe și eu, întotdeauna... , dacă îți mai amintesc, și-am dăruit garoafe roșii... Da, da, mult mai bătrîn de cît sărmanul meu tată, cînd el a murit... Mai repetă apoi de cîteva ori ultima frază, ca și cum n-ar fi auzit pocnitura din telefon...

După vecinii care au deschis ușa, forțîndu-i înculețoarea, a intrat și ea în garsoniera lui. Era adevărat. În fotoliul de lîngă mesuță stătea ghemuit un om bătrîn. Se privea în oglindă și își neteza cu o mînă părul spre tîmpla dreaptă, iar cu cealaltă își îndrepta tremurînd nodul cravatei...

Ion IRIMESCU: „Dragoste”

roua lecturii

din fișierul bravului pitic (I)

Am luat obiceiul să miros butuci de stejar, să-mi trec pe limbă, pentru a gusta dacă sînt bine ascușite, lame de bricege marinărești, să pipăi mîneri și ciuperci (încredințat că fuseseră fierbinți cu o clipă mai înainte), să flutur cirpe cordiale în aer simulînd fluturi și prepelețe, să caligrafiez cu zamacadele pe garduri: Reparata! Neobișnuit e însă altceva. În toate noile mele ocupații mă dubleză un inger, dealtminteri foarte discret. Am ajuns astfel la o umilință ce nu s-ar deosebi cu nimic de felul meu normal de a fi dacă aș face abstracție de copleșitoarea tristețe a ingerului. Tristețe ce mă obsedează: nu îndeplinesc oare la modul superlativ ceea ce îmi insinuiază el cu delicatețe? Într-o zi, observînd că mîhnirea lui căpătase o paloare de nesuportat, m-am hotărît să iau lucrurile-n sufler, ca pe o rouă definitivă, și, mai viteaz ca niciodată, l-am întreat, prin tîmbre cu nuduri, ce-l determină să suferă atît. Dar, vai, ingerul nu m-a răspuns ci a dispărut într-un halo grena, de un reproș intens...

Fișe pentru romanul libertin. Consuela își destrăma numele, își înșepa mameloanele de unt negru cu ace de pin, își băga țipetele în propriile-i urechi pînă la creier, își smulgea buclele moi de la ceafă, își strivea nările într-o menghină de abanos, își turna praf de plins în orizontul genelor, își pudra limba, își sfărîma falangele cu ciocănele mici de consultat plane dezacordate. Amintirile ei erau scrise cu flaute mușiate în plopi. Liniștea avea cheutori în care roțile calestelor intrau, în diminețile palide, pentru totdeauna. Nimeni nu reușea să-i vadă suflul. Visul ei — un crin despicat de o fîntînă. Un porțelan răutăcios

și imita trupul. O piersică îi mima inteligența. Își turna pe unghii oje dărîmate pentru a putea să admire la capătul degetelor cadavre subțiri. O, zgura de fistic a parcului episcopal, brebeneii inflamați de invidie, cutremurarea delicioasă din flamuri, o!!!

Fișe pentru romanul polițist. De găsit un motto. Exemplu: „Fantômas! — Vous dites? — Je dis... Fantômas. — Cela signifie quoi? — Rien... et tout! — Pourtant, qu'est-ce que c'est? — Personne... mais cependant quelque'un! — Enfin, que fait-il ce quelqu'un? — Il fait peur!!!!” (Pierre Souvestre et Marcel Allain, Fantômas). Sau: „— Si Rocambole est mort, Fantômas existe!...” (Pierre Souvestre et Marcel Allain, Juve contre Fantômas). De meditat la asta pînă cînd, într-o după amiază, ești găsit mort lîngă un pumnal înfipt în gaura făcută de glonteale unui pistol (muat în otravă) în peretele camerei închise pe dinăuntru și pe dinafară.

În camera dreptunghiulară cu mici ferestre dezmoștenite de soartă, în lumina zguduitoare a zoriilor, o femeie uriașă stă în picioare în fața unui gramofon ce cîntă tangouri. Mîinile ei puternice au prins, de o parte și de alta a coapselor, poalele rochiei de stambă decolorată. Cealaltă femeie uriașă, îmbrăcată într-o veche rochie neagră, cu vapoare albastre pictate pe mîncei, doarme adînc, pe podea, cu fața în jos, cu picioarele întinse, cu mîinile strîns lipite de trup. Eu pictez.

EMIL ȘI DETECTIVI

convorbiri literare prin corespondență

● **Cosmina Agapie — Ploiești.** Citind versurile d-tale, primul nume pe care îmi vine în minte este Macedonski. Numai că a rămîne în zona de inspirație și formula ilustrului înaintaș înseamnă, între altele, a vorbi despre lucruri pe care o mare experiență artistică le-a impus și, totodată, epuizat. În artă, în poezia lirică, mai cu seamă, esențial e (simplific, bineînțeles) a vedea într-un anume fel, înconfundabil, lucrurile și de a le exprima într-o manieră personală. Vreau să spun că, în ce te privește, aștept să pui pe hîrtie, în virtutea unei sincerități de care nu trebuie să te temi, ceea ce vezi d-ta în lumea asta. Citește ce au scris poeții mari și chiar cei mai puțin mari ca să afli cum, în cele din urmă, fiecare se exprimă pe sine.

● **Aurel Albușescu-Gălățeni (Teleorman).** Incantație și, mai ales, Bănulesc ius cumva în evidență.
 ● **Lică B. — Bacău.** Mai trimiteți, semnînd cu numele întreg. Am reținut deocamdată *Dimineți tăioase și Singurătatea din cala unei nave.*

● **Gavril Alexa Băle — Cetățile (Maramureș).** Cu voia dv., „Convorbiri literare”, neapărînd zilnic, este o revistă și nu un ziar. În legătură cu poeziile, remarcabilă este *Muntele de cretă*. În celelalte ratați unele imagini datorită întepunerii unor prețiozități. De pildă, în „Înflorește dragostea / sub aburul lăsat de botul / animalului ce mîngie corzile / de seve ale ierbi”, finalul (subliniat de mine) e căutat.
 ● **Ion Băișteanu — București.** Doar *Simple tăceri* se reține în întregime.

● **Gheorghe Borovină — Brăila.** Sper să vă satisfacă răspunsul.
 ● **Neculai Bucătaru — Popricani (Iași).** În caietele dv. principalul neajuns este folosirea incorrectă a limbii române.

● **L. Dan — București.** Deși nu omiteți sugestia, sinteti excesiv de demonstrativ. „Complicitatea echivocului” pe care o invocați scriind despre Mademoiselle Pogany nu trebuie afirmată, ci surprinsă ca atare.
 ● **Constantin Dascălu — Slatina.** Ceea ce scrieți nu iese din limitele onorabilului. Cu cine ați luat legătura la revistă?

● **M. G. — Sivna (Prahova).** Nimic nou. Îmi lipsesc probele convingătoare pentru o judecată tranșantă. Nu vă uitați la tot ce se publică, din păcate, nu întotdeauna tiparul alege cu exigență.
 ● **Nicolae Georgescu — Tecuci.** Poe-

zia dv. tratează superficial, fără emoție, o temă majoră.

● **Ecaterina Gh. — Craiova.** Fragmentar, textele nu spun mare lucru, luate la un loc, însă, susțin un „cîntec al pasiunii” autentic. Evitați livrescul (în cazul de față analogiile cu *Lucașfărul* și unele cochetării cu *Poemele lumii*). Sînt curios ce va mai fi.

● **Ion Gheorghianu — București.** Sinteti încă în faza vorbelor mari (vă imput vorbele, nu sentimentele), de unde și o accentuată diluție a textelor.

● **Vasile Grămăticu — Gura Humorului.** Septembrie și Semn sînt cele mai bune.

● **Eugen Marinescu — (?)**, Radu Dănilă — *Tazlău (Neamț)*. Versificații modeste.

● **Augustin Măgherușan — Bistrița.** Singura „definiție” cum spuneți, pe care o pot da „micilor... înscrisuri” e că ele nu trec dincolo de o notație pretențioasă, plină de exagerări: „Diabolici pași / Au răsunat la poarta formării / Patruped aruncat de resortul emancipării / Din pom de pămînt / Devenind el însuși”.

● **Ion Moraru — Municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej.** Cu voia Dv., am să reproduc din scrisoarea pe care ne-ați trimis-o: „Stimată REDACȚIE, Anul trecut la 17 noiembrie am trimis pe adresa revistei CONVORBIRI LITERARE cîteva încercări literare. Am așteptat cu nerăbdare numărul pe luna decembrie 1983 al revistei, dar în orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej nu a apărut nici un exemplar. Nici în ianuarie 1984 nu a apărut nici un exemplar. Abia la 1 martie și-a făcut apariția numărul pe luna februarie 1984. Nu știu cărei cauze s-a datorat această situație dar ea a fost similară și în orașul Tirgu-Ocna. Fiind în trecere prin Bacău, m-am abătut și la Biblioteca județeană Bacău pentru a căuta colecția revistei CONVORBIRI LITERARE cu ultimele numere, dar acolo spre surprinderea mea am aflat că de cîteva ani biblioteca nu are abonament la această revistă. Este greu de crezut că o bibliotecă județeană mare, cu un renume deosebit datorat anilor ce s-au scurs de la înființarea ei, să nu aibă în fondurile sale de cărți și publicații colecția acestei reviste!” Nu e prima oară cînd mi se semnalează că în Municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej difuzarea revistei noastre e nesatisfăcătoare. Pînă cînd, eventual, se vor reglementa lucrurile cel mai sigur e abonamentul. În legătură cu

versurile nu mi-am format încă o impresie. Mai trimiteți.

● **Sima Emil Nedelea — Nedelea (Prahova).** În prozele trimise faptele de viață, unele, sînt interesante. Din păcate, nu reușiți să dați expresivitate literară acestor fapte.

● **Aurel Pop — Aiud.** Mai trimiteți.
 ● **Marga [îndescifrabil] — Iași.** Nici eu nu am o părere prea bună. Vă aventurati în spații amețitoare fără „aportale de zbor” adecvate. Scrieți despre ceea ce e foarte aproape de dv. și vom mai vedea.

● **Dumitru Petro — Tulcea.** Atenție la vulgaritate, și la umorul involuntar. Le pildă: „Ne iubim cu adevărat. Nimic mai mult — Nimic / S-a scurs o istorie de atunci / În magnificul Te iubesc, / A rămas încrustat în os. / Cine poate să creadă / Un simplu ceasf / Scortos de materii / Pe care două chipuri / S-au zvîrcolit atît? / Ne iubim — și nimic mai mult / Nimic. / Ne-am studiat cu priviri / Forma neregulată a coapselor / Atingînd cu pupilele degetelor / Acele forme tinere / Pline de senzații. / Oare a fost doar un tremur obsedant / Al unui cerc opus unei înii? / Am spus da, am acceptat. / Nu n-a fost obsesie / Și nici dorință. / A fost, fiindcă ne iubim” (*Cercul pătrat*).

● **Călin Soran — Galați.** Aveți ceea ce se cheamă stofă de prozator. În bucată trimisă nu ați găsit formula compozițională convenabilă. Unele secvențe (discuția cu directorul școlii și povestea cu elevul delicvent, poate și altele), încărcă, inutil, textul. Memoria afectivă funcționează convingător. Calitatea principală a prozei e traducerea aceluia sentiment de vagă disperare, impunerea unei atmosfere a anonimatului. Pentru a-mi definitiva o impresie aș avea nevoie de niște texte mai scurte, povestiri în sensul tradițional al termenului, în care să văd cum faceți portret, cum conduceți o intrigă etc.

● **Florin Virlan-Neamțu — Vulcana Pandeale (Dimbovița).** Nord și Andrada sînt poeziile cele mai bune. Apar unele stîndențe („țigănci zornăindu-și bănușii cretini” [?!]) și prea multă seriozitate, acolo unde ironia și umorul v-ar fi avantajat. Să mai vedem.

● **Monica Zăbaria — Călărași.** Ceva, ceva în *Despărțire*. Finalul e chiar poezie.

D. D.

arpegii

statornicile trecerii

Numai seara odată cu trecerea planetelor se aud strămoșii cum se scurg cu liniștea-n spre șes altfel prelungiți în urmași în traversarea zilei se recunosc după mers

Ion BĂIȘTEANU

muntele de cretă

Scriu pe cer puțin cîte puțin un cîntec al soarelui abia răsărit

între degete țin un munte alb de cretă soarele apune și eu trebuie să șterg totul (înainte de lăsarea întunericului)

dar nu-mi pare rău decît că am strivit către cer un vultur adormit pe vîrfurile albe al muntelui de cretă.

Gavril Alexa BĂLE

Pe hipodrom visele cailor dorm într-o noapte iubită ne vom strecura printre ele

la miezul nopții ne vom lăsa striviți

de trăsurile trase de jochi în picioarele goale

în timp ce cîinii mușcă din zabale bolnavii de insomnii.

Ascultă prin țîrț doar greierii cîntă ochii mi se lîpesc de întuneric cîinele

ah cîinele vecinului geme în somn stringînd între dinți un os de cal de la ultimul război mondial

Gh. BOROVINA

noua
poezie spaniolă

Este oare întemeiată afirmația că tînăra poezie spaniolă marchează o nouă direcție în evoluția liricii contemporane? Ne aflăm într-adevăr în fața unei noi generații poetice? Acestea sînt întrebările la care își propune să răspundă una din cele mai recente antologii poetice* publicate în Spania de către Elena de Jongh Rossel. Hispanistă nordamericană, ea a petrecut lungi perioade de studiu și cercetare în Spania, făcîndu-se cunoscută prin contribuțiile de critică literară apărute în reviste de prestigiu ca *Insula*, *El País*, *La Pluma*, *Nueva Estafeta*, *Triunfo*. În studiul introductiv, de o remarcabilă claritate și concizie, autoarea declară că scopul inițial a fost alcătuirea, după criteriile obiective și fără nici un precept aprioric, a unei antologii expozitive, menite a prezenta publicului cea mai tînără generație de poeți spanioli (cei născuți în decada anilor cincizeci și ale căror volume au văzut lumina tiparului în jurul anului 1975). Ulterior, lectura poemelor celor 15 poeți selectați (dintre care cea mai mare parte afirmaseră că nu cunoșteau operele celorlalți) a dezvăluit apreciable coincidențe și similitudini, astfel încît antologia a căpătat în mod firesc un caracter coerent și unitar, evidențînd noua evoluție a genului.

Caracterul novator al liricii tînere se conturează mai pregnant prin raportarea la producția poetică a anilor 60 și începutul anilor 70, a așa-numitei generații de la 60, calificată de asemenea drept *culturalistă*, *marginată*, a *rupturii*, a *Umbajului*, a *poezilor novismos*. Printre aceștia: Antonio Abad, José María Bermejo, Jesus Fernández Palacios, José Infante, Jesus Montoro, Félix Pilet.

Poemele publicate de cel mai tînăr poez în volume sau în reviste ca *Estafeta Literaria*, *Nueva Estafeta* (rubrica de inedite), *Insula*, ș.a., constituie indicii clare ale noului orientări. Antologia Elenei de Jongh Rossel aduce o mărturie concludentă a semnificativelor prefaceri survenite în poezia spaniolă din ultimii ani. Printre acestea autoarea semnalează: individualismul, reîntoarcerea la intimism, recuperarea anecdotului, reabilitarea temelor „eternă” — iubirea, viața, timpul, singurătatea, moartea —, cultul pentru corpul tînăr și vitalitatea juvenilă, senzualismul și intensă emoționalitate, restabilirea legăturilor între artă (poezie) și viață, între lumea exterioară și cea interioară a artistului. Pentru această nouă generație poetică numită *intimistă* ori *vitalistă*, cultura nu mai constituie sensul de a fi al poemului, ci mijlocul, instrumentul de comunicare a intimității.

Concluzia cercetătoarei americane este că tînăra poezie spaniolă ne îndreptățește a o considera drept o *neoromantică promoție 1975* ce se îndepărtează de tendințele poetice marcante ale predecesorilor imediați, pentru a reinoda însă firul unei tradiții poetice care îmbină idealul frumuseții cu cel al autenticității umane. Tinerii poeți reușesc astfel să armonizeze libertatea creatoare a artistului cu conștientizarea lui ca ființă socială.

D. D.

* Florilegium. Poeta última española, Espasa-Calpe, S.A., Madrid, 1982.

luis alberto de cuenca (n. 1950)

conversație

Ori de cîte ori îți vorbesc, alte cuvinte ies din gura mea, alte cuvinte. Nu sînt ale mele. Vin de aiurea. Îmi mușcă limba. Mă dor. Ca paloșul eroilor au două tășuri și-mi spintecă buzele cînd le ating și ori de cîte ori țîșnesc dinăuntru — sau de foarte departe, sau de nicăieri — mi se prelinge din gură un firicel călduț de sînge ce-mi luncă pe trup. Ori de cîte ori îți vorbesc, alte cuvinte vorbesc pentru mine, de parcă eu n-aș mai avea nimic al meu pe lume, nimic al meu în epuizarea fără de sfîrșit de a te iubi și de a mă simți neiuibit.

carlos faraco (n. 1952)

elegie în satul urk (marea nordului)

Plînge un pian sub degetele vîntului cu cîntece de leagăn peste casa ta. Înveșmîntat în gri albastru acoperișul își trage peruca de blond nebul. Plîng ferestrele închise ca pleoapele și-năbușă păsări nocturne cu aripi cenușii întinse ce ploaia o reteză.

Înăuntru

un veșmînt negru îmi cere săruturi, — umerii lui reci îmi usucă miinile — și lacrimi

adunate desenează buze pe spicul tău de grîu palid.

Cineva într-un colț al mansardei dezgolește amintirile și bivoli de furtună dau ocol grădinii șîpînd cîntece populare și coruri de copii

în vreme ce surde bătaii de clopot pictează violet turnul uriaș al orizontului olandez.

juan garzón (n. 1954)

despre scriitura imposibilă

Există un sterp țînt în tîns nelocuit de nimeni, glasul se frînge pentru a defini trăsnetul, dar totdeauna numește cu verb străin, cuvînt insuficient care se fură.

Pretindeți să vă spun : altă speranță decît inserarea nu-i, și pe loc buzele să-mi pălescă, pentru că există doar cînd este negat și obiectul se anihilează în scriitură ca să facă loc altei vieți diferite.

Se vorbește despre apă dar valuri nu-s ca să-l îmbibe pe cel ce-ascultă nici sîngele măcar nu-și uită urma printre dinți. Și-atuncea cum aș cuteza să vă vorbesc de viața mea înșelînd culoarea cu cuvîntul ?

josé gutiérrez (n. 1955)

oglinda tăcerii

A tăcea e frumos ca un fluviu — glasul o boare fără cuvinte — Așa cum sticla sub ploaie se resemnează și strălucirea-i mai mare cînd apa se-nțește, te voi chema obscur din tristețea mea trufașă ca să culeg petale fără nume. (Frumoasă mare tăcerea)

julia castillo (n. 1956)

triumful iubirii împărtășite

De cîte ori un peisaj înlocuiește natura moartă, trecutul previne memoria. Singurătate nu puțină aduce imaginației baroce momentul cînd libertate și intimitate ajung să coincidă și crește perfecțiunea cu care se închid peste timpul prezent simțurile. Iubirea impune o pauză deziluziei pe-nțelepciune o egaleză sau supune.

salvador lópez becerra (n. 1957)

orfanii pămîntului

Lui Pablo (García Baena)

Cînd frunzele încep a pîli și-a se despărți de ramuri, priviți,

da, priviți spre pantele colinelor !, și veți vedea mici fructe rotunde, altele, colorate, la suprafață : celelalte, să nu le atingeți ! : sînt orfanii pămîntului.

miguel mas (n. 1955)

poetică

Pretinde poemul în el să-ncapă cu durerea mării adîncimea trupului mcreu treze în zori așa cum caută un rîu în noapte să se-afunde. fără odihnă. Tot ce înseamnă o zi, dulce povară a serii în spate, pașii pe-o pajiște, urma solitară a norilor, toate acolo să rămînă ca un fruct ce va fi desfăcut apoi

Mîngîie noaptea oglinzi suave porțelanuri ridicate în ștersul chenar al ochilor, lente peisaje fără înălțime, adîncimea unui corp lungit ca apa, materie toată pe care poemul o-ncapă și o reține ca o copulă deschisă pentru ca aici să dăinuiască etern in această acidă plăcere pe care o caută se-aseamănă un rîu ce-n noapte se afundă.

Traducere de Dana DIACONU

ramón gómez de la serna

greguerías

Ramon Gómez de la Serna este creator al speciei literare numită *Gregueria* ; o frază scurtă, cu tîlc, bazată pe o metaforă umoristică, în genul „mușatismeior” noastre.

- Cum săruta foarte încet, iubirile lui durau mai mult.
- Sifonul e o apă care a strîns în ea oțaturile.
- Gioconda zîmbește tot timpul fîndcă se afîdă la Paris.
- Clownul dat cu făină e crocheta crudă pentru joamea de ris.
- Ce trebuie să încerce farmacistul care nu înțelege o rețetă, e să dea o doctorie de uz extern.
- Șuruburile sînt cuiu pieptănate cu cărare la mijloc.
- Cînd cade cite o stea, nopții i se duce un fir de la ciorap.
- Cînd o porniți spre fericire, luați-vă și umbrela de soare !
- Invățați de la fluturi să faceți vizite scurte.
- Pisica nu-l admîră pe om decît atunci cînd acesta mai pune încă un lemn pe foc.
- Ar trebui să existe sticle de șampanie cu discursuri gata imbutelitate.
- Fulgerul e un fel de tirbușon infuriat.
- Scaunele profită de întuneric ca să pună ptedică stăpînilor lor.
- Era atît de pudic, încît prigonea conjuncțiile copulative.
- „Gînditorul” lui Rodin e un șahist căruia i s-a luat din față masa.
- Nimeni nu poate strîngula un acordeon. Supraviețuiește ori-cărei strînsori.
- „q”-ul este un „p” care se întoarce de la plimbare.
- Poziția berzei într-un pictor se datorează faptului că așteptările pînă ce ies copiii sînt atît de lungi.

În românește de Domnița DUMITRESCU

Ion Irimescu

„Fata cu liră”

Redacția : Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 • Administrația : București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacție :
Redactor șef : **Corneliu Sturzu**
Secretar responsabil de redacție : **HORIA ZILIERU**
Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

Apare pe 20 ale lunii
• Prețul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an 60 lei
Pentru străinătate abonamentele se fac prin C.E.X.T.M. — departamentul export-import presă, București, str. 18 Decembrie nr. 8.
P. O. BOX 136—137, telex 23226.